

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่องแนวทางการส่งเสริมอาชีพคนพิการ มีแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและสิทธิคนพิการ
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการระดับสากล
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการระดับปฏิบัติการในบางประเทศ
- ๒.๔ กฎหมายต่างๆ ของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ
- ๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการของประเทศไทย
- ๒.๖ แนวคิดการพึ่งพาตนเอง
- ๒.๗ แนวคิดและทฤษฎีทางอาชีพ
- ๒.๘ แนวคิดและทฤษฎีโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม (Social Safety Net)
- ๒.๙ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๑๐ กรอบแนวคิดในการศึกษา

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและสิทธิคนพิการ

๒.๑.๑ สิทธิมนุษยชน

คำว่า "สิทธิ" พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ อธิบายว่า "อำนาจอันชอบธรรม" ในทางจริยศาสตร์ถือว่าสิทธิเป็นสิ่งที่มนุษย์ทั้งมีในฐานะเป็นมนุษย์ และเป็นสิ่งประกันศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์^{๑๑}

วไล ญ บัอมเพชร อดีตผู้เชี่ยวชาญการศึกษาเพื่อสันติภาพ องค์การยูเนสโกให้ความหมายของคำว่า "สิทธิมนุษยชน" ไว้ว่าเป็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาค ตลอดจนเสรีภาพและอิสรภาพในชีวิตและร่างกายซึ่งเป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ และเป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

^{๑๑} สภาคณบดีสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย. (๒๕๔๒). สารานุกรมทางสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. หน้า ๒๗๒.

และตามหลักการสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ตลอดจนตามแนวทางปฏิบัติของกฎหมายระหว่างประเทศ และข้อตกลงระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตาม^{๓๓}

“สิทธิมนุษยชน” ตามความหมายของพจนานุกรมของเว็บสเตอร์ระบุว่าหมายถึง สิทธิของมนุษย์ในฐานะปัจเจกชนที่สามารถจัดการหรือเลือกปฏิบัติในการนับถือศาสนา ลัทธิ หรือความเชื่อของตนเอง ความอิสระในทางการเมือง ความเป็นเอกลักษณ์และธรรมชาติของตนเอง ความเป็นตัวของตัวเอง สิทธิเหล่านี้รัฐจะต้องไม่บั่นทอนด้วยกฎหรือระเบียบที่ไม่ชอบธรรม^{๓๔}

ในพจนานุกรมของเว็บสเตอร์ได้ระบุถึงความสอดคล้องของคำว่าสิทธิมนุษยชน (Human rights) และสิทธิพลเมือง (Civil rights) ที่ได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง กล่าวถึงสิทธิในการลงคะแนนเสียงหรือแสดงความคิดเห็น ปลอดภัยจากการถูกแบ่งแยกโดยไม่พึงปรารถนา การได้รับปฏิบัติด้วยความเคารพในสิทธิในการดำรงชีวิตด้วยความสุข ความมีเสรีภาพ ความสามารถในการเป็นเจ้าของ และการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

จิราลักษณ์ จงสถิตย์มัน กล่าวถึงสิทธิพลเมือง (Civil rights) ในสารานุกรมทางสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ไว้ว่าเป็นสิทธิพื้นฐานในฐานะของพลเมืองทุกคนที่จะได้รับหลักประกันหรือการปกป้อง คุ้มครอง ให้พ้นจากการที่รัฐหรือเอกชนจะเลือกปฏิบัติหรือปฏิบัติต่อตนเองตามอำเภอใจอย่างไรก็ได้ รวมทั้งสิทธิที่จะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมบางประการ ตราบเท่าที่ไม่เข้าไปก้าวก่ายสิทธิของบุคคลอื่น

โดยหลักการพื้นฐานสิทธิของพลเมืองจะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพลเมือง เปรียบเสมือนโล่ที่กั้นกลางระหว่างรัฐกับพลเมืองเพื่อให้รัฐปฏิบัติกับพลเมืองอย่างเป็นธรรม ยุติธรรม และเสมอภาค หลักประกันเหล่านี้โดยส่วนมากจะกำหนดโดยกฎหมาย

จิราลักษณ์กล่าวถึงบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ว่าควรมีส่วนร่วมในการต่อสู้เรียกร้องสิทธิของพลเมืองโดยเฉพาะของกลุ่มประชากรด้อยโอกาส เช่น การเรียกร้องให้มีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นหลักประกันสิทธิในการดำรงชีวิตให้แก่กลุ่มบุคคลเหล่านี้ หรือการเข้าร่วมกับกลุ่มองค์กรต่างๆ ที่มีหลักการที่จะส่งเสริมหลักประกันในสิทธิพื้นฐานของพลเมือง หรือต่อต้านกฎหมายต่างๆ ที่จะเลือกปฏิบัติต่อประชากรกลุ่มต่างๆ เช่น ผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยเอดส์ ผู้หญิง เด็ก คนพิการ คนสูงอายุ ชนกลุ่มน้อย ฯลฯ หรือการพัฒนารูปแบบและกลยุทธ์การให้บริการที่ตอบสนองปัญหาความจำเป็นของคนเหล่านี้อย่างแท้จริง หรือขจัดการเลือกปฏิบัติต่างๆ ในการให้บริการ^{๓๕}

^{๓๓} สมาคมสภาการศึกษาอาชญากรรม (ประเทศไทย). (๒๕๕๑). การศึกษาอาชญากรรมในประเทศไทย. หน้า ๑๐๔ - ๑๐๕.

^{๓๔} Accent Software International. (1998). Webster's New World Dictionary & Thesaurus. (CD-ROM). Available : Start up file.

^{๓๕} สมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย. (๒๕๓๖). สารานุกรมทางสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. หน้า ๕๑ - ๕๒.

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights)^{๓๓}

องค์การสหประชาชาติได้ให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิมนุษยชนตั้งแต่มิ พ.ศ. ๒๔๘๘ (ค.ศ. ๑๙๔๕) อันเนื่องมาจากความหายนะภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ จนกระทั่งเมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ (ค.ศ. ๑๙๔๘) องค์การสหประชาชาติได้มีมติให้ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ผู้ศึกษาได้เรียบเรียงจากคำประกาศต้นฉบับภาษาอังกฤษและคำแปลซึ่งแปลโดยคณะอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนและสันติภาพ องค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO)^{๓๔} ซึ่งในคำปรารภและสาระสำคัญมีดังนี้

โดยเป็นที่ยอมรับในศักดิ์ศรีประจำตัว และสิทธิเท่าเทียมกันและโอนมิได้ของบรรดาสมาชิกทั้งหลายแห่งครอบครัวมนุษย์ เป็นหลักมูลเหตุแห่งอิสรภาพ ความยุติธรรม และสันติภาพในโลก

โดยที่การไม่นำพาหรือเหยียดหยามต่อสิทธิมนุษยชน ยังผลให้มีการกระทำอันป่าเถื่อน ซึ่งเป็นการละเมิดในธรรมของมนุษยชาติอย่างร้ายแรง และได้มีการประกาศว่าปณิธานสูงสุดของสามัญชนได้แก่ความต้องการให้มนุษย์อยู่ในโลกด้วยอิสรภาพในการพูดและความเชื่อถือ และอิสรภาพพ้นจากความหวาดกลัวและความดั่งกลัว

โดยที่เป็นการจำเป็นอย่างยิ่งที่สิทธิมนุษยชนควรได้รับความคุ้มครองโดยหลักบังคับของกฎหมาย ถ้าไม่ประสงค์จะให้คนตกอยู่ในบังคับและการกดขี่เป็นวิถีทางสุดท้าย

โดยที่เป็นการจำเป็นอย่างยิ่งที่จะส่งเสริมวิวัฒนาการแห่งสันติไมตรีระหว่างนานาชาติ โดยที่ประชากรแห่งสหประชาชาติได้ยืนยันไว้ในกฎบัตรถึงความเชื่ออันเป็นสิทธิมนุษยชนอันเป็นหลักพื้นฐานในเกียรติศักดิ์และคุณค่าของมนุษย์ และในสิทธิเท่าเทียมกันในบรรดาชายและหญิง และได้ตกลงใจที่จะส่งเสริมความก้าวหน้าทางสังคมและมาตรฐานแห่งชีวิตที่ดีขึ้นด้วยความอิสรภาพอันกว้างขวางยิ่งขึ้น

โดยที่รัฐสมาชิกต่างปฏิญาณที่จะให้บรรลุถึงซึ่งการส่งเสริมการเคารพ และการปฏิบัติตามทั่วสากลต่อสิทธิมนุษยชนและหลักอิสรภาพพื้นฐานโดยร่วมมือกับสหประชาชาติ

โดยที่ความเข้าใจร่วมกันในสิทธิและอิสรภาพเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้ปฏิญญานี้สำเร็จผลเต็มสมบูรณ์ ฉะนั้น บัดนี้ สมัชชาจึงประกาศว่า

^{๓๓} United Nations. Human Rights Declarations. คู่มือสิทธิมนุษยชน มงคลสวัสดิ์ (Online). Available :

<http://www.un.org/Depts/dh/resguide/hrdec.htm>, (26 June 2000).

^{๓๔} องค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ. (๒๕๔๑) ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. ผู้แปล คณะอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนและสันติภาพ. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง สิทธิมนุษยชนกับคนพิการ ณ สึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล วันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๔๑. (เอกสารจัดลำดับ).

หน้า ๒ - ๙.

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้ เป็นมาตรฐานร่วมกันแห่งความสำเร็จสำหรับ บรรดาประชากรมและประชาชาติทั้งหลาย เพื่อจุดหมายปลายทางที่ว่า เอกชนทุกคนและองค์การ ของสังคมทุกองค์การ โดยการรำลึกถึงปฏิญญานี้เป็นเนืองนิจ จะบากบั่นพยายามด้วยการสอน และศึกษา ในอันที่จะส่งเสริมการเคารพสิทธิและอิสรภาพเหล่านี้ และด้วยมาตรการอันก้าวหน้าทั้ง ในประเทศและระหว่างประเทศ ในอันที่จะให้มีการยอมรับนับถือ และการปฏิบัติตามโดยสากล และอย่างเป็นทางการจริงใจ ทั้งนี้ในบรรดาประชาชนของรัฐสมาชิกด้วยกันเอง และในบรรดาประชาชน ของดินแดนที่อยู่ใต้อำนาจของรัฐนั้นๆ

ปฏิญญาสากลนี้มีข้อกำหนดใหญ่ไว้ด้วยกัน ๓๐ ข้อ และมีข้อย่อยอีกหลายประการ สาระ สำคัญส่วนหนึ่งได้แก่การยอมรับในศักดิ์ศรีประจำตัวของมนุษย์อย่างเสมอกัน คุณค่าแห่งความ เป็นมนุษย์ เพื่อเป็นรากฐานแห่งเสรีภาพ ความยุติธรรมและสันติภาพ จะมีการใช้ความ แตกต่างระหว่างบุคคลให้เกิดการวิตรอนสิทธิไม่ได้

สิทธิและความมั่นคงในกาย ไม่ถูกบังคับให้เป็นทาสหรือการทำร้ายร่างกาย การลงโทษที่ โหดร้ายทารุณ การกักขังหน่วงเหนี่ยวโดยพลการ สิทธิในกิจส่วนตัว การสมรส ครอบครัว ทรัพย์สิน เคนะลดาน และชื่อเสียงเกียรติยศ สิทธิในความคิด มีโนธรรม ศาสนา การแสดงความคิดเห็นและ แสดงออก

สิทธิในการได้รับบริการอันเป็นสาธารณะอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง ตามมาตรฐานการ ครองชีพที่เพียงพอต่อสุขภาพ ความอยู่ดีของตนเองและครอบครัว สิทธิในการประกอบอาชีพ การ คຸ້ມครองการว่างงาน ค่าตอบแทน การพักผ่อน รวมถึงการรวมตัวกันเป็นสหภาพแรงงาน

สิทธิในการศึกษาขั้นพื้นฐาน การเลือกศึกษา และการมีส่วนร่วมในชนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม รวมถึงการคຸ້ມครองประโยชน์ทางด้านศีลธรรม วรรณกรรม ศิลปะ และ นวัตกรรม หน้าที่ของประชาชนในการใช้สิทธิและเสรีภาพตามข้อกำหนดแห่งกฎหมาย และปฏิบัติ ต่อกันอย่างเหมาะสม

นอกจากการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแล้ว องค์การสหประชาชาติยัง ได้ประกาศสิทธิของมนุษย์ในอีกหลายๆ กลุ่ม และสิทธิในการปฏิบัติต่างๆ ในระยะเวลาต่อมาได้แก่ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก สิทธิคนพิการทางสติปัญญา สิทธิคนพิการ สิทธิของชนกลุ่มน้อย สิทธิของผู้หายสาบสูญ สิทธิสตรี สิทธิในการพัฒนา สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และสิทธิ ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เป็นต้น

๒.๑.๒ สิทธิคนพิการ

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิคนพิการ^{๖๖}

สิทธิของคนพิการได้รับความสนใจและประกาศเป็นปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิของคนพิการทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้ในวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ (ค.ศ. ๑๙๗๑) โดยกำหนดกรอบแนวคิดยืนยันให้การส่งเสริมสนับสนุนคนพิการทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้ให้มีสิทธิเท่าเทียมกับคนอื่น ๆ ในสังคม ให้คนกลุ่มนี้ได้รับสิทธิที่จะได้รับการบริการทางการแพทย์ การศึกษาและฝึกฝนวิชาชีพตามความสามารถสูงสุด ได้รับหลักประกันทางเศรษฐกิจในระดับที่จะสามารถดำรงชีพได้ ได้อาศัยอยู่กับครอบครัวและชุมชน รวมถึงสิทธิที่จะมีผู้ปกครองเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ สิทธิได้รับความคุ้มครองเพื่อไม่ให้ถูกแสวงประโยชน์ หรือถูกกระทำอันตรายรุนแรง ถูกถูกเหยียดหยาม หรือการใช้ความรุนแรง เป็นต้น

วันที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ (ค.ศ. ๑๙๗๕) องค์การสหประชาชาติได้ประกาศปฏิญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการซึ่งได้เน้นให้เห็นถึงสิทธิของคนพิการที่จะต้องได้รับความเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มีสิทธิโดยปราศจากข้อโต้แย้งใดๆ อันระบุไว้ในประกาศตามหลักสิทธิมนุษยชน สิทธิของคนพิการได้มีการกำหนดไว้อย่างเด่นชัดเพิ่มเติมจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เพื่อย้ำให้เห็นว่าคนพิการพึงจะได้รับการคุ้มครองในฐานะของมนุษย์อย่างสมบูรณ์

เพื่อให้คนพิการสามารถดำรงชีพและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมได้อย่างเท่าเทียมและสมบูรณ์ คนพิการมีสิทธิที่จะได้รับการบำบัดรักษาทางการแพทย์ การใช้อวัยวะเสริมหรือเทียม การศึกษา การฝึกวิชาชีพ ตลอดจนการให้คำปรึกษาและช่วยเหลือสนับสนุนตามสมควร

คนพิการมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อประกันรายได้ รวมถึงสิทธิในการรับความจำเป็นพิเศษทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

คนพิการจะต้องได้รับการปกป้องจากการแสวงหาผลประโยชน์ทุกรูปแบบ กฎเกณฑ์และการปฏิบัติที่มีลักษณะการเลือกปฏิบัติ ละเมิด หรือเหยียดหยาม องค์การของคนพิการสามารถเป็นที่ปรึกษาในทุกเรื่องเกี่ยวข้องกับสิทธิของคนพิการ คนพิการ ครอบครัว และชุมชน จะได้รับแจ้งให้ทราบอย่างเต็มที่โดยวิธีทางที่เหมาะสมเกี่ยวกับสิทธิต่างๆ ที่บัญญัติไว้ในปฏิญญา

^{๖๖} United Nations. (no date). Human Rights Declarations. [Online]. Available : <http://www.un.org/Depts/dhl/resguide/hrdoc.htm>. (26 June 2000).

ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการไทย พ.ศ. ๒๕๕๑

นับเป็นอีกก้าวที่สำคัญของรัฐบาลไทยที่ตระหนักถึงสิทธิของคนพิการไทย ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางแห่งสิทธิมนุษยชนและสิทธิคนพิการ รวมถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย อันจะนำไปสู่การทำให้คนพิการไทยได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมและมีส่วนร่วมในสังคมอย่างสมบูรณ์

ผู้แทนจากองค์กรที่เกี่ยวข้องกับคนพิการทั้งภาครัฐและเอกชน และองค์กรคนพิการได้ร่วมกันจัดทำปฏิญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการไทย เพื่อถือปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่คนพิการ ซึ่งปฏิญญานี้ได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๑ และลงนามโดยนายกรัฐมนตรี (นายชวน หลีกภัย) เมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ โดยมีสาระทั้งหมดดังนี้^{๓๓}

๑. คนพิการมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ มีสิทธิ และเสรีภาพแห่งบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในฐานะพลเมืองไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และมีสิทธิต่างๆ ตามที่ระบุไว้ภายใต้ปฏิญญาฉบับนี้ โดยไม่มีข้อยกเว้นใดๆ และโดยปราศจากการแบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา การเมือง ภาษา ถิ่นกำเนิด เพศ อายุ หรือสถานะอื่นใด
๒. คนพิการมีสิทธิแสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง
๓. คนพิการมีสิทธิเข้าร่วมในการตัดสินใจกำหนดนโยบาย และแผนงานทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น
๔. คนพิการมีสิทธิได้รับการดูแลฟื้นฟูสมรรถภาพ และพัฒนา ตั้งแต่แรกเกิดและแรกเริ่มที่พบความพิการ รวมทั้งผู้ปกครองและครอบครัวของคนพิการต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐในทุกด้าน เพื่อให้สามารถฟื้นฟูสมรรถภาพและพัฒนาคนพิการอย่างเต็มศักยภาพ และสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละบุคคล
๕. คนพิการมีสิทธิได้รับบริการฟื้นฟูสมรรถภาพ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอย่างอิสระได้ด้วยตนเองอย่างเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล
๖. คนพิการมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพในทุกระดับ ทุกรูปแบบของการจัดการศึกษา ตามความต้องการของคนพิการอย่างเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป ทั้งการศึกษาในระบบ นอกโรงเรียน และการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยไม่มีการจำกัด กีดกัน เลือกปฏิบัติ หรือข้อยกเว้นใดๆ
๗. คนพิการมีสิทธิและโอกาสได้รับการเตรียมความพร้อมด้านอาชีพ การฝึกอาชีพ การประกอบอาชีพทุกประเภท ได้รับการจ้างงาน หรือว่าจ้างเข้าทำงานตามความต้องการและ

^{๓๓} กรมประชาสงเคราะห์. (๒๕๕๑). มติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ. หน้า ๖๑.

ความสามารถโดยได้รับค่าตอบแทน และสวัสดิการ ได้รับความก้าวหน้ารวมทั้งได้เข้าร่วม เป็นสมาชิกสหภาพแรงงานโดยไม่มีกีดกันหรือเลือกปฏิบัติ

๘. คนพิการมีสิทธิได้รับการปกป้องคุ้มครองจากการถูกคุกคามทางเพศ ทำร้ายร่างกายและจิตใจ กักขัง หารัดเอาเปรียบ หรือการแสวงหาประโยชน์ใดๆ จากความพิการ ทั้งนี้ให้ได้รับความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป
๙. คนพิการมีสิทธิอยู่ร่วมกับครอบครัว ชุมชนของตน และมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในกิจกรรมของครอบครัว ชุมชน และสังคม
๑๐. คนพิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และความช่วยเหลือจากรัฐ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป
๑๑. คนพิการมีสิทธิได้รับการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ให้ครอบครัว ชุมชน และสังคมได้รับรู้ และเข้าใจในคนพิการในทางที่สร้างสรรค์โดยเฉพาะในเรื่องสิทธิ ศักยภาพ และความสามารถ รวมทั้งการบำบัดฟื้นฟูประโยชน์ของคนพิการ
๑๒. คนพิการมีสิทธิได้รับและเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของคนพิการ ทั้งนี้ ต้องได้รับการสนับสนุนให้มีสื่อทุกประเภทที่เหมาะสมกับความพิการ รวมทั้งต้องจัดให้มีล่ามภาษามือ อักษรเบรลล์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรืออุปกรณ์พิเศษอื่นๆ ที่ใช้ในการสื่อสาร
๑๓. คนพิการและครอบครัว ชุมชน สังคม มีสิทธิได้รับและเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร เพื่อทราบถึงสิทธิอันระบุไว้ในปฏิญญาฉบับนี้โดยทั่วถึง
๑๔. รัฐต้องให้ความสำคัญและปฏิบัติตามพันธสัญญาที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ ซึ่งได้ลงนามหรือตกลงร่วมกันในระดับประเทศและระดับนานาชาติ

สิทธิมนุษยชนและสิทธิคนพิการถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญสำหรับการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ เมื่อคำนึงถึงสิทธิแล้วจะไม่มีคำถามอื่นตามมามากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริการต่างๆ ของรัฐ หรือบริการสาธารณะที่จะต้องมีการอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการอย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าจะมีการกล่าวถึงเรื่องสิทธิมนุษยชนมาอย่างกว้างขวาง ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนประกาศมาเป็นระยะเวลามากกว่า ๕๐ ปี แต่ดูเหมือนว่าคนไทยยังไม่เข้าใจถึงเรื่องสิทธิมนุษยชนมากนัก ทั้งในส่วนของผู้ที่ต้องปกป้องคุ้มครองสิทธิของประชาชน และประชาชนในฐานะผู้ที่สามารถใช้สิทธิเหล่านั้นได้ หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนควรร่วมมือในการให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับสิทธิต่างๆ เหล่านี้

ประเด็นสำคัญที่ควรตระหนักถึงคือการที่รัฐบาลไทยลงนามและประกาศปฏิญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการไทย หากคนพิการไทยยังไม่ได้รับการศึกษาที่ดี ผู้ปฏิบัติงานยังไม่ให้ความสำคัญกับสิทธิของคนพิการในฐานะของมนุษย์หรือองค์ประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งของสังคม ประกาศเหล่านี้ ก็จะเป็นเพียงสิ่งสวยงามที่ไม่สามารถให้ประโยชน์ใดๆ ได้เลย

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการระดับสากล

๒.๒.๑ การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยทั่วไป

“การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ”^{๑๑๑} หมายความว่าถึงกระบวนการที่เอื้ออำนวยให้คนพิการได้ก้าวถึงระดับสูงสุดของสมรรถภาพทางด้านร่างกาย ประสาทสัมผัส สติปัญญา จิตใจ และหรือสังคม และสามารถดำรงสมรรถภาพในระดับสูงสุดนั้นไว้ได้ต่อไป

ดวงกมล พรธานี^{๑๑๒} ให้ความหมายของคำว่า การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการหมายถึง การช่วยสนับสนุนให้คนพิการพึ่งตนเอง ประสบความสำเร็จ ในการอยู่ร่วมกับสมาชิกอื่นในสังคมและมีความภูมิใจในตนเอง โดยผู้ที่มีเกี่ยวข้องในสังคมมีหน้าที่ที่ปรับสภาพแวดล้อมที่มีอยู่ให้เอื้ออำนวยแก่คนพิการ ช่วยปกป้องสิทธิคนพิการ ช่วยฝึกให้คนพิการได้พัฒนาความสามารถสูงสุดตามศักยภาพที่มีอยู่และตามความต้องการ รวมถึงให้โอกาสคนพิการได้สามารถดำเนินชีวิตได้ตามศักยภาพของเขาอย่างสมาชิกคนหนึ่งของสังคม

ในความหมายขององค์การอนามัยโลก การฟื้นฟูสมรรถภาพหมายถึงกระบวนการที่ให้บริการแก่คนพิการโดยมีเป้าหมายและระยะเวลาที่แน่นอน เพื่อพัฒนาให้คนเหล่านั้นสามารถถึงพร้อมด้วยศักยภาพที่มีอยู่อย่างเต็มที่ทั้งด้านสติปัญญา สภาพร่างกาย และการดำรงชีวิตในสังคม ในกระบวนการอาจจะใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์เสริมเพื่อทดแทนสภาพร่างกายที่ขาดหาย รวมถึงการปรับสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคม ได้แก่ ถนนหนทาง การเดินทางคมนาคมขนส่ง การปรับเจตคติของคนในสังคมให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับคนพิการให้ถูกต้อง เป็นต้น

^{๑๑๑} องค์การสหประชาชาติ. (๒๕๕๑). กฎบัตรระหว่างประเทศว่าด้วยการสร้างความเสมอภาคทางโอกาสให้แก่คนพิการ. ผู้แปล จิราลักษ์พงษ์ วงศ์ดิษฐ์มัน (เอกสารจัดสำเนา). หน้า ๑๐.

^{๑๑๒} ดวงกมล พรธานี. (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์). การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้พิการโดยชุมชน. (เอกสารจัดสำเนา). หน้า ๕.

การฟื้นฟูสมรรถภาพโดยปกติรวมถึงบริการต่อไปนี้

๑. การตรวจและวินิจฉัยตั้งแต่เริ่มแรก และการป้องกันความพิการ
๒. การดูแลรักษาทางการแพทย์
๓. การให้ความช่วยเหลือ การแนะแนวทางด้านจิตวิทยาและสังคม
๔. การฝึกเพื่อดูแลตนเองได้แก่ การเคลื่อนไหวและเดินทาง การสื่อสารและทักษะการในชีวิตประจำวัน ซึ่งบริการเหล่านี้จะแตกต่างกันไปตามสภาพความพิการ เช่น คนหูหนวก คนตาบอด และคนพิการทางสติปัญญา
๕. การให้บริการด้านเครื่องช่วยความพิการ สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการเคลื่อนไหว และสื่ออื่น
๖. การให้การศึกษาพิเศษ
๗. บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ ได้แก่ การแนะแนวทางอาชีพ การฝึกอาชีพ การจัดทำงานทั้งในระบบเปิดและการทำงานในอารักรษ์
๘. การติดตามผล

ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๓ - ๒๕๔๓ (ค.ศ. ๑๙๙๐ - ๑๙๕๐) องค์การสหประชาชาติได้ให้ความสนใจต่อประเด็นปัญหาของคนพิการ ในระยะแรกกำรดำเนินงานใช้หลักการด้านสวัสดิการสังคม (Social Welfare Approaches)

ภายหลังการประกาศปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ประกาศสิทธิของคนพิการทางสติปัญญา และสิทธิของคนพิการ แนวทางการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการได้มีการดำเนินการอย่างจริงจังโดยใช้หลักการด้านสิทธิมนุษยชน (Human Right Approaches)

พ.ศ. ๒๕๒๔ (ค.ศ. ๑๙๘๑) องค์การสหประชาชาติประกาศให้เป็นปีคนพิการสากล และมีการประกาศทศวรรษคนพิการในเวลาต่อมาพร้อมด้วยแผนปฏิบัติการระดับโลกว่าด้วยเรื่องคนพิการ (World Programme of Action Concerning Disabled Persons) ซึ่งได้กำหนดวัตถุประสงค์สำคัญไว้ ๓ เรื่องคือการป้องกันความพิการ (Prevention) การฟื้นฟูสมรรถภาพ (Rehabilitation) และความเสมอภาคแห่งโอกาสและการมีส่วนร่วมอย่างสมบูรณ์ (Equalization of Opportunities and Full Participation) สาระสำคัญของข้อเสนอในการนำแผนไปใช้สาระสำคัญ ๔ ประเด็นหลักคือ

๑. ปฏิบัติการระดับชาติ

ในการปฏิบัติการระดับชาติสิ่งที่สำคัญได้แก่ การให้ความสำคัญต่อการรวมตัวของคนพิการขึ้นเป็นองค์กร ที่รัฐควรจะไปมีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุน และให้ผู้แทนขององค์กรคนพิการเหล่านี้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องเกี่ยวกับคนพิการทุกระดับ

สาระที่นำไปสู่การวางแผนปฏิบัติระดับชาติลำดับต่อมาคือการป้องกันและการฟื้นฟูสมรรถภาพความพิการ ซึ่งแต่ละประเทศควรมีแผนและงบประมาณอย่างชัดเจนถึงแนวทางการป้องกันความพิการไม่ว่าจะเกิดขึ้นจากอุบัติเหตุหรือโรคภัย สำหรับการฟื้นฟูสมรรถภาพนั้นได้แนะนำให้ดำเนินการตามสภาพที่เกิดขึ้นจริงของคนพิการ

ประเด็นต่อมาก็คือเรื่องโอกาสอันเท่าเทียมของคนพิการในสังคม มีการกล่าวถึงการออกกฎหมาย สภาพแวดล้อมทางกายภาพ การมีรายได้และความมั่นคงทางสังคม การศึกษาและฝึกงาน การมีงานทำ นันทนาการ วัฒนธรรม ศาสนา และกีฬา

นอกจากนั้นยังได้กล่าวถึงการสนับสนุนการปฏิบัติการของชุมชน โดยแผนได้เน้นให้มีการสนับสนุนข้อมูลข่าวสาร การฝึกอบรมบุคลากร การสนับสนุนด้านงบประมาณแก่ชุมชนในท้องถิ่น เพื่อให้แต่ละท้องถิ่นได้ดำเนินการในกิจกรรมของตนเอง รวมถึงการให้ความรู้แก่สาธารณชนในเรื่องเกี่ยวกับคนพิการ

๒. ปฏิบัติการในนานาชาติ

การปฏิบัติการในนานาชาติของแผนได้กล่าวถึงแนวทางการร่วมมือระหว่างประเทศซึ่งจะทำให้สามารถเรียนรู้ซึ่งกันและกันและประหยัดทรัพยากร การกำหนดศูนย์กลางการประสานงานงบประมาณและทุนการสนับสนุน เป็นต้น

การปฏิบัติการในนานาชาตินี้ได้ใช้หลักสิทธิมนุษยชนเป็นหลัก พร้อมด้วยความร่วมมือทางวิชาการและเศรษฐกิจ ความช่วยเหลือระหว่างภูมิภาค ทวิภาคี การให้ข้อมูลข่าวสารและการให้ความรู้แก่สาธารณะชน

๓. การวิจัย

เนื่องจากความแตกต่างของเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม การรับรู้ของประชาชนต่อเรื่องคนพิการจึงมีความแตกต่างกันไป รวมถึงประเด็นเกี่ยวกับคนพิการยังไม่มีกรเก็บข้อมูลเชิงสถิติหรืองานวิจัยอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม แผนปฏิบัติการระดับโลกนี้จึงได้กำหนดให้มีการศึกษากว้างขวาง รวมทั้งการหาทุนสนับสนุนการวิจัย การรวบรวมและเผยแพร่ผลงาน

๔. การติดตามและการประเมินผล

เพื่อให้การปฏิบัติตามแผนการระดับโลกดำเนินการไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุตามวัตถุประสงค์ จึงได้จัดให้มีแนวทางการติดตามและประเมินผลขึ้นเป็นระยะ ผลการติดตามและประเมินผลจะได้นำไปสู่แนวทางปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติตามแผน

เมื่อสิ้นสุดทศวรรษคนพิการแห่งสหประชาชาติ การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในหลายประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคพื้นเอเชียยังไม่เป็นไปตามความมุ่งหวัง บางประเทศในเอเชียรวมทั้งประเทศไทยมีกฎหมายสำหรับคนพิการ แต่การนำไปปฏิบัติให้บรรลุสู่เป้าหมายยังไม่เป็นที่ยอมรับ ดังปรากฏในคู่มือสู่ความเสมอภาคแห่งโอกาสของคนพิการในเอเชียปรากฏดังนี้^{๑๐}

"...ประเทศในเอเชียหลายประเทศต่างมีความภาคภูมิใจในอัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็วอันยังประโยชน์สู่ประชาชน คนพิการมีสิทธิที่จะเป็นส่วนหนึ่งของความเจริญเติบโตนี้ ทั้งในแง่ของผู้ผลิตหรือผู้สร้างความเจริญ (Contributors) และผู้ได้รับประโยชน์ (Beneficiaries) ถึงแม้ว่าคนพิการจะมีสิทธิ (Rights) ที่รับรองโดยกฎหมาย แต่กฎหมายได้กำหนดไว้สิ่งหนึ่งแต่การนำไปใช้ (Implementation) กลับไม่ได้เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่มุ่งหวัง..."

ในการประชุมคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนและสังคมแห่งเอเชียและแปซิฟิก (ESCAP) ร่วมกับองค์กรคนพิการระหว่างประเทศ ระหว่างวันที่ ๑ - ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้มีมติร่วมกันประกาศ "ทศวรรษคนพิการแห่งเอเชียและแปซิฟิก ๒๕๓๖ - ๒๕๔๕"^{๑๑} สาระสำคัญของการประกาศคือการจัดทำ "แผนปฏิบัติการทศวรรษคนพิการแห่งเอเชียและแปซิฟิก ๒๕๓๖ - ๒๕๔๕" และ "ประกาศการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมของคนพิการ" ที่กำหนดให้แต่ละประเทศในภูมิภาคได้เร่งปกป้องสิทธิของคนพิการ พร้อมทั้งสนับสนุนให้คนพิการได้ใช้ชีวิตในสังคมอย่างมีคุณค่าและมีศักดิ์ศรี

แผนปฏิบัติการทศวรรษคนพิการแห่งเอเชียและแปซิฟิก พ.ศ. ๒๕๓๖ - ๒๕๔๕ (ค.ศ. ๑๙๙๓ - ๒๐๐๒) ได้กำหนดกรอบแห่งนโยบายไว้ทั้งหมด ๑๒ ด้านด้วยกันได้แก่^{๑๒}

^{๑๐} ILO. (1994). Towards Equalizing Opportunities for Disabled People in Asia: A Guide. ผู้แปล สุภรธรรม มงคลสวัสดิ์, p. 4.

^{๑๑} United Nations. (1993). Asian and Pacific Decade of Disabled Persons, 1993 - 2002: The Starting Point, p. 31.

^{๑๒} United Nations. (1993). Asian and Pacific Decade of Disabled Persons, 1993 - 2002: The Starting Point, pp 7 - 25.

๑. องค์กร/คณะกรรมการประสานงานระดับประเทศ (National Coordination) เป็นการผลักดันให้มีองค์กรหรือคณะกรรมการที่ทำหน้าที่ในการประสานงานร่วมระหว่างองค์กรที่ทำงานด้านคนพิการทั้งภาครัฐและเอกชน เป็นองค์กรที่จะช่วยให้งานด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการของแต่ละหน่วยงานเกิดการประสานงานและใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ
๒. กฎหมายหรือระเบียบ (Legislation) เป็นการศึกษาและผลักดันให้มีกฎหมายหรือระเบียบที่จะจัดอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของคนพิการ รวมทั้งการศึกษาและผลักดันให้มีการยกเลิกกฎหมายหรือระเบียบที่ริดรอนสิทธิของคนพิการ
๓. ด้านข้อมูลข่าวสาร (Information) จัดให้มีการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับคนพิการทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของเอกสาร สิ่งตีพิมพ์ วัสดุทัศน อักษรเบรลล์ (Braille) เทปเสียง หรือสื่ออื่นๆ
๔. การให้ความรู้เกี่ยวกับคนพิการแก่สาธารณชน (Public Awareness) เพื่อให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคนพิการ ทั้งในด้านการป้องกันความพิการ การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ และสิทธิของคนพิการ
๕. การเข้าถึงบริการสาธารณะและการสื่อสาร (Accessibility and Communication) เพื่อให้คนพิการได้เข้าถึงบริการสาธารณะไม่ว่าจะเป็นอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ ระบบขนส่งมวลชน ตลอดจนความสามารถในการใช้งานระบบสื่อสารข้อมูลทุกประเภท
๖. การศึกษา (Education) เพื่อเป้าหมายการศึกษาเพื่อปวงชน ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาร่วมระหว่างคนพิการและคนไม่พิการ การศึกษาพิเศษ การศึกษานอกระบบหรือในระบบ
๗. การฝึกอาชีพและการมีงานทำ (Training and Employment) เพื่อให้คนพิการได้รับการฝึกอาชีพอย่างมีคุณภาพ รวมทั้งการฝึกความเชื่อมั่นในตนเอง ความสามารถในการดำรงชีวิต การจัดการธุรกิจ รวมทั้งการมีงานทำ เป็นต้น
๘. การป้องกันสาเหตุความพิการ (Prevention of Causes of Disability) เพื่อให้สังคมได้ตระหนักถึงสาเหตุและการป้องกันความพิการ การควบคุมมลพิษทางเสียง อากาศ อุบัติเหตุทางการจราจร และอื่นๆ
๙. บริการฟื้นฟูสมรรถภาพ (Rehabilitation Services) เป็นการขยายการให้บริการให้ครอบคลุมถึงคนโดยส่วนรวมของประเทศและทุกประเภทความพิการ การเน้นการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชน (Community Based Rehabilitation หรือ CBR)

๑๐. เครื่องช่วยความพิการ (Assistive Devices) ให้มีการพัฒนาและให้บริการด้านเครื่องช่วยคนพิการอย่างเพียงพอและมีคุณภาพเหมาะแก่การใช้งานของคนพิการแต่ละประเภทตามที่ต้องการ

๑๑. องค์กรของคนพิการ (Self-Help Organization) เป็นองค์กรหลักที่จะผลักดันงานที่เกี่ยวข้องกับคนพิการให้เกิดเป็นรูปธรรมและถูกต้อง องค์กรของคนพิการจะทำงานร่วมกับภาครัฐและเอกชนอื่นๆ การสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรของคนพิการจึงเป็นส่วนที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

๑๒. การประสานงานระหว่างภูมิภาค (Regional Cooperation) เป็นการประสานงานร่วมกันระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก เพื่อนำไปพัฒนาโครงการต่างๆ ของแต่ละประเทศและการทำงานร่วมกันในอนาคตในรูปของเครือข่าย

ผลลัพธ์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งเมื่อสิ้นสุดทศวรรษคนพิการแล้วคือในปี พ.ศ. ๒๕๓๗ มีการกำหนดกฎมาตรฐานความเสมอภาคแห่งโอกาสสำหรับคนพิการ (Standard Rules on Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities)** ซึ่งเป็นข้อกำหนดที่มีผลบังคับใช้ตามหลักจรรยาและผลข้อตกลงทางการเมืองที่รัฐพึงนำไปปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความเสมอภาคแห่งโอกาสสำหรับคนพิการ กฎมาตรฐานนี้มีทั้งหมด ๒๒ ข้อซึ่งสรุปรวมมาจากแผนปฏิบัติการระดับโลกและหลักสิทธิมนุษยชนที่มีการถือปฏิบัติมาตลอดทศวรรษ

เป้าหมายสำคัญในด้านการมีส่วนร่วมอย่างเสมอภาคตามกฎมาตรฐานนี้ได้แก่ การเข้าถึงบริการสาธารณะและบริการของรัฐซึ่งจะประกอบไปด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกทางกายภาพ (Physical Environment Accessible) และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการติดต่อสื่อสาร (Access to Information and Communication) โอกาสการได้รับการศึกษาทุกระดับชั้นตามศักยภาพ (Education) การจ้างงาน (Employment) การชดเชยรายได้และการประกันสังคม (Income Maintenance and Social Security) การมีชีวิตครอบครัวและความเป็นส่วนตัว (Family Life and Personal Integrity) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรม (Culture) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมนันทนาการและการกีฬา (Recreation and Sports) และสุดท้ายคือการมีความเสมอภาคที่จะนับถือศาสนาหรือลัทธิ (Religion) กฎมาตรฐานนี้ครอบคลุมการดำรงชีวิตของคนพิการอย่างรอบด้าน

** United Nations, (no date), Standard Rules on Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities, ผู้แปล สุภาวรรณ มงคลสวัสดิ์
[Online]. Available : <http://www.un.org/esa/socdev/enabled/disres00.htm>, (5 July 2000).

นอกจากการกำหนดเป้าหมายในแต่ละด้านเพื่อให้คนพิการมีส่วนร่วมอย่างสมบูรณ์แล้ว ตามกฎหมายฐานนี้ยังได้กำหนดมาตรการเพื่อดำเนินการไว้อีก ๑๐ ประการได้แก่ มาตรการด้าน ข้าราชการและการวิจัย การกำหนดนโยบายและการวางแผน มาตรการด้านกฎหมาย การกำหนด นโยบายทางเศรษฐกิจ การประสานงาน การสนับสนุนองค์กรของคนพิการ การฝึกอบรมบุคลากร การติดตามและประเมินผลโครงการด้านความพิการในระดับชาติ ความร่วมมือทางด้านวิชาการ และเศรษฐกิจ และมาตรการสุดท้ายคือความร่วมมือระหว่างประเทศ

การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน (Community Based Rehabilitation)

ขนิษฐา เทวินทรภักดี^{๓๓} ให้ความหมายของการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนไว้ว่าเป็นรูปแบบ หรือวิธีการอย่างหนึ่งที่ใช้ชุมชนเป็นฐานในการปฏิบัติการให้บริการด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพคน พิการที่ดำเนินการโดยชุมชนเอง ซึ่งต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกฝ่ายในชุมชนร่วมมือ ประสานงาน และประสานทรัพยากร รวมทั้งการประสานใจระหว่างครอบครัว ผู้พิการ เครือญาติ เพื่อนบ้าน ชุมชน (หน่วยงานที่ให้บริการด้านสวัสดิการของภาครัฐ เอกชน รวมถึงโรงเรียน วัด และ สถาบันต่างๆ) ที่อยู่ในชุมชนหรือนอกชุมชน เพื่อใช้ทรัพยากรต่างๆ เหล่านี้เป็นเครื่องมือการค้นหา และพัฒนาทางเลือกที่เหมาะสมให้ผู้พิการในชุมชนได้รับโอกาสในการฟื้นฟูสมรรถภาพแทนการ ต้องถูกแยกตัวออกจากครอบครัว ชุมชน เข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับผู้พิการอื่นๆ ในสถาบัน

องค์การอนามัยโลกได้ให้คำจำกัดความของคำว่า การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้พิการโดยชุมชน ว่าเป็นยุทธวิธีของกระบวนการพัฒนาชุมชนในเรื่องการฟื้นฟูสมรรถภาพ โอกาส สิทธิ เสมอภาค และการเข้าร่วมในสังคมของคนพิการ การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนสามารถดำเนินการ ได้จากความพยายามของคนพิการเอง โดยร่วมกับครอบครัว และชุมชนในเรื่องการจัดบริการที่ เหมาะสมให้แก่คนพิการไม่ว่าจะเป็นด้านสาธารณสุข การศึกษา การฝึกอาชีพ และบริการด้าน สังคม

ดวงกมล พรธานี^{๓๔} กล่าวว่าในช่วงทศวรรษที่ ๑๙๖๐ เกิดการเปลี่ยนแนวคิดการฟื้นฟู สมรรถภาพคนพิการจากลักษณะของสถานสงเคราะห์หรือศูนย์ฝึกอาชีพเป็นการฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยอาศัยชุมชน หรือ CBR โดยให้ชุมชนเป็นฐานในการฟื้นฟูผู้พิการครบวงจรทุกด้าน เน้นการเปิด โอกาสให้คนพิการครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการโครงการ

^{๓๓} ขนิษฐา เทวินทรภักดี. (ไม่ปรากฏปีพิมพ์). การฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชน. (เอกสารจัดสำเนา). หน้า ๑.

^{๓๔} ดวงกมล พรธานี. (ไม่ปรากฏปีพิมพ์). การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้พิการโดยชุมชน. (เอกสารจัดสำเนา). หน้า ๖ - ๑๕.

ดวงกมล พรธานี ได้สรุปไว้ในคู่มือเล่มเดียวกันนี้ว่าการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้พิการโดยชุมชน มีความหมายและองค์ประกอบที่สำคัญคือ

๑. การสนับสนุนการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพทุกด้าน (Multi Sectoral Approach) ไม่ว่าจะ เป็นสาธารณสุข ศึกษา สังคม และการประกอบอาชีพเพื่อให้คนพิการเกิดการพึ่งตัวเอง
๒. ในการสนับสนุนการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้พิการนั้นจำเป็นอย่างมากที่จะต้องให้ ชุมชนไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชน ครู พระ เพื่อนบ้าน ญาติพี่น้องผู้พิการ หรือแม้กระทั่งตัว ผู้พิการเองมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การวางแผน ดำเนินการ และการติดตามประเมินผล
๓. ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด (Mobilising of the existing local resources) ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วนี้หมายรวมถึง วัสดุพื้นบ้านที่นำมาปรับใช้ในการฟื้นฟู คนพิการ ภูมิปัญญาชาวบ้าน อาคารสถานที่ต่างๆ ในชุมชน หน่วยงานราชการที่เข้าไป ดำเนินการอยู่แล้วในพื้นที่ เป็นต้น
๔. การดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้พิการโดยชุมชนนี้หน่วยงานภายนอกไม่ว่าจะเป็นหน่วย ราชการหรือหน่วยงานพัฒนาเอกชน อาจจะเป็นผู้ริเริ่มนำแนวความคิดไปให้ชุมชนได้ แต่ มิใช่เจ้าของโครงการ เนื่องจากว่าในที่สุดแล้วโครงการนี้จะต้องดำเนินการโดยชุมชนเอง โดยหน่วยงานภายนอกมีบทบาทเป็นเพียงผู้ให้ความรู้สนับสนุนการอบรม ประสานงาน และผู้รับการส่งต่อ
๕. การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้พิการโดยชุมชนนี้เป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการบนพื้นฐานการให้โอกาส สิทธิ และความเสมอภาค (Opportunities, Rights and Equalization) แก่คนพิการ
๖. นอกจากนั้นการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้พิการโดยชุมชนนี้ มิได้เป็นการดำเนินโครงการที่ต้องพึ่ง ผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาแต่พึ่งผู้มีประสบการณ์ (Non-Professionals) เช่น ผู้ปกครอง คน พิการเอง หรือญาติผู้พิการหรือสนับสนุนให้สมาชิกในชุมชนมีความรู้ความสามารถในการ ดำเนินโครงการเอง

การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการนั้นมีเป้าหมายสำคัญคือให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตอยู่ใน สังคมได้เช่นคนอื่น ๆ ในสังคม นอกจากการฟื้นฟูสมรรถภาพคนโดยชุมชนแล้ว ยังมีแนวคิด การดำรงชีวิตในสภาพปกติ (Normalization) ซึ่งเป็นแนวคิดหลักที่ใช้ในการฟื้นฟูสมรรถภาพคน บัญญาอ่อน และมีการนำแนวคิดนี้มาใช้ในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการทุกประเภท

รวมพร ถาวรอนุกุลกิจ^{๖๖} ได้รวบรวมแนวคิดของนักวิชาการเกี่ยวกับปรัชญาของแนวคิดการดำรงชีวิตในสภาพปกติไว้ดังนี้

แบงก์ มิกเกลเซน (N.E. Bank Mikkelsen) กล่าวว่าสังคมควรให้การยอมรับบุคคลปัญญาอ่อน รวมทั้งยอมรับในความสามารถของเขา และจัดการให้เขาเหล่านั้นได้ดำรงอยู่ในสังคมปกติทั่วไป

เบงท์ ไนรเจ (Bengt Nirje) กล่าวว่าเป็นการจัดรูปแบบและสภาวะต่างๆ ในชีวิตประจำวันของบุคคลปัญญาอ่อนให้ใกล้เคียงกับสภาพสังคมปกติทั่วไปให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ดับบิล โวลเฟนเบอร์เกอร์ (W. Wolfenberger) กล่าวว่าเป็นการจัดการสภาวะต่างๆ เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลกระทำหน้าที่ได้ตามปกติเท่าที่จะกระทำได้

เกียวโกะ ซึเนกาว่า (Kyoko Tsunekawa) กล่าวว่าเป็นการพยายามที่จะจัดให้บุคคลใดก็ตาม ในฐานะที่เขาคือคนๆ หนึ่ง และให้โอกาสในการดำรงชีวิตอย่างอิสระในสังคมที่เท่าเทียมกัน

เฮช. สวิตซกี (H. Switzky) และคณะ กล่าวว่าเป็นการสร้างคุณประโยชน์ให้กับบุคคลปัญญาอ่อน รวมทั้งบุคคลผู้ซึ่งมีความพิการอื่นๆ โดยจัดการให้รูปแบบและสภาวะต่างๆ ในชีวิตประจำวันของเขาให้ใกล้เคียงกับบรรทัดฐาน (Norms) และรูปแบบ (Patterns) ของสังคมอย่างเท่าเทียมกัน

แมรี พี. ลินเซ (Mary P. Lindsey) กล่าวว่าหลักการให้โอกาสแก่บุคคลปัญญาอ่อนในการใช้ชีวิตให้ใกล้เคียงกับการดำรงชีวิตโดยทั่วไปในชุมชน

นอกจากนี้ สตีเวน เจ. เทเลอร์ (Steven J. Taylor)^{๖๗} ได้กำหนดหลักแนวคิดเรื่องการดำรงชีวิตในสภาพปกติโดยให้คนพิการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม โดยกำหนดหลัก ๖ ประการไว้ดังนี้

๑. คนพิการเป็นส่วนหนึ่งอย่างกลมกลืนในสังคม
๒. คนพิการควรใช้ชีวิตอย่างกลมกลืนในชุมชน การทำงาน ชนบธรรมเนียมประเพณีทางวัฒนธรรม
๓. การสนับสนุนคนพิการควรสนับสนุนแก่ครอบครัวของคนพิการในชุมชนนั้น
๔. จะต้องมีกิจกรรมกระตุ้นพัฒนาการทางความสัมพันธ์ระหว่างคนพิการและคนทั่วไปในชุมชน
๕. จะต้องให้โอกาสแก่คนพิการในการที่จะเรียนรู้และใช้ชีวิตของตนเอง

^{๖๖} รวมพร ถาวรอนุกุลกิจ. (๒๕๓๘). แนวทางการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการในสถานสงเคราะห์ของกรมประชาสงเคราะห์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) หน้า ๑๐ - ๑๓

^{๖๗} Kamolpun Punping. (1994). Vocational Rehabilitation for Disabled People : Service Modes and Their Implications for Thailand. (A dissertation submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Arts in Social Work Studies, University of Kent at Canterbury). pp.4 - 5

๖. คนพิการพร้อมทั้งครอบครัวควรจะมีส่วนร่วมในการกำหนด ดำเนินการ และตรวจสอบการให้บริการ

จะเห็นได้ว่าปรัชญาของแนวคิดการดำรงชีวิตในสภาพปกติ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้ที่อยู่ในฐานะผู้ใช้บริการทางสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ ซึ่งตามหลักการนั้น "มนุษย์ทุกคนเป็นผู้ที่มีคุณค่าและมนุษย์ทุกคนควรจะได้รับความเป็นอยู่ที่ดีและเหมาะสม" การเคารพในความเป็นมนุษย์ และการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน นั้นถือเป็นแนวความคิดดั้งเดิมของงานสังคมสงเคราะห์อยู่ก่อนแล้ว ดังนั้นแนวความคิดการดำรงชีวิตในสภาพปกติถือเป็นการสานต่อของวิธีการทางสังคมสงเคราะห์มาสู่การปฏิบัติในแนวใหม่ที่มุ่งจะจัดสภาพแวดล้อมต่างๆ ให้มีความใกล้เคียงกับสภาพครอบครัว ชุมชน และสังคมให้มากที่สุด เพื่อให้บุคคลจะได้กระทำหน้าที่ต่างๆ ได้ตามปกติ ให้บุคคลนั้นมีโอกาสที่จะเลือกใช้ชีวิตอยู่อย่างอิสระภายใต้การเคารพสิทธิส่วนบุคคลในการมีส่วนร่วมในทางความคิด และการแสดงออกทางความคิด โดยที่คำว่าสภาพปกติ (normal) ตามความหมายของคำว่าการดำรงชีวิตในสภาพปกติ (Normalization) นั้น หมายถึง ความเป็นอยู่อย่างธรรมดา เรียบง่าย (ordinary state or common state)

๒.๒.๒ การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการด้านอาชีพ

องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization, ILO)^{๓๓} ได้ให้ความหมายของการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการด้านอาชีพ (Vocational Rehabilitation) ว่าหมายถึง ความต่อเนื่องหรือส่วนหนึ่งของกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพที่เกี่ยวกับการให้บริการด้านอาชีพ ได้แก่ การแนะแนวอาชีพ การฝึกอาชีพ และการเลือกอาชีพ ที่ได้จัดไว้ให้คนพิการใช้ในการพัฒนาตนเองสู่การจ้างงานที่เหมาะสม

ก่อนที่จะมีการกล่าวถึงการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการทางอาชีพ องค์การแรงงานระหว่างประเทศ ได้กล่าวถึงคนพิการที่เกิดจากการทำงานไว้ ๒ ประเด็นที่สำคัญประการแรกคือในสภาพแวดล้อมของการทำงานนั้นจะต้องให้ความระมัดระวังต่อความปลอดภัยและสุขภาพของคนงาน รวมถึงการป้องกันอุบัติเหตุ และประการที่สองคือคนงานหรือญาติจะต้องมีสิทธิที่จะได้รับบำเหน็จบำนาญเมื่อบาดเจ็บหรือเสียชีวิตจากการทำงาน

^{๓๓} International Labour Organization, (no date). R99 Vocational Rehabilitation (Disabled) Recommendation, 1965. ผู้แปล สุภรธรรม มงคลสวัสดิ์. [Online]. Available : <http://lolex.ilo.ch/1567/scripts/convde.pl?query=R99&query1=99>. (5 July 2000).

ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ (ค.ศ. ๑๙๕๕) องค์การแรงงานระหว่างประเทศได้ประกาศข้อแนะที่ ๙๙ (Recommendation 99)^{๓๓} ประกอบไปด้วยสาระสำคัญคือ

๑. คนพิการมีสิทธิที่จะได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพเพื่อให้มีทักษะเพียงพอต่อการประกอบอาชีพ

๒. การฝึกอาชีพคนพิการยังหมายถึงรวมถึงการชี้ให้เห็นถึงอุปสรรคที่คนพิการจะพบในการทำงานและแนวทางการแก้ไขปัญหานั้น

๓. รัฐบาลมีหน้าที่ในการจัดการ พัฒนา และสนับสนุนงบประมาณในการให้บริการฝึกอาชีพ องค์การแรงงานระหว่างประเทศ ได้มีบทบาทสำคัญในงานฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในระดับสากล โดยเฉพาะอย่างยิ่งนับตั้งแต่องค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้ปี พ.ศ. ๒๕๒๔ เป็นปีคนพิการสากล องค์การแรงงานระหว่างประเทศได้ผลักดันนโยบายต่างๆ เกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านอาชีพและการจ้างงานคนพิการ โดยมีพื้นฐานแห่งความเสมอภาคแห่งโอกาสและการมีส่วนร่วมอย่างสมบูรณ์ (Equalization of Opportunity and Full Participation)

พ.ศ. ๒๕๒๖ (ค.ศ. ๑๙๘๓) องค์การแรงงานระหว่างประเทศได้พิจารณาว่าเพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางขององค์การสหประชาชาติ จึงได้ประกาศอนุสัญญาที่ ๑๕๙ (Convention 159) และข้อแนะที่ ๑๖๘ (Recommendation 168) ซึ่งมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้^{๓๔}

อนุสัญญาที่ ๑๕๙ กล่าวถึงการให้คำมั่นแห่งรัฐที่จะให้มีหรือปรับปรุงแก้ไขกฎหมายระเบียบหรือข้อบังคับ ตลอดจนการนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง เพื่อให้คนพิการได้มีส่วนร่วมในสังคมอย่างเสมอภาค โดยได้รับโอกาสในการฝึกอาชีพและมืงานทำ ซึ่งตามอนุสัญญานี้ได้กล่าวอ้างถึงข้อแนะที่ ๙๙ (Recommendation 99) และข้อแนะที่ ๑๖๘ (Recommendation 168) ที่ระบุถึงแนวทางขั้นพื้นฐานในการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านอาชีพสำหรับคนพิการ การดำเนินการที่มีความเสมอภาคทั้งในเมืองและชนบท การมีส่วนร่วมของชุมชน องค์การนายจ้าง องค์การลูกจ้าง คนพิการและองค์กรของคนพิการ การจัดฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้อง และการจัดบริการด้านการฟื้นฟูอาชีพภายใต้บริบทของความมั่นคงทางสังคม

อนุสัญญาและข้อแนะนำดังกล่าวข้างต้นเป็นการขยายความรายละเอียดเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพแก่คนพิการ ซึ่งเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการระดับโลกว่าด้วยเรื่อง

^{๓๓} International Labour Office, Geneva, (1992), Job Creation for Disabled People, ผู้แปล สุภรธรรม มงคลสวัสดิ์, pp 3 - 4.

^{๓๔} International Labour Organization, (no date), R168 Vocational Rehabilitation (Disabled) Recommendation, 1955, ผู้แปล สุภรธรรม มงคลสวัสดิ์, [Online], Available : <http://iloex.ilo.ch:1567/scripts/convide.pl?query=R168&query1=168>, (5 July 2000).

คนพิการ (World Programme of Action Concerning Disabled Persons)^{๓๓} ที่ได้กล่าวถึงการจ้างงานคนพิการไว้ดังต่อไปนี้

๑. รัฐควรมีนโยบายในการส่งเสริมและสนับสนุนการให้บริการด้านอาชีพและจ้างงานโดยมุ่งหวังให้คนพิการสามารถเข้าทำงานในระบบเปิดได้อย่างเสมอภาคทั้งในเมืองและชนบท และควรให้ความสนใจเป็นพิเศษสำหรับการพัฒนาเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่เหมาะสมแก่การใช้งานในท้องถิ่น
๒. รัฐสามารถสนับสนุนให้คนพิการเข้าสู่ระบบการจ้างงานในระบบเปิดด้วยวิธีการที่หลากหลายได้ เช่น การกำหนดระบบอัตราส่วน การสงวนอาชีพ การให้เงินกู้ยืมหรือส่งเสริมระบบสหกรณ์ การให้สิทธิในการผลิตโดยสัญญาว่าจ้างพิเศษ การลดหย่อนทางภาษี การช่วยเหลือทางการเงินแก่ธุรกิจที่รับคนพิการเข้าทำงาน เป็นต้น
๓. รัฐควรสนับสนุนการพัฒนาเครื่องช่วยต่างๆ ในการทำงาน รวมทั้งการทำให้คนพิการสามารถเข้าถึงการใช้บริการเครื่องช่วยเหล่านี้ด้วย
๔. นโยบายหรือแนวทางการสนับสนุนไม่ควรจำกัดโอกาสในการจ้างงาน และขัดขวางความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจในภาพรวม
๕. ควรมีความร่วมมือทั้งระดับรัฐบาลกลางและส่วนการบริหารท้องถิ่นกับองค์กรนายจ้างและองค์กรลูกจ้าง ในการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์เพื่อสร้างโอกาสการจ้างงานให้แก่คนพิการ ความร่วมมือนี้ควรรวมไปถึงนโยบายการรับคนเข้าทำงาน การป้องกันความพิการจากสภาพการทำงาน การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการที่ประสบภัยจากการทำงาน รวมถึงการปรับสภาพแวดล้อมการทำงานเพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของคนทำงานแต่ละประเภท รวมถึงคนพิการด้วย
๖. การให้บริการควรรวมถึงการประเมินความสามารถในการทำงาน ความถนัดทางวิชาชีพ การแนะแนวทางอาชีพ การฝึกอาชีพทั้งในสถานฝึกอาชีพ และการฝึกในสถานประกอบการ การจัดหางาน รวมทั้งการติดตามและประเมินผล
๗. ควรมีการจัดตั้งโรงงานในอารักขาเพื่อให้บริการแก่คนพิการที่พิการมากหรือต้องการการดูแลเป็นพิเศษ และไม่สามารถที่จะเข้าไปทำงานในระบบเปิดได้ คำว่าโรงงานในอารักขานี้ อาจอยู่ในลักษณะของหน่วยผลิต การรับงานไปทำที่บ้าน การประกอบอาชีพอิสระ หรือ

^{๓๓} United Nations. (no date). World Programme of Action Concerning Disabled Persons. ผู้แปล สุภรธรรม มงคลสวัสดิ์. [Online]. Available : <http://www.un.org/esa/socdev/enable/diswpa02.htm#Rehabilitation>. (5 July 2000).

การรวมกลุ่มของคนพิการเพื่อรับงาน โดยมีเงื่อนไขปกป้องเป็นพิเศษจากภาคอุตสาหกรรมโดยทั่วไป

๘. รัฐทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นควรรับคนพิการเข้าทำงานในหน่วยงานของตน ไม่ควรมีหรือยกเลิกกฎหมายหรือระเบียบต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการจ้างงานคนพิการ

เมื่อสิ้นสุดทศวรรษคนพิการในปี พ.ศ. ๒๕๓๖ (ค.ศ. ๑๙๙๓) องค์การสหประชาชาติได้ประกาศกฎหมายว่าด้วยความเสมอภาคแห่งโอกาสสำหรับคนพิการ^{**} ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจ้างงานความว่า รัฐควรตระหนักถึงหลักการพื้นฐานในการเสริมพลังและกระตุ้นให้คนพิการรับรู้ถึงสิทธิของตนในฐานะมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเกี่ยวกับการจ้างงานคนพิการเหล่านี้ไม่ว่าจะอยู่ในเขตเมืองและในชนบท จะต้องมีโอกาสอย่างเท่าเทียมที่จะได้รับการว่าจ้างและเป็นผู้ผลิตในตลาดแรงงาน และควรคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑. กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการจ้างงานจะต้องไม่เลือกปฏิบัติต่อคนพิการ และจะต้องไม่สร้างอุปสรรคใดๆ ขึ้นมาขัดขวางการทำงานของคนพิการ
๒. รัฐควรกระตุ้นหรือรื้อฟื้นที่จะสนับสนุนให้คนพิการได้ทำงานในระบบเปิด การสนับสนุนนี้ควรจะดำเนินการจากหลากหลายแนวทาง เช่น การฝึกอบรม การกำหนดอัตราส่วนแบบจูงใจ การสงวนหรือกำหนดตำแหน่งงานเฉพาะ การจัดสรรเงินกู้สำหรับธุรกิจขนาดเล็ก การให้สิทธิในการผลิตโดยสัญญาว่าจ้างพิเศษ การลดหย่อนทางภาษี การว่าจ้างเป็นพิเศษหรือการสนับสนุนไม่ว่าทางด้านเทคนิคหรือการเงินแก่ภาคธุรกิจที่รับคนพิการเข้าทำงาน รัฐควรจูงใจให้นายจ้างปรับสภาพแวดล้อมให้คนพิการสามารถทำงานได้อย่างเหมาะสม
๓. แผนปฏิบัติการของรัฐควรประกอบไปด้วยการปรับปรุงสถานที่และสภาพแวดล้อมในการทำงานให้เหมาะสมกับคนพิการแต่ละประเภท สนับสนุนการพัฒนา ผลิต และใช้เครื่องช่วย เครื่องมือ หรืออุปกรณ์ที่ช่วยให้คนพิการสามารถทำงานได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งการจัดให้มีการฝึกอบรมและจ้างงานที่เหมาะสม พร้อมทั้งการสนับสนุนระยะยาวได้แก่ผู้ช่วยเฉพาะบุคคล และล่ำม เป็นต้น
๔. รัฐควรริเริ่มและสนับสนุนการรณรงค์เพื่อให้สาธารณชนมีความเข้าใจที่ดีต่อลูกจ้างพิการ ขจัดเจตคติและสิ่งที่ตนเองคิดไปเองในทางลบต่อลูกจ้างพิการ

^{**} United Nations. Standard Rules on Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities. ผู้แปล สุภรธรรม มงคลสวัสดิ์. [Online]. Available : <http://www.un.org/esa/socdev/enable/dissre04.htm>. (5 July 2000)

๕. ในฐานะของนายจ้าง รัฐควรสร้างเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยต่อการรับคนพิการเข้าทำงานกับหน่วยงานของรัฐ
๖. รัฐ องค์กรลูกจ้าง และองค์กรนายจ้างควรร่วมมือกันเพื่อให้มั่นใจว่าคนพิการได้รับความยุติธรรม ในการคัดเลือกคนเข้าทำงาน การปรับเปลี่ยนตำแหน่ง เงื่อนไขการจ้างงาน ค่าตอบแทน การปรับปรุงสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ไม่เป็นอันตราย รวมถึงการฟื้นฟูสมรรถภาพสำหรับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการทำงาน
๗. เป้าหมายควรจะมุ่งเน้นให้คนพิการสามารถเข้าทำงานในระบบเปิดเสมอ คนพิการที่ไม่สามารถเข้าสู่การจ้างงานในระบบเปิดได้ การทำงานแบบสนับสนุน รับงานทำเป็นหน่วยย่อยในบริษัทใหญ่ หรือหน่วยผลิตในอาคารนี้อาจจะเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่ง และเป็นสิ่งที่สำคัญว่าคุณภาพของการจัดโปรแกรมต่างๆ เหล่านี้จะต้องมีความเพียงพอต่อการเปิดโอกาสหรือทำให้คนพิการสามารถเข้าสู่การจ้างงานในระบบเปิดต่อไป
๘. การดำเนินการด้านการฝึกอบรมและจ้างงาน ควรนำคนพิการเข้าไปสู่การฝึกอบรมร่วมโดยภาคเอกชนและหน่วยอื่นๆ
๙. รัฐ องค์กรลูกจ้างและองค์กรนายจ้างควรร่วมมือกันกับองค์กรของคนพิการ เพื่อสร้างโอกาสในการฝึกอบรมและจ้างงาน รวมถึงการทำงานลักษณะรายชั่วโมง การทำงานบางเวลา การแบ่งงานกันทำ การประกอบอาชีพอิสระ และการดูแลเป็นพิเศษสำหรับคนพิการ

ทศวรรษคนพิการสากลและแนวทางด้านอาชีพไม่ได้รับการตอบสนองที่ดีในกลุ่มประเทศเอเชีย ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคนี้มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงและประชาชนต่างยินดีกับความเติบโตนี้ คนพิการซึ่งมีสิทธิเป็นส่วนหนึ่งของความเจริญเติบโตนี้ทั้งในฐานะของผู้ผลิตและผู้บริโภค สิทธิของคนพิการถึงแม้จะได้รับการรับรองตามกฎหมายแต่การปฏิบัติก็เป็นไปอีกทางหนึ่งที่ไม่สอดคล้องกัน ช่วงทศวรรษ ๑๙๙๐ องค์กรแรงงานระหว่างประเทศได้สรุปแนวนโยบายพื้นฐานไว้ ๓ ประการคือ ประการแรกคนพิการมีสิทธิที่จะได้รับบริการด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพ ประการที่สองการฟื้นฟูสมรรถภาพเป็นการลงทุนเพื่ออนาคต เป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มิใช่บริการสังคมสงเคราะห์ และประการที่สามคนพิการจะต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นส่วนหนึ่งอย่างสมบูรณ์ในกิจกรรมทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม และเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามแนวนโยบายองค์กรแรงงานระหว่างประเทศจึงได้กำหนดเป้าหมายเพื่อปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาคเอเชียดังต่อไปนี้^{๑๑}

^{๑๑} ILO. (1994). *Towards Equalizing Opportunities for Disabled People in Asia: A Guide*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ สุจริตธรรม มงคลสวัสดิ์, pp 6 - 8.

๑. รายงานสถิติอัตราการว่างงานของประเทศตั้งอยู่บนสมมติฐานที่รวมทั้งคนพิการที่ว่างงานด้วย
๒. การกำหนดงบประมาณด้านการพัฒนาอาชีพของประเทศ จะต้องมีกำหนดอัตราส่วนที่ชัดเจนและสำรองสัดส่วนสำหรับการพัฒนาคนพิการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเป้าหมายในชนบท (Rural and Remote Communities)
๓. บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านอาชีพควรจะได้รับกำหนดให้สนองตอบต่อความต้องการของคนพิการทุกพื้นที่ของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ห่างไกลในชนบท พื้นที่ที่ยากแก่การเข้าถึงของบริการต่าง ๆ
๔. คนพิการจะต้องไม่ถูกกำหนดให้อยู่ในศูนย์ฝึกอาชีพหรือต้องฝึกอาชีพ โดยปราศจากความต้องการของคนพิการเอง และการให้คำปรึกษาเพื่อให้คนพิการมีเป้าหมายของตนเองอย่างชัดเจนเป็นสิ่งที่ควรจะทำอย่างสม่ำเสมอ
๕. การจัดโครงการฝึกอาชีพสำหรับคนพิการควรจะมีการให้ความรู้เรื่องสุขภาพและสุขบัญญัติ รวมทั้งข้อปฏิบัติเรื่องความปลอดภัย
๖. การจัดบริการที่เกิดขึ้นใหม่ควรกำหนดให้เริ่มต้นด้วยการส่งเสริมความเสมอภาคแห่งโอกาสของคนพิการ และการเข้าถึงกระแสหลักแห่งการฟื้นฟูสมรรถภาพ
๗. บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมหรือการจ้างงานคนพิการเช่น นักฟื้นฟูสภาพ ครูฝึกอาชีพ เจ้าหน้าที่จัดหางาน ผู้ทำงานในชุมชน ผู้ให้คำปรึกษาทางธุรกิจ ควรจะได้รับการอบรมเพื่อให้สามารถและมีความเข้าใจถึงศักยภาพคนพิการ รวมทั้งกรฝึกอบรมทบทวนเพิ่มเติมตามวาระอันสมควร
๘. กระแสหลักแห่งการบริการที่จัดขึ้นเพื่อคนพิการอาทิ การศึกษา การเตรียมความพร้อมสู่อาชีพ การฝึกอาชีพ การให้คำปรึกษา การจัดหา งาน ควรจัดขึ้นในฐานะที่เป็นสิทธิของคนพิการ
๙. นโยบายการจ้างงานคนพิการควรเปิดกว้าง หรือสร้างเงื่อนไขเพื่อให้มั่นใจว่าคนพิการจะสามารถมีทางเลือกแห่งอาชีพอย่างแท้จริง
๑๐. การกำหนดนโยบายหรือการดำเนินงานด้านการฝึกอาชีพหรือดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านอาชีพ ไม่ว่าจะโดยรัฐบาลหรือเอกชน จะต้องไม่ริดรอนสิทธิมนุษยชนหรือจำกัดสิทธิเสรีภาพของคนพิการ
๑๑. อัตราคนว่างงานของคนพิการควรจะต้องไม่สูงกว่าอัตราการว่างงานปกติ

๑๒. สัดส่วนของคนพิการในการทำงานทุกระดับจะต้องอยู่ในระดับเดียวกันกับประชากรทั่วไป
๑๓. นายจ้างควรจะต้องยอมรับการวิธีการทำงานที่แตกต่างออกไปตามความจำเป็นอย่างมีเหตุผลของคนพิการแต่ละคน
๑๔. กองทุนประกันสังคมควรจะได้ใช้ประโยชน์อย่างสูงสุดเท่าที่เป็นไปได้ สำหรับลูกจ้างที่ได้รับบาดเจ็บหรือพิการ เพื่อให้ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพ การฝึกอบรมเพื่อเติม การกลับเข้าทำงาน หรือแม้แต่การได้รับบำเหน็จบำนาญก่อนการเกษียณตามอายุ
๑๕. ควรจะมีการกำหนดกลไกที่ทำให้มั่นใจได้ว่าการกำหนดหรือเปลี่ยนแปลงนโยบายใด ๆ คนพิการหรือองค์กรคนพิการจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น
๑๖. การปฏิรูปพิเศษหรือฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลท้องถิ่นหรือรัฐบาลกลาง ควรจะรวมถึงกฎระเบียบเกี่ยวกับคนพิการและนโยบายแห่งรัฐในการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ
๑๗. กฎระเบียบและข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการรับเข้าทำงาน การฝึกอบรม และการจ้างงานคนพิการ ตลอดจนนโยบายแห่งรัฐว่าด้วยความเสมอภาคแห่งโอกาสควรจะต้องให้มีพร้อมในรูปแบบที่ง่ายสำหรับนายจ้างที่ร้องขอ
๑๘. ควรจัดให้มีเอกสารว่าด้วยกฎระเบียบและนโยบายแห่งรัฐ เพื่อแจกจ่ายให้แก่เจ้าของสถานประกอบการที่มีลูกจ้างตั้งแต่หนึ่งร้อยคนขึ้นไป รวมทั้งบริษัทข้ามชาติและสมาคมหรือองค์กรนายจ้าง
๑๙. องค์กรลูกจ้างควรมีส่วนร่วมในการกำหนดหรือเปลี่ยนแปลงนโยบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งลูกจ้างที่พิการ

นอกจากนี้หลักสากลที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือวาระเพื่อการปฏิบัติตามประกาศทศวรรษคนพิการแห่งเอเชียและแปซิฟิก (พ.ศ. ๒๕๓๖ - ๒๕๔๕) ซึ่งได้กำหนดรายละเอียดของการฝึกอาชีพและจ้างงานคนพิการดังนี้^{๑๖}

๑. ให้มาตรฐานด้านแรงงานที่เป็นสากลในการฟื้นฟูด้านอาชีพและการจ้างงานคนพิการ เป็นแนวทางและอ้างอิงสำหรับพัฒนาและดำเนินการตามแผนงานฝึกอบรมและการจ้างงาน
๒. ให้ความสนใจโดยเฉพาะต่อกลุ่มเด็กหญิงและสตรีพิการ ให้มีโอกาสรับการฝึกและจ้างงานด้วย

^{๑๖} คณะกรรมการทศวรรษธุรกิจและสังคมสำหรับเอเชียและแปซิฟิก (๒๕๓๖) วาระเพื่อการปฏิบัติทศวรรษแห่งเอเชียและแปซิฟิก พ.ศ. ๒๕๓๖ - พ.ศ. ๒๕๔๕: ผู้แปล พันโททองศรี กุลศรีจิต (เอกสารยึดสำเนา) หน้า ๔๑

๓. ให้มีการเตรียมความพร้อมสำหรับการฝึกอาชีพตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษา ในกรณีที่เด็กต้องการเลือกเรียนสายอาชีพ
๔. ให้ความมั่นใจในเรื่องคุณภาพของแผนงานฝึกอาชีพ ในแง่ของความสอดคล้องและเพียงพอต่อการเตรียมคนพิการเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงาน และการให้บริการจัดหางานสำหรับคนพิการ เพื่อให้คนพิการได้งานและตำแหน่งที่เหมาะสมในตลาดแรงงานทั่วไป
๕. จัดการสัมมนาและประชุมปฏิบัติการแก่คนงาน นายจ้าง ผู้แทนสถานประกอบการ องค์กรเอกชน ตลอดจนองค์กรของคนพิการและผู้นำในชุมชน เพื่อกำหนดแนวทางและโอกาสใหม่ๆ สำหรับคนพิการที่จะได้รับการจ้างงาน กระตุ้นให้มีการปรับสภาพงานและสภาพที่ทำงานให้เหมาะสมสำหรับคนพิการ รวมทั้งพัฒนาแผนการฝึกอบรมและจ้างงานสำหรับคนพิการ
๖. สร้างความเข้มแข็งในระบบบริการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพโดยมาตรการที่เน้นถึงการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ การประเมินด้านอาชีพที่เหมาะสมต่อคนพิการ การพัฒนาทักษะเจ้าหน้าที่จัดหางานของส่วนราชการและศูนย์ฝึกอาชีพต่างๆ ในด้านการกำหนดลักษณะงาน การเลือกชนิดงาน การคัดคน การบรรจุและการติดตามผล
๗. ฝึกอบรมคนพิการเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง รวมทั้งทักษะด้านธุรกิจและการใช้บริการให้คำปรึกษา เพื่อให้ได้รับการจ้างงาน กลยุทธ์การหางาน การเตรียมความพร้อมเพื่อการสัมภาษณ์ในลักษณะต่างๆ ของนายจ้าง ถ้ามีความเหมาะสมและเป็นไปได้ให้ใช้สถานที่ฝึกอบรมเดียวกับสำหรับคนทั่วไป
๘. ส่งเสริมสนับสนุนธุรกิจของคนพิการ โดยวิเคราะห์และแนะนำผลิตภัณฑ์และบริการที่อยู่ในความต้องการของตลาด ให้เหมาะสมกับทักษะและความต้องการของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทำการสำรวจความเป็นไปของธุรกิจ และให้คำแนะนำด้านธุรกิจ แหล่งเงินทุน ทรัพยากรอื่นๆ ที่มีอยู่ตามแผนหรือโครงการของราชการและเอกชน ร่วมทั้งการติดตามผล ทั้งนี้ให้เน้นผลต่อคนพิการในชนบท
๙. สนับสนุนและช่วยเหลือการสหกรณ์โดยให้คนพิการเข้ามีส่วนร่วมกิจการด้วย

นอกจากการผลักดันในเชิงนโยบายแล้ว องค์กรแรงงานระหว่างประเทศยังได้พยายามจัดให้มีการประชุมสัมมนาต่างๆ เพื่อเป็นการขยายโอกาสการจัดโครงการฝึกอาชีพและการจ้างงานคนพิการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาคเอเชียซึ่งยังคงล้าหลังประเทศที่พัฒนาแล้วอื่นๆ

ด้านแนวคิดการจ้างงานคนพิการนั้นบาร์บารา เมอร์เรย์ (Barbara Murray)^{**} ผู้เชี่ยวชาญอาวุโสด้านคาร์ทีนฟูสมรรถภาพทางอาชีพประจำองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ได้ให้แนวทางในการจ้างงานคนพิการใน ๔ ลักษณะคือ

๑. การจ้างงานในโรงงานในอารักขา

การจ้างงานหรือการทำงานในโรงงานในอารักขาหมายถึงการจัดให้คนพิการเข้าทำงานในโรงงานที่ดำเนินการโดยรัฐบาล โดยจะมีการคอยติดตามดูแลการทำงานของคนพิการโดยใกล้ชิดเน้นสำหรับคนพิการที่มีความพิการมากหรือยังไม่มีทักษะในการทำงาน

โรงงานในอารักขายังมีบริการอยู่ในหลายๆ ประเทศ แต่ส่วนมากจะถูกแทนที่ด้วยการจ้างงานคนพิการในระบบสนับสนุน เนื่องจากการดำเนินการในระบบโรงงานในอารักขาจะเสียค่าใช้จ่ายสูง คนพิการจะอยู่นานมีจำนวนเพียงเล็กน้อยที่จะออกไปทำงานในระบบเปิด ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพต่ำไม่ได้มาตรฐาน แรงงานคนพิการในโรงงานในอารักขาไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ขาดความสัมพันธ์อันดีกับระบบตลาดและตลาดมีจำกัด

๒. การจ้างงานคนพิการในระบบสนับสนุน

การจ้างงานในลักษณะนี้เป็นการทำงานที่คนพิการจะมีพี่เลี้ยง (Job Coach) ช่วยดูแลหรืออาจจะเป็นในรูปของการทดลองงาน ฝึกงาน (On the Job Training) เหมาะสำหรับคนพิการที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้ รวมทั้งคนพิการที่ไม่มีพื้นฐานความรู้หรือประสบการณ์ พี่เลี้ยงจะเป็นผู้ประสานงานระหว่างสถานประกอบการและคนพิการ เพื่อให้งานดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ของนายจ้าง งานในลักษณะนี้อาจทำในรูปของคณะทำงานซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของพี่เลี้ยง ซึ่งจะนำคนพิการไปทำงานต่างๆ ที่สามารถดูแลและชี้แนะได้อย่างใกล้ชิด รูปแบบของการดำเนินงานได้แก่การกำหนดประเภทสถานประกอบการในธุรกิจขนาดเล็ก การรับงานจร เช่น งานทำความสะอาด งานดูแลสวน เป็นต้น และงานที่คนพิการได้รับการจ้างให้ทำคนเดียวซึ่งพี่เลี้ยงจะไปดูแลชี้แนะ รวมถึงจะหมั่นไปเยี่ยมเยียนให้กำลังใจสม่ำเสมอ เพื่อคอยชี้แนะและแก้ไขปัญหาให้แก่ นายจ้างและคนพิการได้อย่างทันเหตุการณ์ ซึ่งจะทำให้คนพิการมีความอดทนในการทำงานได้มากกว่าคนทั่วไป

ข้อดีของการจ้างงานในลักษณะนี้คือคนพิการจะเกิดการเรียนรู้และพัฒนางาน และสามารถที่จะเข้าสู่การจ้างงานในระบบเปิดได้ เนื่องจากสถานการณ์และสภาพแวดล้อมในการทำงานเหมือนการทำงานในระบบเปิดทุกประการ

^{**} บาร์บารา เมอร์เรย์ (Barbara Murray) (๒๕๔๐). การจ้างงานคนพิการประเภทกรณีจากงานอาชีพ. เอกสารสรุปการบรรยายในการประชุมเชิงปฏิบัติการเนื่อง การส่งเสริมคนพิการเข้าสู่ระบบการจ้างงานทั่วไป ณ โรงแรมกรีนสันทนา มหานคร กรุงเทพฯ วันที่ ๙ - ๑๒ มิถุนายน ๒๕๔๐. (เอกสารจัดสำเนา).

๓. การจ้างงานระบบเปิด

คนพิการที่มีความสามารถจะได้รับการจ้างงานในสถานประกอบการทั่วไปแต่ปัญหาสำคัญในการทำงานของคนพิการคือเจตคติของนายจ้างที่มีต่อคนพิการ ซึ่งไม่ยอมรับความสามารถของคนพิการ

จุดมุ่งหมายสำคัญในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการก็เพื่อให้คนพิการดำรงชีวิตอยู่กับครอบครัวและชุมชนได้อย่างมีศักดิ์ศรี มีบทบาทในสังคมได้เท่าเทียมบุคคลทั่วไป และสามารถประกอบอาชีพมีรายได้ที่มั่นคง ฉะนั้นจึงต้องมีการรณรงค์เพื่อให้สังคมเปลี่ยนเจตคติที่มีต่อคนพิการให้เป็นไปในทางบวก และยอมรับความสามารถของคนพิการ ถือว่าคนพิการเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม มีส่วนร่วมและบทบาทเช่นบุคคลทั่วไปอย่างมีศักดิ์ศรีและประสิทธิภาพ

๔. การประกอบอาชีพอิสระ

เป็นการดำเนินการประกอบอาชีพเป็นของตนเอง เป็นธุรกิจขนาดเล็กอาจดำเนินการโดยตัวคนพิการคนเดียวหรือมีเพื่อนร่วมงานไม่มากนัก การประกอบอาชีพอิสระจำเป็นจะต้องมีความรู้ด้านวิชาชีพเฉพาะ การดำเนินงานทางธุรกิจ การจัดการ การเก็บเอกสาร การตลาด มีแหล่งเงินทุนหรือการสนับสนุนด้านเงินทุน มีแหล่งทรัพยากรหรือวัตถุดิบต่างๆ มีแหล่งการสนับสนุนด้านวิชาการ และมีการรองรับของตลาดสินค้า เป็นต้น

บาร์บารา เมอร์เรย์ (Barbara Murray) เสนอว่าในการรณรงค์ให้คนพิการมีงานทำมีหลายแนวทางกล่าวคือ

๑. การใช้สื่อ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่างๆ เกี่ยวกับภาพลักษณ์ในแง่บวกของคนพิการ การดำเนินงานขององค์กรคนพิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

๒. การฝึกอบรม เพื่อเพิ่มพูนทักษะและพัฒนาความสามารถของคนพิการให้เป็นผู้ที่มีคุณค่า และพร้อมที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคมได้เช่นคนไม่พิการ

๓. การใช้หลักจริยธรรมแก่นายจ้าง เช่นการให้รางวัลแก่สถานประกอบการที่ให้การสนับสนุนการจ้างงานคนพิการ เป็นต้น

๔. การให้นายจ้างเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญ โดยการบอกปากต่อปากในส่วนของนายจ้างด้วยกัน ซึ่งจะได้รับความเชื่อถือมากกว่าการบอกกล่าวของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ข้อมูลการบอกต่อที่จะเกิดในการพบปะสังสรรค์ การเล่นกีฬา การประชุมของชมรมนายจ้าง เป็นต้น

๕. วิธีการบังคับ คือระเบียบกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติหรือบังคับในรูปกฎหมาย โดยการตรากฎหมาย ซึ่งก่อให้เกิดการจ้างงานในระบบสัดส่วน

๖. การสงวนอาชีพ สำหรับคนพิการบางประเภท เช่น อาชีพคนเฝ้าที่จอดรถ พนักงานรับโทรศัพท์ในประเทศเดนมาร์กจะต้องขออนุญาตเป็นผู้ขายหนังสือพิมพ์ ซึ่งคนพิการจะได้รับสิทธินี้ก่อน ในประเทศไอร์แลนด์งานส่งเอกสาร ส่งของ ชงกาแฟ จะสงวนไว้สำหรับคนพิการทางสติปัญญาและการเรียนรู้ วิธีนี้ไม่เป็นที่นิยมเนื่องจากอาชีพที่สงวนเป็นอาชีพที่ไม่มีเกียรติ รายได้น้อย และไม่ก้าวหน้า

๗. การช่วยเหลือนายจ้าง ทางด้านมาตรการทางการเงินการคลังได้แก่ การจ่ายเงินอุดหนุนค่าจ้างคนพิการ การลดหย่อนภาษี การลดค่าประกันสังคม การจ่ายเงินช่วยเหลือการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสถานที่ทำงานให้เหมาะแก่คนพิการ นอกจากนี้ก็จะช่วยเหลือทางด้านการให้บริการได้แก่ การช่วยเหลือด้านวิชาการ การวิเคราะห์งานที่เหมาะสมกับคนพิการ การจัดให้มีที่เลี้ยงในที่ทำงาน การแนะแนวและแก้ไขปัญหาด่าง ๆ

๘. แนวโน้มทางการช่วยเหลือคนงานพิการ ได้แก่ ให้บริการช่วยเหลือทางด้านตัวบุคคล ให้บริการด้านสื่อสารและคมนาคม ด้านเครื่องกายอุปกรณ์ เครื่องอำนวยความสะดวก เครื่องมือประกอบอาชีพของคนพิการ เป็นต้น

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการระดับปฏิบัติการ ในบางประเทศ

บาร์บารา เมอร์เรย์ (Barbara Murray) ยังได้กล่าวถึงการจ้างงานในระบบสัดส่วนของแต่ละประเทศว่าจะไม่เหมือนกัน แต่จะมีความหมายและวัตถุประสงค์ที่เหมือนกันคือ นายจ้างต้องรับคนพิการเข้าทำงานตามสัดส่วนของลูกจ้างที่ไม่พิการ

๒.๑.๑ ประเทศฝรั่งเศส

การจ้างงานในระบบสัดส่วนของประเทศฝรั่งเศสได้กำหนดให้สถานประกอบการที่มีลูกจ้าง ๒๐ คนขึ้นไป จะต้องจ้างคนพิการเข้าทำงาน ๕% และถ้าจ้างคนพิการที่มีความพิการขั้นรุนแรงหรือพิการมาก ๆ จะได้รับการพิจารณานับจำนวนคนพิการผู้นั้นเป็นมากกว่าหนึ่งคน แต่ถ้าสถานประกอบการนั้น ไม่จ้างคนพิการจะต้องส่งเงินเข้ากองทุน หรือทำสัญญาว่าจะซื้อผลิตภัณฑ์ของโรงงานในอาร์กซ์

กฎหมายเกี่ยวกับการรับคนพิการเข้าทำงานในระบบสัดส่วนของประเทศฝรั่งเศสนี้ ได้รับความเห็นชอบของสภานายจ้าง โดยมีเงื่อนไขต้องมีผู้แทนนายจ้างเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารเงินกองทุนด้วย

ผลการดำเนินงานบริหารกองทุนปี พ.ศ. ๒๕๓๗ - ๒๕๓๘ ปรากฏว่าสถานประกอบการจ้างคนพิการร้อยละ ๓๖ ส่งเงินเข้ากองทุนร้อยละ ๕๐ ทั้งจ้างคนพิการและส่งเงินเข้ากองทุนร้อยละ ๑๔ จะเห็นได้ว่านายจ้างเลือกที่จะส่งเงินเข้ากองทุนฯ แทนการจ้างงานคนพิการเนื่องจากนายจ้างเกรงว่าการจ้างงานคนพิการอาจจะมีปัญหาต่างๆ เช่น ต้องปรับปรุงสถานที่ นอกจากนี้หัวหน้างานไม่มีเวลาที่จะสอนงานให้คนพิการ เป็นต้น สำหรับเงินกองทุนฯ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ เก็บได้ ๒๘๒ ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ การบริหารกองทุนฯ ของฝรั่งเศสได้มีการใช้จ่ายเงินของกองทุนฯ เพื่อประโยชน์ของคนพิการ ดังนี้

๑. เก็บรวมไว้ในกองทุน	๖๓ %
๒. ใช้จ่ายเพื่อความเตรียมพร้อมเพื่อฟื้นฟู จัดหาเครื่องอำนวยความสะดวก ความสะดวก เครื่องอุปกรณ์ อื่นๆ	๑๒ %
๓. ช่วยคนพิการที่ทำงานในสถานประกอบการ	๗ %
๔. ช่วยด้านการจ้างงาน	๗ %
๕. ใช้เพื่อการณรงค์ให้มีการคุ้มครองสวัสดิภาพ การสร้างความมั่นใจให้แก่คนพิการ และให้การ ยอมรับคนพิการ ซึ่งดำเนินการในรูปของการจัดสัมมนา	๓ %
๖. ใช้เกี่ยวกับการสงวนอาชีพบางอย่างไว้สำหรับคนพิการ	๕ %
๗. ใช้จ่ายอื่นๆ	๒ %

๒.๓.๒ ประเทศญี่ปุ่น

ในประเทศญี่ปุ่น^{๖๖} ผู้ที่ต้องการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นคนพิการหรือคนไม่พิการปกติจะไปติดต่อลงทะเบียนไว้ที่สำนักงานจัดหางาน กระทรวงแรงงาน จากการสำรวจคนพิการที่ลงทะเบียนแล้วและยังอยู่ในระหว่างหางานในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ พบว่ามีคนพิการทางกายว่างงานกว่า ๒๖,๐๐๐

^{๖๖} เมียวสุเกะ มัตซึอู (Ryosuke Matsui), (๒๕๓๖). สถานการณ์ปัจจุบันในการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพและการจ้างงานคนพิการ, รายงานการสัมมนาเรื่อง การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านอาชีพและการจ้างงานคนพิการ โรงแรมอิมพีเรียล กรุงเทพฯ วันที่ ๑ - ๒ ธันวาคม ๒๕๓๖. (เอกสารจัดสำเนา). หน้า ๕ - ๗.

คน และในปี พ.ศ. ๒๕๓๓ เพิ่มขึ้นเป็น ๔๗,๐๐๐ คน หมายความว่าใน ๑๐ ปีนี้เพิ่มขึ้นถึง ๑.๘ เท่า ในส่วนของคนพิการทางสมอง ในช่วง ๑๐ ปีดังกล่าว ได้มีการเพิ่มขึ้นประมาณ ๒.๘ เท่า โดยเพิ่ม จาก ๓,๑๘๓ คน เป็น ๘,๘๐๐ กว่าคน ในช่วง ๑๐ ที่ผ่านมา คนพิการต้องการทำงานแต่ไม่ได้ ทำงานมีจำนวนเพิ่มขึ้นมากเรื่อยๆ บริษัทจัดหางานให้คนพิการนั้นได้ปฏิบัติตามข้อเสนอแนะที่ เกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านอาชีพคนพิการขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ซึ่ง มีการพูดถึงขบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านอาชีพอย่างต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน คือ การฟื้นฟู สมรรถภาพทางด้านอาชีพไม่ได้หมายความว่าหาที่ทำงานให้เท่านั้น แต่จะต้องผ่าน ขบวนการทางการแพทย์ และการศึกษาและการสังคมประกอบกันด้วย รวมทั้งการฝึกอาชีพ การแนะนำอาชีพที่เหมาะสม ตลอดจนมีการติดตามผลเมื่อได้ส่งคนพิการออกไปทำงาน

ในการดำเนินงานในด้านการฟื้นฟูด้านอาชีพของคนพิการนั้น ประเทศญี่ปุ่นได้ถือ แนวทางจากอเมริกาและประเทศทางยุโรปเป็นส่วนใหญ่ หน่วยงานของญี่ปุ่นที่รับผิดชอบงานทาง ด้านบริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านอาชีพนั้น สำหรับหน่วยงานราชการคือ กระทรวงแรงงาน กระทรวงสาธารณสุขและสวัสดิการ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีทั้งหน่วยงานราชการส่วนกลางและ ท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานเอกชนคือ สมาคมส่งเสริมการจ้างงานของคนพิการในประเทศ ญี่ปุ่น เป็นต้น

การดำเนินงานในเรื่องการฟื้นฟูอาชีพในประเทศญี่ปุ่น ได้ให้บริการแก่คนพิการ จะเริ่ม ตั้งแต่การให้คำปรึกษาแนะนำ การประเมินความสามารถว่าเหมาะสมกับงานประเภทใด มีความ สามารถพิเศษอะไรบ้าง การเตรียมความพร้อมก่อนฝึกอาชีพนี้ใช้เวลา ๖ สัปดาห์ สำหรับการฝึก วิชาชีพนั้นจะใช้เวลา ๑ ปี การดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ นี้จะมีการศึกษาเพื่อหาแนวทาง ปรับปรุงแก้ไขอยู่ตลอดเวลา ในเรื่องของการฝึกความพร้อมหรือฝึกอาชีพนั้น ในสหรัฐและ ยุโรปได้มีการส่งเสริมคนพิการไปฝึกปฏิบัติงานที่บริษัทหรือสถานประกอบการ การฝึกในบริษัทนั้น จะทำให้รู้ถึงความต้องการของตัวเองว่าต้องการคนพิการไปทำงานในส่วนไหน เพื่อที่จะนำ มาปรับปรุงให้เข้ากับหลักสูตรการฝึกอาชีพคนพิการ ซึ่งเรื่องนี้เป็นแนวโน้มที่จะแพร่หลายต่อไปใน อนาคต ในจำนวนคนพิการที่ได้รับการฝึกอาชีพทั่วประเทศญี่ปุ่นประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ คนนั้น เป็น ผู้พิการทางกายประมาณร้อยละ ๒๖ พิกการทางสมองร้อยละ ๓๔ คนพิการทางจิตร้อยละ ๔๐ จะ เห็นได้ว่าคนพิการที่ไปขอใช้บริการการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านอาชีพ ในศูนย์ฝึกอาชีพต่างๆ นั้นมี จำนวนคนพิการทางจิตและพิการทางสมองมากกว่าคนพิการทางกาย

ปี พ.ศ. ๒๕๒๖ กระทรวงแรงงานของญี่ปุ่น ได้มีการสำรวจเกี่ยวกับสถานประกอบการที่มี คนงานตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไปว่ามีการจ้างคนพิการเข้าเป็นพนักงานประจำมีจำนวนเท่าใด ผลจากการ

สำรวจปรากฏว่า มีการจ้างงานคนพิการทางกาย ๓๑๔,๐๐๐ คน คนพิการทางสมอง ๓๖,๐๐๐ คน รวมกันแล้วเป็นจำนวน ๓๕๐,๐๐๐ คน

สถานประกอบการที่มีคนงานตั้งแต่ ๕ - ๒๙ คน คือไม่เกิน ๓๐ คน มีการจ้างคนพิการทางกายประมาณร้อยละ ๔.๕ คนพิการทางสมองประมาณร้อยละ ๕.๑ ถ้าเปรียบเทียบสถานประกอบการที่มีคนงานตั้งแต่ ๕๐๐ คนขึ้นไป ซึ่งถือว่าเป็นบริษัทขนาดใหญ่ มีการจ้างคนงานน้อยกว่า แสดงว่าคนพิการนั้นได้เข้าทำงานในสถานประกอบการขนาดเล็กมากกว่าสถานประกอบการขนาดใหญ่

คาซุมิตสึ โยเนคาวา (Kazumitsu Yonekawa) ผู้อำนวยการบริหารศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านอาชีพสำหรับคนพิการแห่งชาติ ประเทศญี่ปุ่น (National Vocational Rehabilitation Center for the Disabled) ได้กล่าวถึงอัตราการจ้างงานคนพิการเมื่อเทียบกับคนไม่พิการ จะเห็นได้ว่าในสถานประกอบการเอกชนที่มีคนงานตั้งแต่ ๖๓ คน มีการจ้างคนพิการประมาณร้อยละ ๑.๖ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๙ มีการใช้มาตรการทางกฎหมายบังคับให้ต้องมีการจ้างคนพิการเข้าทำงานในบริษัท และนับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๙ จนถึง พ.ศ. ๒๕๓๓ มีคนพิการได้รับการจ้างงานจากระบบนี้ ๒๕๑,๐๐๐ คน คิดเป็นจำนวนคนพิการที่ได้รับการจ้างงานเพิ่มขึ้นประมาณ ๑๑๐,๐๐๐ คน จะดูอัตราการเจริญเติบโตในการจ้างงานคนพิการจะเห็นได้ว่าในปี พ.ศ. ๒๕๑๙ - ๒๕๒๐ ที่มีการใช้พระราชบัญญัติกำหนดอัตราการจ้างงานคนพิการจ้างอยู่ในระดับประมาณร้อยละ ๑.๐๙ ในช่วง ๑๖ ปีที่ผ่านมา มีการจ้างเป็นร้อยละ ๑.๕๑ ซึ่งแสดงว่าเพิ่มขึ้นมาเพียงร้อยละ ๐.๓๒ จะดูตามอัตราที่กฎหมายกำหนดไว้คือร้อยละ ๑.๖ ตัวเลขร้อยละ ๑.๕๑ เป็นอัตราที่ต่ำกว่ากฎหมายบังคับอยู่ร้อยละ ๐.๑๙

อัตราการจ้างงานคนพิการในระยะเวลา ๑๖ ปีที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนแปลงขึ้นลงอย่างไรบ้าง ถ้ามองจากขนาดของบริษัทที่จ้างคนพิการ ถ้าขนาดบริษัทที่จ้างคนพิการเป็นขนาดใหญ่ขึ้นก็ จะจ้างคนพิการน้อยลง หรือถ้ามีการจ้างคนปกติเพิ่มขึ้นก็จะมีอัตราการจ้างคนพิการน้อยลง ถ้าหากมองจากประเทศของสายเอเชียหรืออุตสาหกรรม จะเห็นได้ว่าสาขาอุตสาหกรรมที่สามารถบรรลุเป้าหมายอัตราร้อยละ ๑.๖ นี้มีเพียงสาขาเหมืองแร่กับอุตสาหกรรมการผลิตเท่านั้น ในสาขาอุตสาหกรรมที่ ๓ หรือเรียกว่าสาขาด้านบริการ มีการจ้างคนพิการน้อยมาก โดยเฉพาะผู้ที่พิการทางสมองจะได้รับการจ้างงานน้อย ส่วนใหญ่จะอยู่ในอุตสาหกรรมที่ ๒ คือ อุตสาหกรรมการผลิต

โครงสร้างอุตสาหกรรมญี่ปุ่นได้มีการเปลี่ยนแปลงการจ้างงานจากภาคอุตสาหกรรมการผลิตมาเป็นการบริการมากขึ้น เพราะฉะนั้นการจ้างคนพิการจะมีแนวโน้มเปลี่ยนจากอุตสาหกรรมการผลิตมาเป็นสาขาการบริการมากขึ้น ซึ่งเป็นหัวข้อหนึ่งที่จะต้องพิจารณาต่อไป

ถ้าพิจารณาทางด้านเงินเดือนในบริษัทเอกชนโดยเฉลี่ยแล้วคนพิการจะได้รับเงินเดือนน้อยกว่าคนไม่พิการอยู่ร้อยละ ๒๐ คนพิการทางกายจะได้รับเงินเดือนร้อยละ ๘๐ ของคนไม่พิการ และสำหรับคนพิการทางสมองจะได้รับเงินเดือนเพียงร้อยละ ๕๐ ของคนไม่พิการ

นอกจากการจ้างงานคนพิการแล้วประเทศญี่ปุ่นยังมีมาตรการอื่นๆ เสริมอีกคือ

๑. ระบบอัตราค่าจ้างงานคนพิการ ตามกฎหมายมีบัญญัติให้กำหนดสัดส่วนการจ้างงานคนพิการอย่างเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย อัตราค่าจ้างงานจะมีการปรับเปลี่ยนๆ ทุก ๕ ปี และมีการสำรวจสภาพคนพิการทุก ๕ ปี สัดส่วนการจ้างงานคนพิการกำหนดไว้ร้อยละ ๒ สำหรับหน่วยงานราชการ และร้อยละ ๑.๖ สำหรับหน่วยงานเอกชน จะเห็นว่าหน่วยงานรัฐบาลจะจ้างงานมากกว่าหน่วยงานเอกชน และในส่วนของรัฐวิสาหกิจและอื่นๆ จะมีอัตราค่าจ้างงานร้อยละ ๑.๘ หน่วยงานราชการส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นในวงที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานธุรการมีคนพิการทำงานประมาณร้อยละ ๒ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานธุรการมีประมาณร้อยละ ๑.๘

เพื่อที่จะให้การดำเนินงานเกี่ยวกับการจ้างงานระบบสัดส่วนนี้เป็นไปด้วยดี จึงได้กำหนดให้บริษัทส่งรายงานสถานการณ์การจ้างงานให้สถาบันงานจัดหางานที่อยู่ภายใต้สังกัดของหน่วยงานของรัฐ บริษัทเหล่านี้จะต้องทำแผนการจ้างงานคนพิการ ถ้าบริษัทใดไม่ปฏิบัติตามและมีเหตุผลอันไม่สมควร กระทรวงแรงงานจะประกาศรายชื่อบริษัทเหล่านี้ทางสื่อมวลชน การจ้างงานคนพิการทั้งประเทศหรือการประกาศจ้างงานคนพิการในแต่ละบริษัทถือว่าเป็นข่าวใหญ่และทางสื่อมวลชนให้ความสนใจมาก ปัญหาการจ้างงานคนพิการเป็นหัวข้อในการถกกันในรัฐบาลด้วยถือว่าเป็นเรื่องที่สังคมให้ความสนใจเป็นอย่างมาก

๒. มาตรการสำหรับคนพิการมาก คนพิการที่มีความพิการในระดับรุนแรง จะมีปัญหาในการจ้างงาน ซึ่งสถานประกอบการหลายรายอาจจะลังเลในการรับคนพิการเหล่านี้เข้าทำงาน จึงมีการคิดสัดส่วนการจ้างงานเป็นกรณีพิเศษสำหรับคนพิการประเภทนี้ ซึ่งมีการพิจารณาเป็นรายไป เช่นถ้าคนพิการที่มีความพิการมาก ๑ คน ให้ถือว่าเป็นการจ้างงานคนพิการ ๒ คน และคนที่พิการที่มีความพิการมากจะทำงานหนักไม่ได้นั้น กำหนดให้ทำงาน ๒๒ - ๓๓ ชั่วโมงต่อ ๑ สัปดาห์

๓. ระบบการจ่ายเงินทดแทน สถานประกอบการที่จ้างคนพิการนั้นอาจจะต้องมีภาระใช้จ่ายเพิ่มขึ้น เช่น การปรับปรุงสภาพแวดล้อมในที่ทำงานและการจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ หรือการจัดฝึกอบรมเพิ่มเติมให้คนพิการ ในการนี้ได้มีมาตรการในการให้ความสนับสนุน คือ รัฐบาลจะให้งบประมาณสนับสนุน นอกจากนี้ยังจะได้รับความสนับสนุนทางอื่น คือ สถานประกอบการที่ไม่สามารถจ้างคนพิการตามเป้าหมายนั้น จะต้องจ่ายเงินทดแทนเข้ากองทุน เงิน

กองทุนนี้จะนำมาเพื่อช่วยเหลือบริษัทที่จ้างคนพิการ โดยจะจ่ายในรูปของเงินช่วยเหลือต่างๆ การเก็บเงินจ่ายทดแทนจากสถานประกอบการในรายที่ไม่สามารถจะจ้างคนพิการตามเป้าหมายถือว่าเป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญเพื่อช่วยบริษัทที่จ้างคนพิการได้มาก ซึ่งในลักษณะของเงินทดแทนนี้ไม่ถือเป็นเงินค่าปรับหรือเป็นการเก็บภาษีแต่อย่างใด บริษัทที่เก็บเงินทดแทนนี้ส่วนใหญ่เป็นบริษัทที่มีคนงานเกิน ๓๐๑ คนขึ้นไป ที่ไม่สามารถจ้างคนพิการได้ตามเป้าหมาย

๔. ความมั่นคงในการจ้างคนพิการเข้าทำงาน ในกรณีของคนพิการที่มีงานทำอยู่แล้ว แต่ประสบอุบัติเหตุทำให้เกิดความพิการมากขึ้นหรือเจ็บป่วยระหว่างการทำงาน บางรายอาจจะถูกปลดออกจากงานได้ จึงต้องมีมาตรการให้คนพิการเหล่านี้มีความมั่นคงในอาชีพมากยิ่งขึ้น โดยบังคับให้เป็นหน้าที่ของสถานประกอบการที่จะต้องรายงานสำนักงานจัดหางานของรัฐเมื่อมีการปลดคนพิการออกจากงาน นอกจากนี้ยังมีการให้เงินช่วยเหลือแก่บริษัทที่จ้างคนงานที่พิการจากการทำงานแล้วทำงานต่อและต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ รวมทั้งการจัดอบรมระยะสั้นแก่คนพิการเพื่อช่วยในการปรับตัวเข้าสถานที่ทำงาน สำหรับบริษัทที่มีคนงานพิการเกินกว่า ๕ คนขึ้นไปจะมีการตั้งที่ปรึกษาด้านอาชีพประจำอยู่ด้วย เพื่อให้คำแนะนำปรึกษาในด้านต่าง ๆ

๕. ความสัมพันธ์ขององค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการจ้างงาน หน่วยงานต่างๆ ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพของคนพิการจะต้องทำงานสัมพันธ์กัน เช่น โรงพยาบาล โรงเรียน สำนักงานจัดหางาน สำนักงานสังคมสงเคราะห์ ซึ่งจะมีหน่วยสงเคราะห์แรงงาน สำนักงานจัดหางานจะเกี่ยวข้องโดยตรงกับศูนย์มีอาชีพคนพิการ และสถาบันพัฒนาสมรรถภาพด้านอาชีพคนพิการด้วย ในส่วนของเจ้าของกิจการหรือสถานประกอบการจะตั้งเป็นสมาคมส่งเสริมการจ้างงานคนพิการซึ่งมีทุกจังหวัด สำหรับสมาคมส่งเสริมการจ้างงานแห่งประเทศไทยเป็นสมาคมที่เป็นศูนย์กลางในการประสานงานกับสมาคมในแต่ละจังหวัด

การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านอาชีพมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะว่าเกี่ยวข้องกับผู้เชี่ยวชาญทางด้านอาชีพสายต่างๆ ในแต่ละแห่งเกี่ยวข้องกับหน่วยงานหรือบริษัทต่างๆ ที่จะส่งคนพิการเข้าทำงาน ซึ่งในขั้นตอนการฟื้นฟูสมรรถภาพนี้สำคัญมาก

จากแนวทางการฟื้นฟูสมรรถภาพในระดับสากลและในระดับปฏิบัติการของสองประเทศที่เป็นตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่าการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการเป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติในสังคม กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการจะแตกต่างกันไปตามสภาพความพิการของแต่ละคน กระบวนการเหล่านี้ต้องมีการผสมผสานกันทั้งในแง่ของแนวทางปฏิบัติและบุคคลฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และกระบวนการเหล่านี้ตัวคนพิการเองควรมีส่วนร่วมด้วย

๒.๔ กฎหมายต่างๆ ของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ

๒.๔.๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐

รัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศที่ประกาศใช้ใน พ.ศ.๒๕๕๐ ถือได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่คำนึงถึงศักดิ์ศรี สิทธิ เสรีภาพของประชาชนและมีความเป็นประชาธิปไตยมากที่สุดฉบับหนึ่ง คนพิการสามารถอาศัยหลักแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิในฐานะบุคคลตามกฎหมาย นอกจากนั้นยังมีบทบัญญัติที่ระบุเกี่ยวกับคนพิการไว้โดยตรงพอสรุปได้ดังนี้^{๔๔}

มาตรา ๓๐ กำหนดให้บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน จะมีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสภาพทางกายหรือสุขภาพไม่ได้

มาตรา ๕๕ บุคคลซึ่งพิการหรือทุพพลภาพมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ และความช่วยเหลือจากรัฐ

มาตรา ๘๐ เป็นแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐที่จะต้องสงเคราะห์ผู้พิการหรือทุพพลภาพให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้

นอกจากนั้นตามมาตรา ๑๙๐ ซึ่งกำหนดการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่มีสาระสำคัญเกี่ยวกับคนพิการหรือทุพพลภาพ ให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมการวิสามัญขึ้นประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนเกี่ยวกับคนพิการมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนกรรมการทั้งหมด //

๒.๔.๒ พระราชบัญญัติต่างๆ

(๑) พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. ๒๕๓๔

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติฉบับนี้คือการกำหนดให้มีสำนักงานฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการขึ้นในกรมประชาสงเคราะห์ เพื่อทำหน้าที่เป็นสำนักงานประสานงานเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ และเป็นสำนักงานทะเบียนกลางสำหรับให้คนพิการยื่นจดทะเบียนคนพิการสำหรับต่างจังหวัดกำหนดให้คนพิการสามารถยื่นขอจดทะเบียนได้ที่ประชาสงเคราะห์จังหวัด

มีการจัดตั้งคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมเป็นประธาน (เดิมคือกระทรวงมหาดไทย) มีการแต่งตั้งคณะกรรมการสาขาต่างๆ อันเกี่ยวข้องกับคนพิการ รวมทั้งอนุกรรมการสาขาการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการประจำ

^{๔๔} กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๕๐). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐. หน้า ๔, ๑๔, ๑๔ และ ๕๕.

จังหวัด ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน คณะกรรมการหรืออนุกรรมการมาจากผู้แทนของกระทรวง ทบวง กรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมทั้งผู้แทนของคณพิการ

พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้คณพิการได้รับสิทธิทางการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์และกายอุปกรณ์โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ได้รับโอกาสทางการศึกษาฝึกอาชีพหรือจ้างงาน โดยได้กำหนดให้สถานประกอบการที่มีลูกจ้าง ๒๐๐ คนขึ้นไปรับคณพิการเข้าทำงานในอัตราร้อยละ ๐.๕ ของจำนวนลูกจ้างทั้งหมด มีการกำหนดเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยความสะดวกแก่คณพิการในอาคาร สถานที่สาธารณะ และยานพาหนะ

สาระสำคัญอีกประการหนึ่งคือมีการจัดตั้งกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคณพิการขึ้น ซึ่งกองทุนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปใช้ในงานต่างๆ เกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพคณพิการ มีการบริการสำหรับคณพิการที่ต้องการประกอบอาชีพอิสระสามารถกู้ได้ มีการสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของคณพิการ

อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัตินี้กว่าจะมีผลใช้ได้จริงๆ ในแต่ละเรื่องต้องรอการกำหนดกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องเป็นระยะเวลาอันยาวนาน นอกจากนั้นกฎหมายฉบับนี้ยังไม่มีผลบังคับหากผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ปฏิบัติตามกฎหมายอีกด้วย

(๒) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

รัฐธรรมนูญได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายประการในสังคมไทย รวมทั้งการปฏิรูปการศึกษาโดยใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติด้วย ตามพระราชบัญญัตินี้มีข้อกำหนดอันเกี่ยวข้องกับคณพิการโดยตรงไว้ในมาตรา ๑๐^{๔๔} โดยกำหนดให้การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ โดยให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการ และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา

^{๔๔} ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์. (๒๕๔๒). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ฉบับเป็นกฎหมาย. หน้า ๙.

อย่างไรก็ตามยังมีกฎหมาย ระเบียบหรือข้อบังคับอีกมากที่กีดกันสิทธิคนพิการในการเข้าทำงาน วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์^{๔๔} ระบุว่าเจตคติที่มีต่อความพิการในทางลบของสังคมไทย ทำให้มีกฎหมาย ระเบียบหรือข้อบังคับจำนวนมากมาจำกัดสิทธิคนพิการในเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการประกอบอาชีพ แม้ในปัจจุบันนี้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๐ จะกำหนดไว้ชัดเจนว่าห้ามมีการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๓๐ วรรค ๓ อย่างไรก็ตามกฎหมายเก่าที่ยังมีผลใช้บังคับในปัจจุบันยังจำกัดสิทธิคนพิการ ถึงแม้ว่ากฎหมาย ระเบียบหรือข้อบังคับนี้บางส่วนยังเปิดช่องให้คนพิการสามารถเข้าทำงานได้ตามดุลยพินิจของผู้คัดเลือก แต่ส่วนมากแล้วการตีความหมายของผู้ใช้มักจะถูกปิดกั้นโอกาสของคนพิการ

กฎหมาย ระเบียบหรือข้อบังคับที่กีดกันสิทธิคนพิการในการเข้าทำงานที่มีคำว่า “ไม่เป็นผู้ที่มีร่างกายทุพพลภาพ จนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้” ได้แก่

๑. พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการการเมือง พ.ศ. ๒๕๑๖
๒. พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕
๓. พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๘
๔. พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตำรวจ พ.ศ. ๒๕๒๑
๕. พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. ๒๕๒๓
๖. ข้อบังคับองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยว่าด้วยการพนักงาน พ.ศ. ๒๕๓๖
๗. ข้อบังคับการประปาส่วนภูมิภาค ว่าด้วยการกำหนดตำแหน่ง อัตราเงินเดือน การบรรจุ การแต่งตั้ง การเลื่อนขั้นเงินเดือน การถอดถอน ระเบียบวินัย การลงโทษและการอุทธรณ์ การลงโทษของพนักงาน พ.ศ. ๒๕๒๒
๘. ข้อบังคับการเคหะแห่งชาติ ฉบับที่ ๖๖ แก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ ๑ ว่าด้วยการบรรจุ การแต่งตั้ง การคัดเลือกหรือการลดขั้นเงินเดือน การออกจากตำแหน่ง วินัย การลงโทษ และการอุทธรณ์ การลงโทษของพนักงาน
๙. ข้อบังคับองค์การพอกหนังว่าด้วย การพนักงาน พ.ศ. ๒๕๒๕
๑๐. ข้อบังคับการสวนสัตว์ว่าด้วยระเบียบ พนักงานองค์การสวนสัตว์ พ.ศ. ๒๕๓๖
๑๑. ข้อบังคับของการสื่อสารแห่งประเทศไทย ฉบับที่ ๓ ว่าด้วยการบรรจุ การแต่งตั้ง การเลื่อนขั้นเงินเดือน การตัดเงินเดือน การลดขั้นเงินเดือน การถอดถอน ระเบียบวินัย การ

^{๔๔} วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์. (๒๕๔๓). การประกอบอาชีพของคนพิการ. เอกสารประกอบการประชารัฐร่วมใจสร้างพระราชบัญญัติสถาบันแรงงานคนพิการแห่งชาติ พ.ศ. .... มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๔๓ (เอกสารอัครธาน). หน้า ๕ - ๖.

ลงโทษ และการอุทธรณ์ การลงโทษของพนักงานและลูกจ้าง ตลอดจนการกำหนดจำนวนอัตราตำแหน่ง อัตราเงินเดือน ค่าจ้างของพนักงานและลูกจ้าง พ.ศ.๒๕๒๐

๑๒. ข้อบังคับการทางพิเศษแห่งประเทศไทย ฉบับที่ ๑๒๔ ว่าด้วยพนักงาน หมวด ๒ การบรรจุ การแต่งตั้ง และการพ้นจากตำแหน่ง
๑๓. ข้อบังคับองค์การแก้ว ว่าด้วย การพนักงาน พ.ศ. ๒๕๒๓ หมวด ๑ การจ้างและการบรรจุ
๑๔. ข้อบังคับการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ฉบับที่ ๑๔ ว่าด้วยพนักงาน พ.ศ. ๒๕๒๖
๑๕. ข้อบังคับเกี่ยวกับคุณสมบัติของบุคคลที่สามารถทำงานกับองค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย
๑๖. ข้อบังคับการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคว่าด้วยระเบียบพนักงาน พ.ศ. ๒๕๑๗ (ฉบับที่ ๑-๙)

กฎหมาย ระเบียบหรือข้อบังคับที่กีดกันสิทธิคนพิการในการเข้าทำงานที่มีคำว่า "พิการทุพพลภาพ" ได้แก่

๑. ข้อบังคับการปราบปรามครหลวง ฉบับที่ ๒๘ ว่าด้วยการบรรจุ การแต่งตั้งและการถอดถอนพนักงาน พ.ศ. ๒๕๑๗
๒. ระเบียบข้อบังคับการรถไฟแห่งประเทศไทย ฉบับที่ ๓.๑ การบรรจุ การแต่งตั้ง การถอดถอนพนักงานของการรถไฟแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๙
๓. ข้อบังคับองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ว่าด้วยการบรรจุ การแต่งตั้ง การเรียกประกัน การเลื่อนเงินเดือนและการถอดถอนสำหรับพนักงานและคนงาน พ.ศ. ๒๕๔๑
๔. ข้อบังคับการทำอากาศยานแห่งประเทศไทย ฉบับที่ (๒) ว่าด้วยการ บรรจุ การแต่งตั้ง การออกจากตำแหน่ง วินัย และการลงโทษของพนักงาน พ.ศ. ๒๕๒๕๒
๕. ข้อบังคับองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย ฉบับที่ ๔๓ ว่าด้วยพนักงาน
๖. พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. ๒๕๒๑

กฎหมาย ระเบียบหรือข้อบังคับที่กีดกันสิทธิคนพิการในการเข้าทำงานที่มีคำว่า "ไม่เป็นผู้มีกาย หรือจิตบกพร่องอันเป็นเหตุให้เป็นผู้หย่อนสมรรถภาพในการประกอบอาชีพ" ได้แก่

๑. พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘
๒. ระเบียบว่าด้วยการสมัครงาน ของโรงงานยาสูบ พ.ศ. ๒๕๑๓

๓. ข้อบังคับองค์การเภสัชกรรมว่าด้วย การบรรจุการแต่งตั้ง การออกจากงาน ระเบียบวินัย การลงโทษและการร้องทุกข์ของพนักงาน พ.ศ. ๒๕๑๑ หมวด ๒ การบรรจุ
๔. ข้อบังคับว่าด้วยระเบียบพนักงานองค์การคลังสินค้า (ฉบับที่ ๙) พ.ศ. ๒๕๑๖ ลักษณะการ สอบคัดเลือกและการคัดเลือก
๕. ข้อบังคับว่าด้วยการแต่งตั้ง ถอดถอน เลื่อนและลดขั้นเงินเดือน และกำหนดอัตราเงินเดือน พนักงานการทำเรือแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๙๘ หมวด ๑ การแต่งตั้งพนักงาน
๖. ข้อบังคับว่าด้วยระเบียบพนักงานและลูกจ้างสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล พ.ศ. ๒๕๒๑ ลักษณะ ๓ การสอบคัดเลือกและการคัดเลือก
๗. ข้อบังคับองค์การสุรา ว่าด้วยระเบียบพนักงานสุราในสังกัดองค์การสุรา พ.ศ. ๒๕๐๗ การ บรรจุ
๘. ข้อบังคับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ฉบับที่ ๒๙๑ ว่าด้วยบุคคล พ.ศ. ๒๕๓๗ หมวด ๑ การจ้าง การบรรจุ การแต่งตั้ง การเลื่อนระดับ และการย้าย
๙. ระเบียบว่าด้วยเรื่องการรับสมัคร บรรจุ และให้ออกของพนักงานเจ้าหน้าที่ องค์การรับส่ง สินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.) พุทธศักราช ๒๕๔๕ การรับสมัคร
๑๐. ข้อบังคับการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ว่าด้วยการบริหารงานบุคคล พ.ศ. ๒๕๓๙
๑๑. พระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. ๒๕๗๙

กฎหมาย ระเบียบหรือข้อบังคับที่กีดกันสิทธิคนพิการในการเข้าทำงานที่มีคำว่า "มีกาย หรือจิตไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการ" ได้แก่พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. ๒๕๒๑

(๓) ร่างพระราชบัญญัติสถาบันแรงงานคนพิการแห่งชาติ พ.ศ....

ด้วยประเทศไทยประสบปัญหาทางเศรษฐกิจทำให้มีคนตกงานเป็นจำนวนมาก และ ปัญหานี้ได้ส่งผลกระทบต่อโดยตรงและโดยอ้อมต่อคนพิการด้วย ผู้แทนองค์กรของคนพิการจึงได้เข้า พบคณะกรรมการแรงงานและสวัสดิการสังคม สภาผู้แทนราษฎร เพื่อหารือถึงแนวทางการส่งเสริมอาชีพสำหรับคนพิการ และจากความร่วมมือของหลายฝ่ายจึงได้จัดการสัมมนาขึ้น ผลของการสัมมนาชี้ให้เห็นถึงปัญหาทั้งด้านมาตรการทางกฎหมาย และปัญหาด้านกลไกทางการบริหาร จัดการและการติดตามผล จากการสัมมนาได้มีมติเห็นชอบให้มีการยกร่างพระราชบัญญัติสถาบัน แรงงานคนพิการแห่งชาติ พ.ศ.... ขึ้น ซึ่งคณะอนุกรรมการแรงงานและสวัสดิการสังคมที่ทำ

หน้าที่ยกย่องพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้ทำการยกย่องเสร็จสิ้นตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้^{๕๐}

๑. รูปแบบของสถาบันเป็นนิติบุคคลที่บริหารจัดการโดยมีคณะกรรมการบริหารที่มาจากรัฐ เอกชน และองค์กรคนพิการที่เกี่ยวข้อง มีการคัดเลือกผู้อำนวยการสถาบันที่เป็นผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในด้านแรงงานคนพิการ
๒. กำหนดกรอบวัตถุประสงค์หลักไว้ ๕ ด้านคือ หนึ่งการพัฒนาองค์ความรู้และดำเนินการด้านต่างๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ พัฒนาและเพิ่มโอกาสในการมีงานทำของคนพิการ ส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่มของคนพิการในการประกอบอาชีพและพัฒนาอาชีพ สามส่งเสริมประสานงานในทุกด้านกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับด้านแรงงานทั้งภาครัฐและเอกชน สี่การคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพแก่แรงงานคนพิการ และประการสุดท้ายคือประชาสัมพันธ์เผยแพร่เกี่ยวกับแรงงานคนพิการ
๓. บทบาทของสถาบันจะเน้นงานด้านวิชาการ การประสานงานและสนับสนุนหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนรวมถึงภาคธุรกิจและคนพิการ
๔. จัดตั้งกองทุนพัฒนาแรงงานคนพิการขึ้น เพื่อนำเงินกองทุนมาใช้ในการกิจกรรมส่งเสริมอาชีพคนพิการทุกรูปแบบตามวัตถุประสงค์

๒.๔.๓ กฎกระทรวง

ภายหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการฯ ได้มีการออกกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องตามพระราชบัญญัตินี้ได้แก่

๑. กฎกระทรวงที่กำหนดให้สถานประกอบการของเอกชนรับคนพิการเข้าทำงานในอัตราร้อยละ ๐.๕ ของจำนวนลูกจ้างทั้งหมด หรือการจ่ายเงินเข้ากองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการครึ่งหนึ่งของอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ กฎกระทรวงนี้ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๓๗ โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม
๒. กฎกระทรวงที่กำหนดการวินิจฉัยและออกใบรับรองประเภทความพิการ และได้กำหนดประเภทของคนพิการไว้ ๕ ประเภท อันประกอบไปด้วยคนพิการทางกรมมองเห็น คนพิการทางการได้ยินหรือการสื่อความหมาย คนพิการทางกายหรือการเคลื่อนไหว คนพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม และคนพิการทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้ กฎกระทรวงนี้ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๓๗ โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข

^{๕๐} สภาคนพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทย. (๒๕๔๔). ร่างพระราชบัญญัติสถาบันแรงงานคนพิการแห่งชาติ พ.ศ..... (เอกสารจัดสำเนา). คู่มือคนพิการ จ.

๓. กฎกระทรวงที่กำหนดให้คนพิการได้รับบริการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยวิธีการทางการแพทย์โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๓๗ โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข
๔. กฎกระทรวงที่กำหนดลักษณะอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ หรือบริการสาธารณะอื่นที่ต้องมีอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกโดยตรงแก่คนพิการ ให้ไว้ ณ วันที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๔๒ โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม

๒.๔.๔ มติคณะรัฐมนตรี

นอกจากพระราชบัญญัติ กฎกระทรวง ระเบียบ ประกาศ แผนและนโยบายที่กล่าวแล้ว การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการของประเทศไทยยังมีมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะกล่าวพอสังเขปต่อไปนี้

๑. มติคณะรัฐมนตรีเรื่องการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการทางด้านอาชีพและการจ้างงานคนพิการ ลงวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๓๗ ที่กำหนดให้เรื่องนี้เป็นนโยบายของรัฐบาลและให้หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องสนับสนุนงบประมาณและบุคลากร
๒. มติคณะรัฐมนตรีเรื่องการให้โอกาสคนพิการเข้าทำงานในหน่วยงานของรัฐและรัฐวิสาหกิจ ลงวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๔๐ ที่กำหนดให้ส่วนราชการทุกประเภทและรัฐวิสาหกิจให้สิทธิคนพิการสมัครและคัดเลือกเข้าทำงานด้วยความเสมอภาคตามระบบคุณธรรม
๓. มติคณะรัฐมนตรีเรื่องการจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ ลงวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๔๑ ที่กำหนดให้หน่วยงานของรัฐและรัฐวิสาหกิจจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการในอาคารสถานที่ ระบบขนส่งมวลชน และบริการสาธารณะอื่นๆ

๒.๔.๕ ระเบียบและประกาศอื่น ๆ

นอกจากกฎกระทรวงแล้วยังมีระเบียบที่ออกตามพระราชบัญญัตินี้ และระเบียบหรือประกาศอื่นอันมีผลต่อการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการดังนี้

๑. ระเบียบคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการว่าด้วยการจดทะเบียนคนพิการ ลงวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๓๗ ซึ่งได้กำหนดให้คนพิการที่ต้องการได้รับสิทธิต้องจดทะเบียนคนพิการกับกรมประชาสงเคราะห์ หรือประชาสงเคราะห์จังหวัดทั่วประเทศ และกำหนดสิทธิประโยชน์ในการสงเคราะห์ การพัฒนาและการฟื้นฟูสมรรถภาพ

๒. ระเบียบกรมประชาสัมพันธ์ว่าด้วยการให้เงินอุดหนุนแก่องค์กรสวัสดิการสังคมภาคเอกชน ลงวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๓๗ ซึ่งได้กำหนดให้รัฐสนับสนุนเงินอุดหนุนให้องค์กรเอกชน และองค์กรที่ทำงานเพื่อคนพิการก็รวมอยู่ในกลุ่มนี้ด้วย
๓. ระเบียบการกู้ยืมเงินกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ลงวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๘ ซึ่งได้กำหนดให้เงินกู้ยืมสำหรับการประกอบอาชีพหรือขยายกิจการสำหรับคนพิการในวงเงิน ๒๐,๐๐๐ บาท ชำระคืนทุกเดือนในระยะเวลา ๕ ปีโดยไม่มีดอกเบี้ย
๔. ระเบียบกรมประชาสัมพันธ์ว่าด้วยการจ่ายเงินเบี้ยยังชีพคนพิการ ลงวันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๓๙ ซึ่งได้กำหนดให้เงินเป็นรายเดือนตลอดชีพเดือนละ ๕๐๐ บาท แก่คนมีความพิการที่ไม่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ มีฐานะยากจนอาศัยอยู่ตามลำพัง หรืออยู่ในครอบครัวที่มีฐานะยากจน
๕. ระเบียบคณะกรรมการบริหารเงินกองทุนเพื่อการพัฒนากีฬาว่าด้วยการให้สวัสดิการบำรุงขวัญนักกีฬากลุ่มพิเศษในการแข่งขันนานาชาติ ลงวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๓๙ กำหนดให้มีการจ่ายเงินบำรุงขวัญนักกีฬาคนพิการที่สร้างชื่อเสียงให้กับประเทศ ในการแข่งขันกีฬาพาราลิมปิกเกมส์ เฟสปิกเกมส์ และการแข่งขันกีฬาระดับนานาชาติ
๖. ประกาศกรมศุลกากรที่ ๑๓๑/๒๕๔๑ เรื่องหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการนำของเข้ามาสำหรับคนพิการใช้โดยเฉพาะ หรือการใช้ในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการเพื่อขอรับสิทธิยกเว้นอากรตามพิกัด ซึ่งกำหนดการยกเว้นภาษีสำหรับอุปกรณ์หรือเครื่องใช้สำหรับคนพิการ

โดยข้อเท็จจริงแล้วในงานที่เกี่ยวข้องกับคนพิการนั้นมีพระราชบัญญัติและระเบียบที่เอื้อต่อการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการพอสมควร แต่ปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่ผู้ศึกษามีความรู้สึกว่าจะเป็นอุปสรรคคือการสนับสนุนด้านงบประมาณจากภาครัฐ และการปรับกระบวนการทำงานที่อาศัยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง หากข้าราชการทุกหน่วยทุกระดับและภาคเอกชนให้ความร่วมมือกันอย่างเต็มที่ ก็น่าจะสามารถใช้กลไกในปัจจุบันเพื่อเอื้อต่อการส่งเสริมและพัฒนาคนพิการได้

สำหรับกฎหมายหรือระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการจ้างงานคนพิการนั้นส่วนมากเป็นการกำหนดให้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้ปฏิบัติ หากผู้ปฏิบัติมีดุลยพินิจที่ช่วยเหลือสนับสนุนคนพิการ อุปสรรคเหล่านี้จะไม่มีหรือมีน้อยมาก

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการของประเทศไทย

๒.๕.๑ การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการของไทย

ด้วยความเชื่อของคนไทยเกี่ยวกับกรรมดีกรรมชั่ว ทำให้ครอบครัวที่มีคนพิการหรือแม้แต่คนพิการเองมีความเชื่อว่าความพิการเป็นผลของกรรมชั่วในอดีตหรือชาติปางก่อน ความเชื่อนี้ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาศักยภาพของคนพิการ โดยจะมีการปล่อยให้คนพิการผจญกับปัญหาไปตามยถากรรมหรือخذใจต่อกรรมที่ทำเอาไว้ ครอบครัวใดที่มีคนพิการจึงมักจะเก็บบุตรหลานของตนเองไว้ในบ้าน ด้วยมีความรู้สึกอายต่อครอบครัวอื่นที่บ้านของตนเองมีลูกหลานพิการ

การให้ความช่วยเหลือคนพิการโดยส่วนมากจึงเป็นการให้แบบสงเคราะห์ ผู้ให้ความช่วยเหลือมีความรู้สึกสงสาร สมเพชเวทนา และนอกจากนั้นผู้ช่วยเหลือยังมีความเชื่ออีกว่าการช่วยเหลือของตนเองเป็นการทำบุญทำทาน ความช่วยเหลือที่คนพิการได้รับจึงมักจะเป็นอาหาร เสื้อผ้า หรือการรักษาพยาบาลที่เป็นการเฉพาะกรณีของอาการ

คนพิการไทยตกเป็นผู้รับความมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน คนพิการเหล่านี้ไม่ได้รับการพัฒนาให้เป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะออกสู่สังคมได้แจกเช่นคนทั่วๆ ไปเลย สภาพของคนพิการจึงไม่แตกต่างเท่าใดนักกับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ที่มีมนุษย์เลี้ยงไว้ดูเล่น หรืออาจจะแย่กว่านั้นในกรณีที่ไม่ได้รับการใส่ใจจากครอบครัวเลย

รัฐบาลไทยโดยกรมประชาสงเคราะห์ได้กล่าวถึงกฎหมายคนพิการตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๘ และในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมายกร่างพระราชบัญญัติคนพิการ แต่ก็ไม่มีผลอะไรออกมาในทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ต่อมาปีคนพิการสากลรัฐบาลได้ประกาศว่าจะให้มีกฎหมายคนพิการเพื่อเป็นของขวัญสำหรับคนพิการ^{๕๐} จวบจนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๓๔ พระราชบัญญัติฉบับนี้จึงผ่านความเห็นชอบจากสภานิติบัญญัติ ในสมัยที่ ฯพณฯ อานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี

โดยสภาพความเป็นจริงนั้นพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นผลจากการต่อสู้เรียกร้องของคนพิการมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน สภาคนพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทย สมาคมคนพิการแต่ละประเภท และองค์กรคนพิการอื่นๆ ได้ร่วมกันรณรงค์จนเป็นผลสำเร็จในที่สุด นับเป็นเวลามากกว่า ๑๕ ปีแห่งการต่อสู้ที่คนพิการต้องแสดงให้เห็นว่าคนพิการนั้นเป็นผู้มีศักยภาพ หากได้รับการส่งเสริมและพัฒนาเป็นอย่างดี

^{๕๐} สภาคนพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทย. (๒๕๓๓). กฎหมายเพื่อคนพิการ. บทบรรณาธิการ.

ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. ๒๕๓๔ ได้กำหนดเหตุผลที่จะต้องมีกฎหมายเพื่อคุ้มครองและรักษาสิทธิของคนพิการดังต่อไปนี้^{๕๒}

“...เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้คือโดยที่คนพิการเป็นทรัพยากรส่วนหนึ่งของประเทศ แต่เนื่องจากสภาพของความพิการเป็นอุปสรรคในการดำรงชีวิตในการประกอบอาชีพและในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม และโดยที่สมควรสนับสนุนส่งเสริมให้คนพิการได้มีโอกาสในด้านต่างๆ สามารถดำรงชีวิตประกอบอาชีพและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคมเท่าเทียมกับคนปกติทั่วไป ในการนี้สมควรให้คนพิการได้รับการคุ้มครองการสงเคราะห์ การพัฒนาและการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยวิธีการทางการแพทย์ ทางการศึกษา ทางสังคมและการฝึกอาชีพ ตลอดจนแก้ไขปัญหาและขจัดอุปสรรคต่างๆ ทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่คนพิการ รวมทั้งให้สังคมมีส่วนร่วมในการเกื้อกูลและฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้...”

จากพระราชบัญญัติฉบับนี้และกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องมีสาระสำคัญที่ปรารถนาจะนำผลไปสู่การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตคนพิการสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ดังนี้^{๕๓}

๑. จัดให้มี “คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ” ขึ้น เพื่อทำหน้าที่ดังต่อไปนี้
  - ก. เสนอแนะนโยบายการดำเนินงานและแผนบริหารงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ การพัฒนา และการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการต่อรัฐมนตรี เพื่อนำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาให้ความเห็นชอบและมอบหมายให้ส่วนราชการ หรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องรับไปดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ทั่วไป
  - ข. ให้คำปรึกษาคำแนะนำและความเห็นแก่รัฐมนตรีในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้
  - ค. สนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์การพัฒนา และการฟื้นฟูสมรรถภาพแก่หน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง โดยให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ เงินอุดหนุน สิ่งอำนวยความสะดวก หรือบริการต่างๆ ตามที่เห็นสมควร
  - ง. จัดทำโครงการเพื่อการสงเคราะห์ การพัฒนา และการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ
  - จ. อนุมัติโครงการหรือแผนงานที่จะใช้กองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ และวางระเบียบเกี่ยวกับการบริหารและการใช้จ่ายกองทุนดังกล่าว

^{๕๒} กรมประชาสงเคราะห์. (๒๕๔๐?). พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. ๒๕๓๔. หน้า ๘.

^{๕๓} กรมประชาสงเคราะห์. (๒๕๔๐?). พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. ๒๕๓๔. หน้า ๑ - ๓๖.

- ฉ. วางระเบียบ ข้อบังคับและข้อกำหนดต่างๆ ภายในขอบเขตการดำเนินงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ การพัฒนา และการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ เพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้
- ช. ปฏิบัติงานอื่นตามที่รัฐมนตรีมอบหมาย
๒. จัดตั้ง "สำนักงานคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ" ขึ้นในกรมประชาสงเคราะห์ เพื่อทำหน้าที่ดังต่อไปนี้
- ก. ประสานงานและร่วมมือกับส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในการดำเนินงานเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ และในการให้คนพิการได้รับการสงเคราะห์ตามมาตรา ๑๕
- ข. รวบรวมและเก็บรักษาข้อมูลเกี่ยวกับคนพิการ เพื่อประโยชน์ในการป้องกันความพิการ การรักษา และการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ
- ค. จัดทำแผนงานเกี่ยวกับการป้องกันความพิการ การรักษา และการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการ
- ง. ริเริ่มและเร่งรัดให้มีการส่งเสริมกิจกรรมคนพิการ
- จ. จัดให้มีการฝึกอบรมผู้ซึ่งทำงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ การพัฒนาและการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ โดยร่วมมือกับส่วนราชการหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง
- ฉ. ส่งเสริมอาชีพและจัดหางานให้แก่คนพิการ ซึ่งได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพแล้ว
- ช. เป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่วิชาการและการประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่เกี่ยวกับคนพิการ
- ซ. รวบรวมผลการวิเคราะห์ วิจัย ดำเนินการ ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานตามนโยบาย แผนงานการสงเคราะห์ การพัฒนาและการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการของส่วนราชการหน่วยงานของรัฐและเอกชน ที่เกี่ยวข้องแล้วรายงานผลให้คณะกรรมการทราบ
- ฅ. ปฏิบัติการตามมติคณะกรรมการหรือตามที่คณะกรรมการมอบหมาย
๓. ให้คนพิการที่ต้องการได้รับสิทธิและการคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้จดทะเบียนเพื่อที่สำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัด หรือส่วนกลางจัดที่สำนักงานคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ

๔. ได้รับบริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์พร้อมทั้งกายอุปกรณ์ที่จำเป็นจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย
๕. บริการจากรัฐในการเป็นคดีความ
๖. จัดตั้ง “กองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ” เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนสำหรับใช้จ่ายเกี่ยวกับการดำเนินงาน และสงเคราะห์ช่วยเหลือคนพิการ และสนับสนุนสถาบันบริการด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ
๗. คนพิการสามารถกู้ยืมเงินเพื่อประกอบอาชีพอิสระได้ไม่เกิน ๒๐,๐๐๐ บาท โดยไม่ต้องเสียดอกเบี้ย ระยะเวลาส่งคืน ๕ ปี และสำหรับผู้ที่ต้องการประกอบอาชีพที่ต้องซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์สามารถกู้ได้ไม่เกิน ๓๕,๐๐๐ บาท
๘. ให้มีการกำหนดลักษณะอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ หรือบริการสาธารณะอื่นที่ต้องมีอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกโดยตรงแก่คนพิการ และเจ้าของที่จัดอุปกรณ์อำนวยความสะดวกเหล่านี้ มีสิทธิหักเงินค่าใช้จ่ายเป็นสองเท่าของเงินที่เสียไป เพื่อการนั้นออกจากเงินได้สุทธิหรือกำไรสุทธิของปีที่ค่าใช้จ่ายนั้นเกิดขึ้น
๙. ให้นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการของเอกชนรับคนพิการเข้าทำงานในอัตราส่วนคนงาน ๒๐๐ คนต่อคนพิการ ๑ คน และนายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการซึ่งรับคนพิการเข้าทำงานมีสิทธินำเงินค่าจ้างที่จ่ายให้แก่คนพิการมาหักเป็นค่าใช้จ่าย ตามประมวลรัษฎากรได้เป็นสองเท่าของจำนวนที่จ่ายจริง

การฝึกอาชีพเป็นส่วนหนึ่งของการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ซึ่งตามมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. ๒๕๓๔ กำหนดให้การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการเป็นการเสริมสร้างสมรรถภาพ หรือการเสริมสร้างความสามารถของคนพิการให้มีสมรรถภาพดีขึ้น โดยอาศัยวิถีทางการแพทย์ การศึกษา ทางสังคม และการฝึกอาชีพ เพื่อให้คนพิการได้มีโอกาสทำงาน หรือดำรงชีวิตในสังคมทัดเทียมคนทั่วไป^{๕๔}

ในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการนั้น จุดมุ่งหมายสำคัญคือการพึ่งตนเองได้ของคนพิการ ดำรงอยู่และตัดสินใจในชีวิตได้โดยตนเอง (Independence Living) ทั้งนี้บุคคลพิการส่วนใหญ่ ร่างกาย จิตใจ และสติปัญญามิได้พิการโดยสิ้นเชิง ยังมีศักยภาพของมนุษย์ (Potential Man Power) อย่างเต็มที่^{๕๕} ความพิการหรือบกพร่องนั้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ซึ่งหากสามารถนำ

^{๕๔} กรมประชาสงเคราะห์. (๒๕๔๐?). พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. ๒๕๓๔. หน้า ๑.

^{๕๕} ชนิษฐา เทวินทรภักดี. (๒๕๓๙). การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ : ทางสู่ความสุขความสำเริงของคนพิการ. หน้า ๑๑.

ร่างกายส่วนที่ยังคงเหลืออยู่ และกายอุปกรณ์เสริมอุปกรณ์เทียมเข้ามาช่วย ก็จะทำให้คนพิการเหล่านี้สามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมอย่างมีคุณค่าทั้งต่อตนเองครอบครัวและต่อสังคมสืบไป

ในกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพ (Rehabilitation Process) จะเริ่มต้นตั้งแต่เริ่มมี คนป่วยที่อาจจะทำให้พิการ จะต้องดำเนินการป้องกันความพิการ รวมทั้งการป้องกันความพิการ อันอาจจะเกิดจากสาเหตุอื่น การฟื้นฟูสมรรถภาพจนสามารถให้คนพิการสามารถช่วยเหลือตนเอง ได้ หรือมีภาวะพึ่งพิงผู้อื่นน้อยที่สุดตามสภาพความพิการของแต่ละคน องค์การสหประชาชาติได้ ให้แนวคิดการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการไว้ดังนี้^{๕๖}

๑. คนพิการมีสิทธิมนุษยชนสมบูรณ์เช่นคนทั่วไป จึงควรมีสิทธิได้รับมาตรการแห่งการ ค้ำครองและการช่วยเหลือ ตลอดจนโอกาสในการฟื้นฟูสมรรถภาพ
  ๒. โดยสภาพของความพิการ บุคคลเหล่านี้ย่อมได้รับความกระทบกระเทือนทางอารมณ์และ จิตใจ อันเนื่องมาจากปัญหาของเขาเองในด้านต่างๆ เขาจึงควรมีสิทธิเรียกร้องความเห็น ออกเห็นใจและการสร้างสรรค์จากสังคมเป็นพิเศษ
  ๓. ถ้าได้รับโอกาสที่เหมาะสม คนพิการจะสามารถพัฒนาสมรรถภาพของตนเองให้ดีขึ้นได้ และจะกลายเป็นผู้มีประโยชน์ต่อประเทศแทนที่จะเป็นภาระของสังคม
  ๔. คนพิการย่อมมีความรับผิดชอบต่อชุมชนในการบำเพ็ญประโยชน์ต่อชาติเท่าที่กระทำได้ ภายหลังการฟื้นฟูสมรรถภาพแล้ว
  ๕. คนพิการต้องการมีชีวิตอยู่อย่างอิสระในชุมชนคนปกติ แทนที่จะไปอยู่ในที่พิเศษต่างหาก ที่ถูกแบ่งไว้สำหรับบุคคลพิการโดยเฉพาะ
  ๖. การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการจะสำเร็จได้ก็โดยบุคคลในวงการต่างๆ ในสังคมให้ความ ร่วมมือและให้โอกาสอย่างจริงจัง
- สำหรับพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ.๒๕๓๔ ได้กำหนดแนวทางการ ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการไว้เป็น ๔ แนวทางหลัก ซึ่งเป็นแนวทางการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ตามที่องค์กรฟื้นฟูสมรรถภาพนานาชาติ (Rehabilitation International) ได้กำหนดไว้ซึ่งได้แก่
๑. การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ (Medical Rehabilitation) เป็นการรักษาเพื่อแก้ไข ปรับปรุงฟื้นฟูให้สามารถใช้อวัยวะที่เหลืออยู่เพื่อทดแทนความพิการที่เกิดขึ้น รวมทั้งการ ใช้กายอุปกรณ์เสริมหรือกายอุปกรณ์เทียม

^{๕๖} ขนิษฐา เทวินทรภักดี. (๒๕๓๔). การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ : ทางสู่ความสุขความสำเร็จของคนพิการ. หน้า ๑๔.

๒. การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษา (Education Rehabilitation) เป็นการจัดการศึกษาให้กับคนพิการ ทั้งนี้คนพิการจะต้องได้รับสิทธิและโอกาสในการได้รับการศึกษาตามศักยภาพของแต่ละบุคคล
๓. การฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ (Vocational Rehabilitation) เป็นการให้การฝึกวิชาชีพแก่คนพิการ เพื่อที่จะสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ รวมทั้งสามารถทำประโยชน์ให้กับสังคม มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีสิทธิเสรีภาพเช่นคนทั่วไป
๔. การฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคม (Social Rehabilitation) เป็นการเอื้ออำนวยความสะดวกหรือจัดอุปสรรคต่างๆ ของคนพิการ ในการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมหรือใช้ชีวิตในชุมชน

จากพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการฯ ได้ส่งผลกระทบต่อทิศทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการในประเทศไทยให้ดีขึ้น สังคมโดยรวมเปิดโอกาสและส่งเสริมให้คนพิการได้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐ – ๒๕๔๔) ยังได้กล่าวถึงการพัฒนากลุ่มคนพิการไว้ในบทที่ ๖ เรื่องการพัฒนาประชากรกลุ่มผู้ด้อยโอกาสดังต่อไปนี้^{๕๗}

๑. ให้มีการป้องกันความพิการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ค้นหาเผื่อระวังความพิการตั้งแต่ก่อนคลอด ระหว่างคลอด หลังคลอด ตลอดจนความพิการภายหลังและสนับสนุนงานวิจัยถึงสาเหตุและการป้องกันความพิการ โดยใช้หน่วยงานเดิมที่มีอยู่แล้วเป็นหลักในการประสานงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
๒. ส่งเสริมให้มีการจัดฝึกอบรม เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ครอบครัว ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องการป้องกัน ช่วยเหลือ ฟื้นฟูและพัฒนาคนพิการให้สามารถพึ่งตนเองได้ รวมทั้งรณรงค์สร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนและชุมชน ให้มีทัศนคติที่ดีและการยอมรับความเท่าเทียมต่อคนพิการ พร้อมทั้งการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้คนพิการเข้าใจในสถานการณ์ของตนและสังคมได้อย่างถูกต้องและต่อเนื่อง
๓. สนับสนุนให้คนพิการได้รับบริการทางการแพทย์และการฟื้นฟูสมรรถภาพอย่างต่อเนื่องและกว้างขวาง โดยเน้นจัดบริการให้การรักษายาบาลแบบให้เปล่าแก่คนพิการที่ยากจน

^{๕๗} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (๒๕๔๐). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐ – ๒๕๔๔). หน้า ๓๗.

๔. ส่งเสริมให้คนพิการได้รับบริการการศึกษาในทุกระดับ โดยเน้นการเรียนร่วมในโรงเรียนปกติ ส่วนการศึกษาพิเศษนั้นให้มีเฉพาะเท่าที่จำเป็น
๕. ให้มีบริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการด้านอาชีพ โดยเน้นการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงานหรือประกอบอาชีพอิสระ โดยเฉพาะเด็กพิการด้อยโอกาสในชนบท
๖. ปรับปรุงแก้ไขกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และการดำเนินงานให้เอื้อต่อการคุ้มครองสิทธิประโยชน์ การสงเคราะห์ การฟื้นฟูสมรรถภาพ และการจัดสวัสดิการสังคม ให้ครอบคลุมคนพิการทุกประเภททั้งในเมืองและชนบท พร้อมทั้งสร้างสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกแก่คนพิการ

นอกจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๔๔) แล้ว ยังมีแผนพัฒนางานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๔๔) ซึ่งนอกจากจะกล่าวถึงแนวทางการพัฒนางานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ในภาพรวมแล้ว ยังได้กล่าวถึงสวัสดิการสำหรับกลุ่มเป้าหมายพิเศษรวมทั้งคนพิการด้วยดังต่อไปนี้^{๕๔}

๑. เร่งรัดการดำเนินงานเพื่อให้ผู้พิการได้รับการดูแลตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. ๒๕๓๔ ทั้งในด้านการรักษาพยาบาล การศึกษา การประกอบอาชีพและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเร่งรัดการจดทะเบียนคนพิการให้ทั่วถึง และการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่คนพิการตามสถานที่สาธารณะ รถประจำทาง ทางข้าม และการส่งเสริมให้คนพิการได้รับการศึกษาและฝึกอาชีพร่วมกับบุคคลทั่วไป
๒. ส่งเสริมให้มีการดำเนินงานฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในชุมชน รวมทั้งให้มีการจัดตั้งศูนย์ดูแลคนพิการในชุมชน
๓. สนับสนุนการดำเนินงานกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ และการให้มีเบี้ยยังชีพสำหรับคนพิการที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้
๔. เพิ่มโอกาสการมีงานทำให้คนพิการ โดยพัฒนาการฝึกอาชีพ การจัดหางานและการสร้างการยอมรับของสังคมในการรับคนพิการเข้าทำงานกับคนปกติ
๕. ส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่มของคนพิการทุกประเภทในทุกระดับ และให้องค์กรของคนพิการมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหของคนพิการ

^{๕๔} คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนางานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๔๔). (เอกสารอัดสำเนา). หน้า ๕๗ - ๕๘.

๖. รมรงค์ให้ครอบครัว ชุมชน สังคม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคนพิการมีเจตคติต่อคนพิการอย่างถูกต้อง และให้มีการใช้ภาษามือในการสื่อสารประชาสัมพันธ์แก่ผู้พิการทางหูให้มากขึ้น
๗. ให้มีการขจัดกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับที่จำกัดสิทธิหรือเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ //

นอกจากนี้ยังมีแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๔๔) ซึ่งเป็นแผนที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๔๔) และแผนพัฒนางานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๔๔) ซึ่งมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้^{๕๔}

๑. วิสัยทัศน์คนพิการ

- ก. เป็นคนที่มีสุขภาพดีที่สุด ตามสภาวะความพิการที่เป็นจริง
- ข. เป็นคนที่มีความสามารถเต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล
- ค. เป็นคนที่มีรู้จักสิทธิ และหน้าที่ในฐานะพลเมืองดี
- ง. เป็นคนที่มีอาชีพ มีงานทำ
- จ. เป็นคนที่ดำรงชีวิตอย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับผู้อื่นในสังคม
- ฉ. ครอบครัว ชุมชนและสังคม ให้โอกาสและยอมรับผู้พิการอย่างเช่นคนทั่วไป

๒. วัตถุประสงค์

- ก. คนพิการได้รับบริการฟื้นฟูสมรรถภาพในด้านการแพทย์ การศึกษา การอาชีพ และสังคม อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมคนทั่วไป
- ข. คนพิการสามารถดูแลตนเอง หรือได้รับความช่วยเหลือ จนมีความพร้อมที่จะดำเนินชีวิตและบทบาทในสังคม
- ค. ส่งเสริมงานวิชาการและเผยแพร่ข่าวสารการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในด้านต่างๆ ที่ถูกต้องเหมาะสมแก่คนพิการ
- ง. สนับสนุนให้ชุมชน องค์กรท้องถิ่น และองค์กรภาคเอกชน ให้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการมากขึ้น โดยรัฐเป็นผู้สนับสนุนด้านวิชาการและการดำเนินงาน

๓. เป้าหมาย

- ก. คนพิการได้รับการค้นหา เฝ้าระวัง ตั้งแต่ก่อนคลอด ระหว่างคลอดและภายหลัง

^{๕๔} รัชชชญา เทวินทรภักดี. (๒๕๔๐). แนวทางการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ : สู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของคนพิการ. หน้า ๑๘๓ - ๑๘๖.

- ข. คนพิการเข้าถึงบริการทางการแพทย์ และได้รับข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านการแพทย์ ตั้งแต่แรกเริ่มจนมีความพร้อมที่จะดำเนินชีวิตและบทบาทในสังคม
- ค. คนพิการมีโอกาสได้รับการศึกษาในทุกระดับการศึกษาและทุกระบบ ตามขีดความสามารถเช่นเดียวกับคนทั่วไป
- ง. คนพิการได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพได้สามารถประกอบอาชีพและอยู่ในสังคมได้อย่างมีเกียรติและมีศักดิ์ศรี
- จ. คนพิการได้รับบริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคม รวมทั้งสวัสดิการที่เหมาะสม และเข้าถึงบริการในสังคม
- ฉ. ครอบครัว ชุมชน สังคม และคนพิการได้รับการปลูกจิตสำนึกและเจตคติที่เหมาะสมเกี่ยวกับคนพิการ

จากองค์ประกอบของพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. ๒๕๓๔ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๓๐ - ๒๕๓๔) จนถึงแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการแห่งชาติฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๓๐ - ๒๕๓๔) ที่กล่าวมา ล้วนเป็นแนวทางสำคัญที่ได้มีการพิจารณากันอย่างถี่ถ้วน เป็นการระดมความคิดเห็นจากบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย แต่สิ่งเหล่านี้ไม่ได้นำไปสู่แนวทางปฏิบัติเท่าที่ควร

ปัญหาอย่างหนึ่ง que ผู้ศึกษาได้พบคือหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนส่วนมากเป็นการปฏิบัติงานเชิงรับและอยู่ภายใต้หน่วยงานของตนเอง ขาดการเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงาน การทำงานเชิงรุกต้องอาศัยหัวหน้างานที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีกำลังคนเพียงพอที่จะทำงานในปริมาณที่มากขึ้นกว่าปกติ เนื่องจากงานที่ต้องประสานกับหลายหน่วยงานจะมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น แต่งานจะออกมาอย่างมีประสิทธิภาพมีการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างเหมาะสม

๒.๕.๒ การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการด้านอาชีพของไทย

การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านอาชีพและการจ้างงานคนพิการในประเทศไทย ได้รับอิทธิพลแนวความคิดจากที่ปรึกษาการฟื้นฟูสมรรถภาพ แผนการเพื่อการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ดังข้อความที่ปรากฏในข้อเสนอจัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการตัวอย่างต่อไปนี้^{๖๐}

^{๖๐} วิกเตอร์ เจ. บอลตาซาร์ (Victor J. Baltazar). (๒๕๐๙). ข้อเสนอจัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการตัวอย่าง. คำนำ.

“... รัฐบาลไทยและประชาชนไทยส่วนมากมีความรู้สึกถึงความรับผิดชอบอย่างแรงกล้าต่อประเทศในการช่วยเหลือผู้พิการ ความเมตตาห่วงใยนี้ย่อมเป็นธรรมดาที่ยังผลให้ผู้พิการดำเนินชีวิตในทำนองพึงคนอื่นและเกือบเป็นแบบนั่งอยู่เปล่าๆ อย่างไรก็ตามปัจจุบันได้มีความรู้สึกตื่นตัวขึ้นมาแล้วว่า การให้คนพิการพึงคนอื่นโดยการสงเคราะห์แบบนี้ ทำให้เกิดภาระหนักทางสังคมและเศรษฐกิจ และรู้ถึงคุณค่าในทางปฏิบัติของการฟื้นฟูสมรรถภาพซึ่งจะเป็นการช่วยให้แรงงานที่อยู่เฉยๆ กลับเป็นแรงงานที่เป็นประโยชน์และทำให้คนพิการกลับเป็นพลเมืองที่มีความสุข ผู้วางแผนการและผู้บริหารของรัฐบาลเข้าใจในความสุขุมของคำกล่าวที่ว่า “การฟื้นฟูคนพิการให้กลับคืนสู่ปกติในบรรดาประเทศที่มีการกระทำเช่นนี้อย่างแพร่หลายนั้นเป็นการกระทำเพื่อมนุษยธรรมที่มีผลดีต่อพัฒนาการทั้งทางเศรษฐกิจและทางสังคม”

ข้อเสนอเพื่อจัดตั้งศูนย์ฝึกอาชีพคนพิการตัวอย่างได้เสนอมาด้วยความหวังอย่างแรงกล้าว่ารายการอันกว้างขวางของบริการต่างๆ ซึ่งได้เขียนร่างไว้จะช่วยเป็นสะพานเชื่อมระหว่างคนพิการและการดำรงชีวิตอยู่ด้วยการสงเคราะห์ กับการพึ่งตัวเองและศักดิ์ศรีของมนุษย์... เราเชื่อว่าข้อเสนอนี้จะให้คำตอบต่อบรรดาปัญหาหลายแห่งหลายมุมของแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพที่มีการประสานงานกันเป็นอย่างดี โดยเน้นเป็นพิเศษในการปรับปรุงตัวและการฝึกอาชีพซึ่งเหมาะสมเฉพาะเจาะจงสำหรับคนพิการแต่ละคน...”

ข้อเสนอโครงการดังกล่าวข้างต้นเกิดขึ้นเมื่อสามสิบกว่าปีที่ผ่านมาแล้ว (พ.ศ. ๒๕๐๙) และรัฐบาลได้ตัดสินใจอนุมัติให้จัดตั้งศูนย์ฝึกอาชีพนี้ขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ แต่ศูนย์ฝึกอาชีพที่จัดตั้งขึ้นไม่เป็นไปตามข้อเสนอของที่ปรึกษาทั้งหมด แต่มีการเลือกจัดโครงการเฉพาะแนวทางการฝึกอาชีพ ผลการดำเนินงานในสิบปีแรกปรากฏตามผลการศึกษาของสุปรีดา คงธรรม^{๖๖} ผลสรุปได้ดังนี้

การฝึกอาชีพทำให้คนพิการมีความรู้และนำไปประกอบอาชีพได้ แต่ต้องปรับปรุงเรื่องอุปกรณ์การเรียนการสอนและเนื้อหาวิชาให้ตรงกับความต้องการของตลาดและมีเนื้อหาวิชาที่ทันสมัย คนพิการต้องการความช่วยเหลือด้านเครื่องมือและเงินทุนประกอบอาชีพ โดยต้องการกลับไปประกอบอาชีพในภูมิลำเนาเดิม

การดำเนินงานของศูนย์ฯ ยังไม่มีการประชาสัมพันธ์อย่างแพร่หลาย ความสำเร็จด้านการทำงานของคนพิการยังไม่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ตลอดระยะเวลาสิบปี (พ.ศ. ๒๕๑๑ - ๒๕๑๙) ผล

^{๖๖} สุปรีดา คงธรรม. (๒๕๒๒). การศึกษาปัญหา ความต้องการ และอุปสรรคของคนพิการที่รับการฝึกอาชีพ ณ ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดง กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย. (วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) หน้า ๓ - ๖.

การสำรวจคนพิการที่สำเร็จการฝึกอาชีพมีงานทำเพียงร้อยละ ๓๕.๘๖ และงานที่ทำยังไม่สามารถเลี้ยงชีพได้อย่างแท้จริง

จากการศึกษาของสุปรีดา คงธรรมยังสรุปอีกว่าคนพิการที่รับการฝึกมีความสนใจในวิชาที่สอนพอสมควร และมีพัฒนาการเพียงระดับปานกลางเท่านั้น และถือว่ามีความล้มเหลวในการดำเนินงานที่จะต้องได้รับการแก้ไขปรับปรุง

ปัจจุบันศูนย์ฝึกอาชีพของกรมประชาสงเคราะห์มีทั้งหมด ๘ แห่งทั่วประเทศได้แก่

๑. ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
๒. ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
๓. ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการบ้านทองพูนเผ่าพนัส จังหวัดอุบลราชธานี
๔. ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการหยาดฝน จังหวัดเชียงใหม่
๕. ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการภาคใต้ จังหวัดนครศรีธรรมราช
๖. ศูนย์บริการสวัสดิการสังคมเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ จังหวัดลพบุรี
๗. สถานฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดอุบลราชธานี
๘. ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการจังหวัดหนองคาย

นอกจากศูนย์ฝึกอาชีพคนพิการแล้ว ยังมีการฝึกอาชีพคนพิการในสถาบันการฝึกอาชีพของกรมอาชีวศึกษา ศูนย์พัฒนาอาชีพคนพิการ และสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน สำหรับหน่วยงานภาคเอกชนที่จัดโครงการฝึกอาชีพเฉพาะสำหรับคนพิการเช่น

๑. โรงเรียนอาชีวพระมหาไถ่ พัทยา
๒. ศูนย์ส่งเสริมอาชีพและพัฒนาคนพิการ
๓. มูลนิธิส่งเสริมและพัฒนาคนพิการ
๔. ศูนย์ฝึกอาชีพของมูลนิธิสายใจไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ฯ
๕. สมาคมคนตาบอดแห่งประเทศไทย
๖. ศูนย์พัฒนาสมรรถภาพคนตาบอดแห่งประเทศไทย
๗. ศูนย์ฝึกอาชีพหญิงตาบอด สามพราน
๘. ศูนย์พัฒนาอาชีพคนตาบอด
๙. มูลนิธิคอลลีลด์เพื่อคนตาบอดในพระราชมารูปถัมภ์
๑๐. มูลนิธิส่งเสริมอาชีพคนตาบอด

๑๑. ศูนย์ฝึกอาชีพปัญญาคาร มูลนิธิช่วยคนปัญญาอ่อนแห่งประเทศไทยฯ
๑๒. สถาบันฝึกอาชีพของสมาคมคนหูหนวกแห่งประเทศไทย
๑๓. ฯลฯ

คนพิการส่วนใหญ่ยังคงประสบปัญหาที่จะเข้าสู่การจ้างงานในสถานประกอบการได้ตามอัตราส่วนดังกล่าว หรือยังมีการกู้เงินลงทุนประกอบอาชีพอิสระไม่มากเท่าที่ควร เมื่อเทียบกับอัตราส่วนของคนพิการที่อยู่ในวัยทำงาน ซึ่งอาจสรุปปัญหาได้ดังนี้^{๒๖}

๑. สังคมส่วนใหญ่ยังมีเจตคติทางลบต่อการจ้างงานคนพิการ มีความสับสนหรือไม่แน่ใจในความสามารถของคนพิการ ในทำนองเดียวกันคนพิการยังขาดความเชื่อมั่นในตนเอง
๒. คนพิการส่วนใหญ่ถูกละเลยทางด้านการศึกษามาเป็นเวลานานทำให้เป็นอุปสรรคปัญหาต่อการจ้างงานในสถานประกอบการ เนื่องจากตำแหน่งทุกตำแหน่งจะต้องระบุคุณสมบัติสายสามัญตั้งแต่ประถมศึกษาจนถึงมัธยมและอุดมศึกษา ซึ่งคนพิการส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการศึกษา จึงทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเข้าสู่การจ้างงานต่างๆ ที่ส่วนใหญ่มีความสามารถในด้านฝีมือ
๓. สถาบันการฝึกอาชีพให้กับคนพิการยังขาดความพร้อมด้านอาคาร สถานที่ อุปกรณ์เครื่องมือที่ทันสมัยและสอดคล้องกับตลาดแรงงานและอุตสาหกรรมใหม่ โดยเฉพาะการฝึกวิชาชีพในสาขาต่างๆ ที่มีประสิทธิภาพและจำนวนที่พอเพียง จะต้องมีเจ้าหน้าที่ที่สามารถปฏิบัติงานตามกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ อาทิ แพทย์เวชศาสตร์ฟื้นฟู (Physician) นักกายภาพบำบัด (Physical Therapist) นักแนะแนวอาชีพ (Vocational Guidance Officer) นักสังคมสงเคราะห์ (Social Worker) ครูฝึกอาชีพ (Vocational Training Officer) นักจัดหางานหรือบรรจงาน (Job Exploration or Job Placement) เป็นต้น บุคลากรในแต่ละสาขาอาชีพดังกล่าว จะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยการประสานงานกันเป็นคณะโดยใกล้ชิด มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งการเก็บบันทึกข้อมูลข่าวสารที่มีประสิทธิภาพเพื่อการส่งต่อและการประสานงานที่เป็นประโยชน์ต่อคนพิการ นอกจากนักวิชาชีพดังกล่าว บางครั้งอาจต้องประสานงานกับครอบครัว รวมทั้งนักวิชาชีพอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องตามความจำเป็นอีกด้วย

^{๒๖} ชนิษฐา เทวินทรภักดี. (๒๕๔๐). แนวทางการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ : คู่มือพัฒนาที่ยั่งยืนของคนพิการ. หน้า ๘๓ - ๘๕.

๔. คนพิการที่ประกอบอาชีพอิสระ มีปัญหาในด้านการตลาดรับซื้อผลผลิต และขาดผู้แนะนำอาชีพที่เหมาะสม กับสภาพความพิการและการผลิตให้สอดคล้องกับตลาดแรงงาน
๕. ปัญหาด้านกายภาพหรือสิ่งแวดล้อมของคนพิการที่จะนำคนพิการไปสู่การจ้างงาน เช่น คนพิการแม้ได้รับการจ้างงานแต่สถานประกอบการไม่มีที่พักในโรงงาน ทำให้คนพิการไม่สามารถเดินทางด้วยตนเองไปยังสถานที่ทำงาน สภาพแวดล้อมในที่ทำงานไม่เอื้ออำนวยต่อความพิการ คนพิการทางการได้ยิน และการสื่อสารความหมายขาดล่ามภาษามือที่จะสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติงานและการสื่อสารระหว่างเพื่อนร่วมงาน
๖. คนพิการขาดระเบียบวินัยในการทำงาน (Work Habit) เนื่องจากคนพิการส่วนใหญ่มิได้ถูกฝึกในเรื่องนี้มากนัก โดยมากคนพิการมักจะได้รับเอาใจมาโดยตลอด นอกจากนั้นคนพิการยังชอบประกอบอาชีพที่มีรายได้ดีกว่า แต่ไม่ได้ใช้ทักษะหรือฝีมือคือการจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาล

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องการส่งเสริมคนพิการเข้าสู่ระบบการจ้างงานทั่วไป ระหว่างวันที่ ๙ - ๑๒ มิถุนายน ๒๕๔๐ ซึ่งผู้ปฏิบัติงานเพื่อคนพิการและผู้แทนองค์กรคนพิการได้สะท้อนเจตคติของนายจ้างที่มีต่อคนพิการออกมาดังนี้^{๖๓}

๑. คนพิการเป็นบุคคลที่น่าสงสาร น่าเวทนาและระดับสติปัญญาค่อนข้างต่ำ
๒. คนพิการเป็นคนก้าวร้าว เลือ่งาน และไม่เจียมตัว
๓. คนพิการทำงานต้องใช้เวลามากกว่าคนปกติ ทำให้ต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายเป็นผลให้กำไรลดลง
๔. การจ้างงานคนพิการทำให้มีภาระเพิ่มขึ้น เช่น ต้องปรับปรุงอาคารที่ทำงาน ห้องน้ำ ห้องส้วม ทางลาดสำหรับขึ้นลง เป็นต้น
๕. คนพิการเป็นคนขยัน มีความตั้งใจในการทำงาน และต้องการมีงานอาชีพที่มั่นคง

นอกจากนั้นในความเป็นจริงตามสถิติแล้ว นายจ้างส่วนมากถึงร้อยละ ๖๐ ยังไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูฯ ในจำนวนที่ปฏิบัติตามกฎหมายมีบริษัทเกินกว่าครึ่งที่จ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนฯ แทนการจ้างงานคนพิการ ซึ่งนายอิระวัชร จันทระประเสริฐ ปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม (ผู้ตรวจราชการกระทรวงแรงงานฯ ตำแหน่งในขณะนั้น) ได้กล่าวไว้ใน การสัมมนาคราวเดียวกันนั้นว่า

^{๖๓} กรมประชาสงเคราะห์. (๒๕๔๐). สรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องการส่งเสริมคนพิการเข้าสู่ระบบการจ้างงานทั่วไป ๙ - ๑๒ มิถุนายน ๒๕๔๐.

“...ในกระบวนการส่งเสริมให้คนพิการเข้าทำงานอย่างเป็นระบบนั้นต้องพิจารณาทั้งระบบ ... หากนายจ้างประสงค์ส่งเงินสมทบเข้ากองทุนฯมากเท่าไร แสดงว่าเป็นความล้มเหลวของระบบ เพราะเจตนารมณ์ของกฎหมายไม่ต้องการเงินเข้ากองทุนฯ...”

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันเป็นที่ทราบกันดีอย่างแพร่หลายถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับงานฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการทางด้านอาชีพและการจ้างงาน สำนักงานคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ กรมประชาสงเคราะห์ ได้จัดทำแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๔๔) พร้อมทั้งได้กำหนดแนวทางและมาตรการในการจัดบริการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพและการจ้างงานดังนี้^{๑๔}

๑. ขยายฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพให้ทั่วถึง ทั้งในสถานฝึกอาชีพเฉพาะสำหรับคนพิการ และในสถาบันการฝึกอาชีพร่วมกับคนทั่วไป และสนองตอบต่อภาวะของตลาดแรงงาน โดยสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของคนพิการแต่ละประเภท
- ก. จัดให้มีศูนย์ประเมินสมรรถภาพคนพิการ เพื่อเตรียมความพร้อมแก่คนพิการก่อนเข้ารับการฝึกอาชีพ และก่อนออกไปประกอบอาชีพในตลาดแรงงาน หรือสถานประกอบการ ทั้งทางร่างกาย สังคม อารมณ์ สติปัญญาและจิตใจ ระเบียบวินัย คุณธรรมและลักษณะนิสัยในการทำงาน รวมทั้งการบริหาร การจัดการ การประกอบธุรกิจ การใช้ชีวิตและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม
- ข. จัดตั้งศูนย์เพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพและพัฒนาด้านอาชีพสำหรับคนพิการแต่ละประเภท ขึ้นในทุกจังหวัดทั่วประเทศ โดยขยายกลุ่มเป้าหมายให้ครอบคลุมคนพิการทุกประเภท รวมทั้งจัดบริการการศึกษาออกโรงเรียนสายสามัญ
- ค. จัดบริการการศึกษาวิชาชีพแก่คนพิการแต่ละประเภทในสถาบันการฝึกอาชีพร่วมกับคนทั่วไปในทุกจังหวัดทั่วประเทศ รวมทั้งจัดบริการการศึกษาออกโรงเรียนสายสามัญให้ด้วย
- ง. จัดตั้งโรงงานในอารักขาสำหรับคนพิการที่ไม่สามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานได้เพิ่มขึ้นให้ครอบคลุมทั่วประเทศ เพื่อส่งเสริมทักษะและความรู้ความสามารถในการทำงานในสถานประกอบการให้แก่คนพิการ
- จ. จัดสิ่งอำนวยความสะดวก เครื่องช่วยคนพิการ ล่ามภาษามือ อุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ เช่น เอกสารอักษรเบรลล์ แถบบันทึกเสียง หนังสือพิมพ์ตัวใหญ่คอมพิวเตอร์

^{๑๔} กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. (๒๕๔๐). แผนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๔๔. หน้า ๓๔ - ๓๖.

คนช่วยอ่าน ฯลฯ ที่เหมาะสมกับคนพิการแต่ละประเภทในสถานศึกษา สถานฝึกอาชีพ สถานประกอบการ รวมทั้งระบบขนส่งมวลชน การเดินทางและการคมนาคม

- จ. พัฒนา ปรับปรุง ศึกษา ค้นคว้า และวิจัย หลักสูตรการศึกษาและฝึกอาชีพ รวมทั้งรูปแบบการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความสามารถ สภาพปัญหาและความต้องการของคนพิการแต่ละประเภท ตลาดแรงงานและสถานประกอบการ ตลอดจนการใช้ความรู้ความสามารถที่ทันสมัย การใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ การบริหารการจัดการ การประกอบธุรกิจ ระเบียบวินัย วัฒนธรรมและคุณธรรม ตลอดจนการรู้จักใช้ชีวิตและร่วมกิจกรรมกับสังคมของคนพิการ
  - ข. จัดบริการพัฒนาฝีมือแรงงานเพื่อยกระดับความรู้ความสามารถทั่วไปและความรู้ความสามารถในงานอาชีพของคนพิการ
  - ค. ให้การสนับสนุน งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ แก่หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อดำเนินงานการพัฒนาและฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพและการจ้างแรงงานแก่คนพิการอย่างมีคุณภาพ
  - ด. ส่งเสริมให้สถานฝึกอาชีพทั้งของภาครัฐและภาคเอกชนที่จัดฝึกอาชีพให้แก่คนทั่วไป ขยายบริการ ฝึกอาชีพให้แก่คนพิการด้วยโดยการให้ทุนสนับสนุน
  - ฉ. แก้ไข ปรับปรุงและเพิ่มเติมกฎหมายระเบียบและข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ ฝึกอาชีพ การจ้างและการทำงานของของคนพิการ รวมทั้งให้การสนับสนุนค่าพาหนะในการเดินทางเข้ารับบริการฟื้นฟูสมรรถภาพและฝึกอาชีพ
  - ง. จัดและพัฒนาวิธีป้องกันอันตราย อันจะเกิดกับคนพิการขณะประกอบอาชีพ
  - จ. ส่งเสริมการผลิตและฝึกอบบรมบุคลากร หรือผู้ชำนาญการพิเศษด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ พร้อมทั้งจัดหาตำแหน่งและให้เงินเพิ่มประจำตำแหน่ง
๒. ส่งเสริมให้คนพิการสามารถพึ่งตนเองและประกอบอาชีพอิสระได้
- ก. จัดบริการสงเคราะห์ช่วยเหลือแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของคนพิการ ให้สามารถพึ่งตนเองได้ รวมทั้งบริการกู้ยืมเงินทุนประกอบอาชีพ/และเครื่องมือวัสดุอุปกรณ์ เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระแก่คนพิการและผู้ปกครองของคนปัญญาอ่อน
  - ข. จัดบริการฝึกอบบรมหรือเพิ่มพูนความรู้ในงานอาชีพ การพัฒนาฝีมือแรงงาน โดยการยกระดับความรู้ความสามารถทั่วไป รวมทั้งความรู้และความสามารถในการอาชีพให้แก่คนพิการที่ประกอบอาชีพอิสระ

- ค. จัดบริการเตรียมความพร้อมและให้คำแนะนำแก่คนพิการที่ประกอบอาชีพอิสระ เพื่อเตรียมความพร้อมทางร่างกาย สังคม อารมณ์ สติปัญญา จิตใจ ระเบียบวินัย คุณธรรม การบริหาร การจัดการ การประกอบธุรกิจ การสร้างลักษณะนิสัยในการทำงาน การใช้ชีวิต และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม
  - ง. ให้บริการสนับสนุนและส่งเสริมด้านการตลาดแก่คนพิการที่ประกอบอาชีพอิสระ
  - จ. แก้ไข เพิ่มเติม และปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับที่เป็นอุปสรรคในการประกอบอาชีพอิสระของคนพิการ
๓. ให้มีการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อสนับสนุนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการทางอาชีพ และขยายโอกาสให้คนพิการมีงานทำมากขึ้น
- ก. ส่งเสริมให้คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพมีบทบาทในการประสานงาน และร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การดำเนินงานฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพและการจ้างงานให้มีประสิทธิผลและสอดคล้องกับตลาดแรงงานและทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยให้ผู้แทนขององค์กรคนพิการแต่ละประเภทมีส่วนร่วมด้วย
  - ข. จัดให้มีศูนย์ข้อมูลและสารสนเทศภายในสำนักงานคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ เพื่อให้ความร่วมมือส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ รวมทั้งเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อคนพิการแก่หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจ
  - ค. ให้มีการศึกษาวิจัยและผลิตบุคลากรในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการทางอาชีพสาขาต่างๆ โดยพิจารณาตามสภาพปัญหาและความร่วมมือในการส่งเสริมสนับสนุนจากทบวงมหาวิทยาลัยและหน่วยงานต่างๆ ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษา พร้อมทั้งจัดให้มีทุนไปศึกษาดูงานทั้งในและนอกประเทศ
  - ง. จัดหางานที่เหมาะสมให้แก่คนพิการแต่ละประเภท ที่ผ่านการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพแล้ว โดยได้รับค่าแรงงานและสวัสดิการเท่าเทียมกับคนทั่วไป รวมทั้งติดตามและให้คำแนะนำปรึกษาเป็นระยะๆ ไป
  - จ. ให้ทุนอุดหนุนหรือให้ความช่วยเหลือแก่หน่วยภาครัฐและเอกชนในด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพแก่คนพิการและการจ้างงาน
  - ฉ. ให้การสนับสนุนสถานประกอบการเอกชนในการจ้างงานคนพิการ
  - ช. ส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐและรัฐวิสาหกิจรับคนพิการเข้าทำงาน

- ข. แก้ไขกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่ขัดขวางหรือเป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพ และการจ้างงาน คนพิการ โดยเฉพาะกฎกระทรวงว่าด้วยการจ้างงานคนพิการ
- ฅ. ให้มีการประสานงานระหว่างภาครัฐและเอกชนและสนับสนุนให้คนพิการสามารถประกอบอาชีพอิสระได้
๔. พัฒนาระบบ งานวิชาการ ข้อมูลข่าวสาร และบุคลากรเพื่อสนับสนุนการดำเนินฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการด้านอาชีพให้คนพิการประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคงและก้าวหน้า
- ก. ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการพัฒนางานวิชาการ การติดตามและประเมินผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการ และนำผลการวิจัยที่ได้รับมาใช้ประโยชน์ในการวางแผน การปรับทิศทาง และจัดลำดับความสำคัญของนโยบายในการดำเนินงานด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการด้านอาชีพ เพื่อให้สอดคล้องและรองรับกับปัญหา และความต้องการของคนพิการแต่ละประเภท
- ข. ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการพัฒนาบุคลากร ทั้งในหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่ปฏิบัติงานด้าน คนพิการ โดยให้ทุนอุดหนุนหรือการสนับสนุนด้านวิชาการ
- ค. ให้มีศูนย์สารสนเทศภายใต้สำนักงานคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ เพื่อแลกเปลี่ยนและให้บริการข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนสนับสนุนการดำเนินงานด้านวิชาการ และการวิจัยให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
- ง. ให้ทุนหรือดำเนินการสนับสนุนการจัดกิจกรรม เพื่อให้ผู้ทำงานเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพและการจ้างงานของคนพิการ เจ้าของสถานประกอบการ และผู้ร่วมงานกับคนพิการรวมทั้งคนพิการได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน
๕. ส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชน องค์กรท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชน ตลอดจนองค์กรของคนพิการ มีบทบาทและส่วนร่วมในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการด้านอาชีพและการจ้างงานแก่คนพิการในชุมชน
- ก. ให้การสนับสนุนทางวิชาการ งบประมาณบางส่วน และการยกเว้นภาษีแก่หน่วยงาน ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรท้องถิ่นองค์กรของคนพิการหรือสถานประกอบการที่ให้ บริการฝึกอาชีพ รวมทั้งจัดหาและจ้างงานให้แก่คนพิการในชุมชน
- ข. ส่งเสริมสนับสนุนให้ศูนย์ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนหรืออาสาสมัคร ประชาสงเคราะห์จังหวัด จัดบริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านอาชีพและการจ้างงาน

แก่คนพิการแต่ละประเภท โดยใช้ทรัพยากรในชุมชน และภูมิปัญญาชาวบ้านโดย
บรรจุโครงการดังกล่าวไว้ในแผนพัฒนาจังหวัด

- ค. ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอาชีพ ตลอดจนรูปแบบการกา
เรียนการสอน ให้สอดคล้องกับความสามารถ สภาพปัญหาและความต้องการของคน
พิการแต่ละประเภทของตลาดแรงงานในชุมชน
  - ง. สนับสนุนองค์กรและผู้นำในท้องถิ่นให้ความช่วยเหลือคนพิการ ให้สามารถฝึกอาชีพ
และประกอบอาชีพในท้องถิ่น
  - จ. ประชาสัมพันธ์ความสามารถในการทำงานของคนพิการให้ชุมชนได้รับทราบ เพื่อเพิ่ม
โอกาสในการจ้างงานของคนพิการในชุมชน
๖. ปฏิรูปจิตสำนึก สร้างเจตคติ รวมทั้งปรับแนวคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการด้าน
อาชีพและการจ้างงาน
- ก. ส่งเสริมสนับสนุนให้จัดกิจกรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่คนพิการเข้าใจสถานภาพ
สิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเองต่อการทำงาน ตลอดจนการมีส่วนร่วมใน
กิจกรรมทางสังคม
  - ข. รณรงค์เพื่อสร้างเจตคติที่ถูกต้องแก่สมาชิกครอบครัวของคนพิการ บุคคลในชุมชนใน
การให้โอกาส การฟื้นฟูสมรรถภาพเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอาชีพและมีงานทำอย่าง
มั่นคงและก้าวหน้า
  - ค. ส่งเสริมสนับสนุนให้จัดกิจกรรมเพื่อสร้างเจตคติที่ดีให้แก่นายจ้างและผู้ร่วมงาน
เกี่ยวกับความสามารถในการทำงานของคนพิการ
  - ง. รณรงค์เพื่อสร้างเจตคติที่ถูกต้องแก่นักการเมืองในการให้โอกาสการฟื้นฟูสมรรถภาพ
แก่คนพิการเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอาชีพและมีงานทำ
  - จ. ประชาสัมพันธ์ความสามารถประกอบอาชีพ ผลงานและผลิตภัณฑ์ของคนพิการผ่าน
สื่อมวลชน และกิจกรรมต่างๆ
  - ฉ. ประชาสัมพันธ์และจัดกิจกรรมเพื่อเผยแพร่เกียรติคุณของคนพิการ สถาน
ประกอบการและนายจ้างที่สนับสนุนการศึกษา วิจัย พัฒนาบุคลากรฟื้นฟู
สมรรถภาพด้านอาชีพ ฝึกอาชีพ และการจ้างงานคนพิการ

๒.๖ แนวคิดการพึ่งพาตนเอง

แนวคิดการพึ่งพาตนเองในแง่ของงานด้านคนพิการคือแนวคิดการดำรงชีวิตอย่างอิสระหรือการพึ่งตนเองของคนพิการ (Independent Living)^{๒๕} หมายถึงชีวิตที่เหมือนคนทั่วไป มีโอกาสตัดสินใจสิ่งที่มีผลกระทบต่อชีวิตของตนเอง สามารถเลือกทำกิจกรรมใดๆ ด้วยตนเอง หากจะมีข้อจำกัดก็เช่นเดียวกับคนทั่วไปที่ไม่พิการ

คนพิการมีความต้องการเช่นเดียวกับคนทั่วไป รวมถึงความต้องการเข้าสังคม ความต้องการทางเพศ (Sexuality) ต้องการเรียนรู้ (Learning) ต้องการมีรายได้และพึ่งตนเองได้ (Economic independent) ต้องการศักดิ์ศรี (Dignity) และได้รับการยอมรับนับถือ (Respect) ต้องการใช้บริการสาธารณะหรือบริการเฉพาะสำหรับคนพิการเมื่อจำเป็น ต้องการมีคู่ครอง (Marriage) และสร้างครอบครัว (Family raising) ต้องการเป็นสมาชิกที่สามารถทำประโยชน์ให้แก่ชุมชน คนพิการต้องการให้ผู้อื่นรับฟังความคิดเห็นและข้อกังวลใจของตนเองบ้าง ต้องการใช้สิทธิตัดสินใจในเรื่องที่มีผลกระทบต่อชีวิตของตนเอง

การดำรงชีวิตอย่างอิสระไม่ควรจะให้คำจำกัดความว่าเป็นการมีชีวิตอยู่ด้วยตัวเอง (Living on one's own) แต่เป็นการให้ความสำคัญของการตัดสินใจด้วยตนเอง (Self-determination) หมายถึงการมีสิทธิและโอกาสเลือกหนทางปฏิบัติและมีโอกาสผิดพลาด รวมทั้งเรียนรู้ความผิดพลาดของผู้อื่น และแน่นอนสำหรับคนพิการบางส่วนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ซึ่งมีผลต่อความสามารถในการตัดสินใจในเรื่องหรือทำกิจกรรมที่ซับซ้อน การดำรงชีวิตอย่างอิสระของคนพิการเหล่านี้ หมายถึงโอกาสการช่วยเหลือตัวเองได้มากที่สุดที่จะเป็นไปได้

ด้วยสภาพสังคมไทยที่คนพิการมักจะถูกครอบงำความคิดและการตัดสินใจจากครอบครัวหรือคนในสังคม การที่คนพิการจะมีชีวิตที่อิสระจึงเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายนัก คนพิการจะพบอุปสรรคทั้งต่อตนเองและสภาพแวดล้อม ด้วยสภาพความพิการที่มีส่วนทำให้คนพิการมีความรู้สึกด้อยและไม่กล้าแสดงออกทางสังคม ด้วยเจตคติของคนในสังคมที่ไม่เห็นความสำคัญของคนพิการต่อการออกมาใช้ชีวิตในสังคม ด้วยสภาพแวดล้อมที่เป็นอุปสรรคไม่ว่าจะเป็นการเดินทาง อาคารสถานที่ หรือแม้แต่การติดต่อสื่อสาร

คนพิการที่จะสามารถออกสู่สังคมและมีชีวิตอิสระได้จำเป็นต้องได้รับแรงจูงใจทั้งภายในตนเอง (Self-motivation) และการสนับสนุนที่ดีจากสังคม (Social support) เช่นเดียวกับสิ่งที่

^{๒๕} องค์การสหประชาชาติ. คู่มือองค์การช่วยเหลือตนเองของคนพิการ. ผู้แปล พันโทต่อพงษ์ ฤกษ์วรรชิต (เอกสารจัดสำเนา). หน้า ๗.

ชนนาค โชตินันท์^{๖๖} ได้สรุปไว้ถึงแนวทางการพึ่งตนเองว่า การจะพึ่งตนเองได้นั้น บุคคลจะต้องมีการรับรู้ และตระหนักถึงความรู้ความสามารถ คุณสมบัติต่างๆ ของตน สิ่งแวดล้อม รวมทั้งอาศัย การสนับสนุนทางสังคมในกรณีที่จำเป็น เพื่อนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพึ่งตนเอง ไม่ว่าจะ เป็นทางด้านเศรษฐกิจและทางการเมือง ความมีจิตใจในการพึ่งตนเองซึ่งหมายถึงการดำรงชีวิตอยู่ ได้โดยใช้ความรู้ ความสามารถทั้งทางร่างกายและสติปัญญา ในการประกอบอาชีพ การใช้ชีวิต ประจำวันได้ด้วยตนเองตามสมควร โดยไม่หวังพึ่งพาศบุคคลอื่น หรือพึ่งพาศบุคคลอื่นให้น้อยที่สุด เท่าที่จำเป็น

๒.๗ แนวคิดและทฤษฎีทางอาชีพ

อาชีพ หรืออาชีพะหมายถึงการเลี้ยงชีวิต การทำมาหากิน หรืองานที่ทำเป็นประจำเพื่อ เลี้ยงชีพ^{๖๗}

ฟรอยด์ (Freud) กล่าวถึงการทำงานว่าเป็นสิ่งที่ทำให้เรามีความรู้สึกว่าเราได้สัมผัสกับ ความเป็นจริงของชีวิต ในขณะที่แอดเลอร์ (Adler) เห็นว่าความหมายของชีวิตมนุษย์ขึ้นอยู่กับ การได้ทำงาน การสร้างความสัมพันธ์ที่มีความหมายกับผู้อื่นได้ และความสามารถที่จะมีความรัก ใน ขณะที่มาร์กซ์ (Marx) มองว่างานมีความจำเป็นสำหรับบุคคลในแง่ของเศรษฐกิจ และนวนลศิริ เปาโรหิตย์ ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายในการทำงานของมนุษย์ไว้ ๔ ประเด็นที่สำคัญคือ^{๖๘}

๑. เพื่อผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ การทำงานช่วยให้บุคคลมีรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัว
๒. เพื่อจุดมุ่งหมายทางสังคม เป็นการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น และเป็นดัชนีแสดง สถานภาพทางสังคมของบุคคล
๓. เพื่อพัฒนาอัตตา ให้ศักยภาพอย่างสมบูรณ์เต็มที่ และเป็นการนำไปสู่ลักษณะของการเป็น มนุษย์ที่เต็มอิมและสมบูรณ์ได้ และ
๔. เพื่อให้หลุดพ้นจากสภาวะการเห็นแก่ตัว หรือยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางของสิ่งต่างๆ

^{๖๖} ชนนาค โชตินันท์. (๒๕๔๒). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันกับความสามารถในการพึ่งตนเองของคนพิการ ภาควิชา ศึกษาศาสตร์ : งานฝึกทักษะคนพิการ (Independent Living Unit) ศูนย์สิทธิเสรีเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์แห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข. (ภาคนิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต โครงการบัณฑิตศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์). หน้า ๒๕ - ๒๖.

^{๖๗} ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๓๘). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๓๕. หน้า ๙๓๙.

^{๖๘} นวลศิริ เปาโรหิตย์. (๒๕๔๑). พัฒนาการทางอาชีพ. หน้า ๔ - ๕.

ชาวคาทอลิกเชื่อว่าพระเจ้าสร้างมนุษย์มาเพื่อให้รู้จัก รัก และปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์ ถ้ามนุษย์สามารถทำได้ตามนี้เมื่อสิ้นชีวิตในโลกนี้ก็จะได้อยู่กับพระองค์ในสวรรค์ การปฏิบัติตามคำสอนที่สำคัญคือการมีความรักต่อเพื่อนมนุษย์เหมือนกับที่เรารักต่อตัวเราเอง และถือปฏิบัติตามพระบัญญัติ ๑๐ ประการ จากความเชื่อนี้นำไปสู่การปฏิบัติต่อกันของมนุษย์ด้วยความรัก ความเมตตา และการปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละคนให้ดีที่สุดเพื่อประโยชน์สุขแก่มวลมนุษยชาติ

ในพุทธศาสนาได้กล่าวถึงเรื่องของอาชีพไว้ดังที่ท่านพุทธทาส ภิกขุ ได้แสดงธรรมไว้ว่า มนุษย์เกิดมาเพื่อปฏิบัติธรรม การปฏิบัติธรรมคือการทำหน้าที่การงานให้เรียบร้อยสมบูรณ์ตามคำสอนของพระพุทธเจ้า

จะเห็นได้ว่าไม่ว่าจะเป็นศาสนาไหนล้วนมีแนวทางเพื่อสร้างสันติภาพและความสงบสุขให้กับโลกทั้งนั้น ทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี สอนให้คนมีความรัก ศรัทธา และปฏิบัติตามคำสอนของศาสดา นี่คือความหมายแห่งคุณค่าในการดำรงชีวิตในสังคมของมนุษย์ที่เน้นความสำคัญของการทำหน้าที่หรือการประกอบอาชีพของมนุษย์

นวลศิริ เปาโรหิตย์^{๙๙} ได้กล่าวถึงทฤษฎีการเลือกอาชีพจากการที่มีผู้ศึกษาไว้หลายท่านที่จะได้นำเสนอในลำดับต่อไปนี้คือ

๑. ทฤษฎีความต้องการของฮอปพอค (Hoppock's Composite Theory) ได้กล่าวถึงการเลือกอาชีพว่าเป็นการสนองตอบความต้องการ ซึ่งความต้องการนั้นมีหลากหลายไม่ว่าจะเป็นความต้องการด้านร่างกายหรือจิตใจ ความต้องการที่หลากหลายเหล่านี้เป็นตัวกำหนดให้มนุษย์เลือกอาชีพที่สนองความต้องการของตนเองได้ อย่างไรก็ตามบางคนอาจจะคลุมเคลือว่าตนเองต้องการอะไรและจะไม่ชัดเจนในการตัดสินใจเลือกอาชีพ บางคนอาจจะทำงานและค้นหาสิ่งที่สนองตอบความต้องการของตนเอง การรู้จักตนเองและการรู้จักอาชีพจึงเป็นสิ่งสำคัญในการพิจารณาเลือกอาชีพ และคนเราสามารถเปลี่ยนแปลงอาชีพได้เสมอ ถ้ารู้สึกว่าการเปลี่ยนแปลงจะทำให้ตนเองได้รับการตอบสนองที่ดีกว่าเก่า

๒. ทฤษฎีการเลือกอาชีพของฮอลแลนด์ (Holland's Theory of Vocational choice) มองว่ามนุษย์ใช้อาชีพเป็นเครื่องแสดงออกทางบุคลิกภาพ หากบุคคลเลือกอาชีพได้ตรงกับบุคลิกภาพ มักจะมีความพึงพอใจในอาชีพนั้น สำหรับบุคลิกภาพนั้นฮอลแลนด์ได้แบ่งออกเป็น ๖ ลักษณะคือ บุคลิกที่สนใจสิ่งแวดล้อมที่เป็นวัตถุ มีรูปร่าง จีบต้องได้ บุคลิกเป็นคนช่างสังเกต วิเคราะห์และใช้เหตุผล บุคลิกที่ชอบกิจกรรมที่เป็นนามธรรม ชอบอิสระ สร้างสรรค์ บุคลิกที่ชอบจัดการและติดต่อ

^{๙๙} นวลศิริ เปาโรหิตย์. (๒๕๔๑). พัฒนาการทางอาชีพ. หน้า ๔๑ - ๖๙.

กับบุคคลอื่น บุคลิกที่ชอบวางแผนหรือผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และบุคลิกที่สนใจในกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม ชอบความเป็นระเบียบ ยึดถือแบบแผนเดิม อนุรักษ์นิยม

๓. ทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพของซูเปอร์ (Super's Theory of Vocational Development) ที่เชื่อว่ามนุษย์จะแตกต่างกันในด้านความสามารถ ความสนใจและบุคลิกภาพ และความแตกต่างนี้ทำให้ความเหมาะสมกับแต่ละอาชีพแตกต่างกันไป อย่างไรก็ตามความพึงพอใจ ความสามารถ ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเอง และสถานการณ์ของชีวิตที่ดำรงอยู่ จะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามเวลาและประสบการณ์ ทำให้การตัดสินใจเลือกอาชีพของบุคคลอาจมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้เสมอ ซูเปอร์มีความเชื่อว่าเป็นทุกระยะของพัฒนาการบุคคลจะต้องมีการศึกษาด้านอาชีพควบคู่ไปด้วยตามขั้นตอนต่อไปนี้

๑. ตัวเลือกทางอาชีพมีความเด่นชัดมากขึ้น (Crystallization of Vocational Preference) เมื่ออายุ ๑๔ - ๑๘ ปี เกิดการพัฒนาความคิดรวบยอดของตนเอง และเริ่มเสาะแสวงหาการศึกษาที่เหมาะสม
๒. ตัวเลือกทางอาชีพมีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น (Specification) เมื่ออายุ ๑๘ - ๒๐ ปี ไม่กว้างหรือคลุมเครือและมั่นใจมากขึ้นในทางเลือกของตน
๓. ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ (Implementation) เมื่ออายุ ๒๑ - ๒๔ ปี มีความต้องการที่จะดำเนินตามแผนทางอาชีพที่ได้เลือกแล้ว
๔. สร้างความมั่นคงถาวรของตัวเลือก (Stabilization) เมื่ออายุ ๒๓ - ๓๕ ปี ปักหลักมั่นคงในอาชีพที่ได้เลือกแล้วและใช้ความรู้ความสามารถเต็มที่ในงานที่ทำ
๕. ความความแข็งแกร่งและก้าวหน้า (Consolidation) เมื่ออายุตั้งแต่ ๓๕ ปีขึ้นไป มีความต้องการก้าวหน้าในหน้าที่การงานและไปสู่เป้าหมายที่กำหนด

จากแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอาชีพในแง่ของคณพิการนั้น ถึงแม้ว่าตามข้อแนะที่ ๙๙ (Recommendation 99) ขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ได้กำหนดให้คณพิการควรสามารถเลือกงานตามความสนใจและความต้องการได้ด้วยตนเอง แต่ในความเป็นจริงของสังคมไทยคณพิการมักจะถูกกำหนดชะตาชีวิตโดยบุคคลอื่นเสมอ ครอบครัวและสังคมรอบข้างคณพิการไม่ได้มีแนวคิดว่าการมีอาชีพของคณพิการเป็นคุณค่าในชีวิต สังคมส่วนหนึ่งกลับมองว่าการทำงานของคณพิการเป็นการทรมานหรือรังแกคณพิการ

การไม่ตระหนักถึงความสำคัญของอาชีพต่อคณพิการ เป็นการปิดกั้นโอกาสในการเข้าสู่อาชีพของคณพิการ หรือคณพิการที่สามารถต่อสู้อุปสรรคพื้นฐานในครอบครัวได้จนได้รับโอกาสทางการศึกษาหรือฝึกอาชีพ แต่ทางเลือกในอาชีพของคณพิการก็ไม่สามารถเลือกได้ตามความ

ต้องการของตนเอง ด้วยมีข้อจำกัดหลายประการเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในการดำรงชีวิต สภาพแวดล้อมของสถานประกอบการ ผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน ความสำคัญของแนวคิดเหล่านี้ต่อคนพิการคือคนพิการควรมีโอกาสอย่างเท่าเทียมที่จะพัฒนาตนเอง มีโอกาสที่จะประกอบอาชีพ เจกเช่นคนทั่วไป สามารถเลือกและตัดสินใจในอาชีพตามความต้องการของตนเองได้ และมีพัฒนาการของอาชีพไปในทิศทางที่เหมาะสม

๒.๘ แนวคิดและทฤษฎีโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม (Social Safety Net)

แนวคิดโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม (Social Safety Net) ได้ถูกนำเข้าสู่นโยบายสาธารณะในช่วงทศวรรษที่ ๑๙๘๐ เพื่อให้การสนับสนุนแก่กลุ่มคนที่มีความต้องการอย่างแท้จริง เป้าหมายของโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมก็เพื่อป้องกันไม่ให้ประชาชนตกอยู่ในสภาวะแร้นแค้นหรือยากลำบากจนไม่สามารถเลี้ยงดูตัวเองได้ การจัดโปรแกรมโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมเพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากความจำเป็นพื้นฐานของชีวิตได้แก่ อาหาร ความปลอดภัยในชีวิต สุขอนามัย และรายได้ขั้นต่ำต่อความจำเป็น นอกจากนี้โครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมอาจจะหมายถึงการสร้างความมั่นใจให้ได้ว่าประชาชนสามารถรอดพ้นจากสภาวะเสี่ยงต่างๆ จะต้องทำให้ประชาชนสามารถเลี้ยงดูตัวเองได้ทางเศรษฐกิจอย่างเพียงพอโดยจัดให้มีการฝึกอาชีพ การเลี้ยงดูบุตร และหรือบริการสำหรับบุตร^{๑๐}

องค์การแรงงานระหว่างประเทศได้ให้ความหมายของคำว่าโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมไว้ว่าหมายถึง เครื่องมือต่างๆ เพื่อให้ความคุ้มครองและหลักประกันทางสังคมตามกฎหมาย ตลอดจนระบบประกันสังคมต่อภาคที่มีความจำเป็นมากที่สุดทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ใช้แรงงานและผู้ยากจน โดยถือเป็นสิทธิมนุษยชนและสิทธิทางสังคม ซึ่งมีใช่เป็นเพียงวัตถุประสงค์ทางมนุษยธรรมและสังคมตามนโยบายของรัฐเพื่อเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วมเท่านั้น หากยังเป็นระบบแห่งสัญญาและข้อตกลงระหว่างประเทศ สัญญาและข้อตกลงร่วมทางสังคมและการกระจายรายได้อีกด้วย

โครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมเป็นการจัดสวัสดิการขั้นต่ำให้แก่กลุ่มคนเป้าหมายหรือกลุ่มคนยากคนจน คนที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ และสวัสดิการนั้นครอบคลุมสามด้านหลักๆ คือ

^{๑๐} Martha R. Burt, Nancy Pindus and Jeffrey Capizzano. (no date). *The Social Safety Net at the Beginning of Federal Welfare Reform: Organization of Access to Social Services for Low-Income Families*. [Online]. Available : <http://www.urban.org>. (5 July 2000).

บริการสังคม เช่น การศึกษา การรักษาพยาบาล การประชาสัมพันธ์หรือสังคมสงเคราะห์ การช่วยเหลือให้เปล่าแก่ผู้ที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ และการประกันสังคมซึ่งผู้เอาประโยชน์จะต้องมีส่วนออกค่าใช้จ่ายในโครงการนั้นด้วย

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ^{๑๑} ได้สรุปแนวคิดโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมว่าเป็นกลไกในการสร้างโอกาสให้แก่คนจนคนด้อยโอกาส เพื่อให้มีชีวิตรอดอยู่ได้ เพื่อดำรงความเป็นทรัพยากรของมนุษย์ของสังคม สร้างประโยชน์ให้แก่ระบบเศรษฐกิจและสังคมต่อไป การไม่มีโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมเป็นการทำลายโอกาสของปัจเจกบุคคลและโอกาสของสังคม ในอันที่จะทำให้สังคมบรรลุความหวังและความพอใจอย่างทั่วถึงและยั่งยืน

การจัดโปรแกรมโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมจึงหมายถึงการทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์และทรัพยากรของสังคมไปสู่กลุ่มคนที่มีความจำเป็นต้องใช้ เพื่อให้ทรัพยากรนั้นเป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่กิจกรรมต่างๆ ทางการผลิตและทางสังคม และกิจกรรมเหล่านี้จะก่อให้เกิดโอกาสหรือช่องทางต่างๆ อันจะนำพวกเขาไปสู่ความสมหวังในที่สุด

ธนาคารโลกได้ให้ความหมายของโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมว่าเป็นการบริการของรัฐด้านการศึกษา ด้านสุขภาพ การช่วยเหลือของรัฐที่ให้แก่คนจน คนด้อยโอกาส โครงการประกันสังคมที่รัฐจัดขึ้นโดยความร่วมมือของลูกจ้างและนายจ้าง และยังหมายรวมถึงโครงการต่างๆ ที่เอกชนและกลุ่มประชาชนต่างๆ จัดขึ้นเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตามความหมายของธนาคารโลกนี้สามารถจำแนกโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมได้เป็น ๔ ประเภทหลักๆ คือ

๑. บริการสังคม (Social Services) ได้แก่การศึกษา สาธารณสุข การเคหะ การมีงานทำ การคุ้มครองรายได้ การคุ้มครองชีวิตและทรัพย์สิน การบริการข่าวสารข้อมูลเพื่อสวัสดิภาพของประชาชน
๒. การสังคมสงเคราะห์ (Social Assistance) หรือ การประชาสัมพันธ์ (Public Assistance) ซึ่งเป็นการให้ความช่วยเหลือในภาวะที่ประชาชนเดือดร้อนและช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ เช่น กรณีการเกิดอุทกภัย ไฟไหม้ พายุถล่ม เป็นต้น
๓. การประกันสังคม (Social Insurance) หรือความมั่นคงทางสังคม (Social Security) เป็นโครงการที่รัฐเป็นผู้จัดระบบและดำเนินงานเพื่อคุ้มครองป้องกันไม่ให้ประชาชนที่มีรายได้ประจำได้รับความเดือดร้อนในการดำรงชีพ หากประสบปัญหาจนทำให้ไม่สามารถทำงานได้ตามปกติ การประกันสังคมจะเป็นการร่วมออกเงินสมทบและจะได้รับประโยชน์ทดแทน

^{๑๑}ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และคณะ. (๒๕๔๒). การสำรวจความเข้าใจแนวคิด ทฤษฎีบทบาท และความสำคัญของโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม. หน้า ๑๓

ได้แก่ ด้านสุขภาพ การคลอดบุตร ทูพพลภาพ เสียชีวิต ประสบอุบัติเหตุ ชราภาพว่างงาน เป็นต้น

๔. โครงการช่วยเหลือและบริการที่สังคมจัดให้โดยเอกชน ทั้งนี้มีเฉพาะภาครัฐเท่านั้นที่จะจัดโปรแกรมโครงการช่วยเหลือทางสังคม แต่บริษัทเอกชน มูลนิธิ หรือองค์การสาธารณกุศลต่างๆ สามารถร่วมจัดโครงการ รวมถึงการช่วยเหลือกันเองเชิงวัฒนธรรมผ่านเครือข่ายของครอบครัวและญาติมิตร

ดิภัก ดัสกูปตา (Dipak Dasgupta)^{๒๒} นักเศรษฐศาสตร์ของธนาคารโลกและหัวหน้าผู้เขียนรายงานเรื่อง “Global Economic Prospects Report 1998 – 99” กล่าวว่าปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจในเอเชียตะวันออกจะนำไปสู่ปัญหาใหญ่ทางสังคม และมีความจำเป็นที่จะต้องนำโครงการช่วยเหลือทางสังคมมาใช้เพื่อปกป้องคนยากจนจากวิกฤตินี้

จากแนวคิดข้างต้นจะเห็นว่าโครงการช่วยเหลือทางสังคมเป็นอีกแนวทางหนึ่งของการนำเสนอถึงความรับผิดชอบของภาครัฐที่พึงมีต่อพลเมืองตามหลักสิทธิมนุษยชน ที่ได้นำเอาภาคเอกชนและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ เพื่อให้ประชาชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ปลอดภัยและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

การสร้างโครงการช่วยเหลือทางสังคมให้เกิดขึ้นย่อมจะส่งผลดีต่อการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการด้วย เนื่องจากคนพิการนั้นเป็นส่วนหนึ่งอย่างสมบูรณ์ของสังคม ดังนั้นการจัดสวัสดิการสังคม การสังคมสงเคราะห์ และการประกันสังคม จะหลีกเลี่ยงหรือละเลยต่อกลุ่มคนพิการไม่ได้

แนวคิดนี้ควรมีการวางแผนโปรแกรมให้ชัดเจนสำหรับแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความชัดเจนถึงการปฏิบัติและการได้รับความเอาใจใส่อย่างเพียงพอต่อประชาชน การสร้างโครงการจะต้องมีการเชื่อมโยงกันทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน มีแนวทางที่ชัดเจนถึงสวัสดิการสังคมที่ควรจัดให้สำหรับคนพิการเพื่อช่วยให้นักพิการมีอาชีพการงาน มีระบบความช่วยเหลือทางสังคมหรือสังคมสงเคราะห์เมื่อคนพิการประสบปัญหาเดือดร้อน รวมถึงการจัดประกันสังคมให้กับคนพิการเพื่อจะมีชีวิตที่มีคุณค่าและมีความมั่นคงในชีวิตอย่างแท้จริง

^{๒๒} Express India. (no date). Social safety net needed to protect the poor from crisis. ผู้แปล สุภรธรรม มงคลสวัสดิ์. [Online]. Available : <http://www.expressindia.com/fe/daily/19981206/34055104.html>. (5 July 2000).

๒.๙ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องแนวทางการส่งเสริมอาชีพคนพิการ เป็นการศึกษาในภาพรวมของการส่งเสริมซึ่งมีกลไกที่เกี่ยวข้องหลายส่วน ทั้งนี้ในงานวิจัยที่รวบรวมมานำเสนอเป็นงานวิจัยที่แยกหมวดหมู่ตามองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง ๔ ส่วนด้วยกันคือในส่วนของคนพิการ การฝึกอาชีพ เจตคติและความพร้อมของสถานประกอบการ และกลไกการบริหาร

๒.๙.๑ ผลงานวิจัยด้านคนพิการ

นิยม ทรรทรานนท์ (๒๕๒๒)^{๑๑} ศึกษาเรื่อง "ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อความพิการของทหารตำรวจและประชาชนอาสาสมัคร ผู้ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ปราบปรามการกระทำอันเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ" โดยศึกษาจากผู้พิการที่อยู่ภายใต้การดูแลของมูลนิธิสายใจไทยจำนวน ๑๔๙ คน พบว่าสภาพความพิการมีผลกระทบต่อสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ เมื่อมีความพิการสภาพหนึ่งเปลี่ยนแปลงจากไม่มีหนึ่งสินเป็นมีหนึ่งสิน สถานภาพทางครอบครัวเปลี่ยนไปจากหัวหน้าครอบครัวกลายเป็นสมาชิกครอบครัวหรือผู้อาศัย ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีการรณรงค์ให้ประชาชนทั่วไปยอมรับว่าคนพิการนั้นเป็นผู้ที่สามารถพัฒนาศักยภาพของตนได้ และเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของสังคม ตลอดจนให้มีการรวมองค์การซึ่งให้บริการแก่คนพิการมาร่วมมือประสานงานกัน

กชกร ศรีสัมพันธ์ (๒๕๓๗)^{๑๒} ศึกษาเรื่อง "บทบาทของสมาชิกครอบครัวที่มีต่อพฤติกรรมในการเผชิญปัญหาของคนพิการ" โดยศึกษาจากคนพิการและครอบครัวรวม ๖๐ ครอบครัว พบว่าคนพิการที่มีฐานะดีย่อมมีความพร้อมและโอกาสในการกระทำสิ่งต่างๆ สำหรับชีวิตได้มากกว่าคนพิการที่มีฐานะทางเศรษฐกิจยากจน นอกจากนั้นการยอมรับตนเองหรือรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า เป็นพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยให้คนพิการมีกำลังใจกำลังกาย มีความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งสามารถทำให้เกิดพัฒนาการแห่งการปรับตัวไปในทางที่ดีขึ้น ความเข้มแข็งทางด้านจิตใจนี้จะสามารถช่วยเหลือตนเองรวมทั้งบุคคลรอบข้างได้

^{๑๑} นิยม ทรรทรานนท์ (๒๕๒๒) ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อความพิการของทหารตำรวจและประชาชนอาสาสมัคร ผู้ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ปราบปรามการกระทำอันเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ. (วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์). หน้า ๓ - ๕.

^{๑๒} กชกร ศรีสัมพันธ์ (๒๕๓๗) บทบาทของสมาชิกครอบครัวที่มีต่อพฤติกรรมในการเผชิญปัญหาของคนพิการ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์). หน้า (๑) - (๕).

จิตรา ศิริสมบุญธาดา (๒๕๓๗)^{๑๕} ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อมโนภาพแห่งตนของ คนพิการ” โดยศึกษาจากคนพิการ ๑๓๗ คน ที่ฝึกอาชีพอยู่ในศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพของรัฐ ๒ แห่ง พบว่าการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการทางด้านอาชีพเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อมโนภาพแห่งตน ของคนพิการทางด้านพฤติกรรมทางสังคม ด้านรูปร่างลักษณะและคุณลักษณะ และด้านความ วิตกกังวล การฟื้นฟูสมรรถภาพความพิการด้านอาชีพแก่คนพิการที่เหมาะสมในระดับหนึ่งจนเป็น ที่ยอมรับของสังคม จะช่วยพัฒนามโนภาพแห่งตนของคนพิการในทุกๆ ด้านไปในทางที่ดีได้

มโนภาพแห่งตนของคนพิการในด้านต่างๆ สามารถพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปได้เมื่อคนพิการ ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพความพิการ โดยมีปัจจัยส่วนบุคคลของคนพิการได้แก่ความรู้ด้านวิชา ชีพ ลักษณะความพิการ และระดับการศึกษา เป็นปัจจัยเสริมอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้มโนภาพแห่งตน ของคนพิการในด้านต่างๆ มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีได้มากขึ้น

รวมพร ถาวรอนุกุลกิจ (๒๕๓๘)^{๑๖} ศึกษาเรื่อง “แนวทางการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการใน สถานสงเคราะห์ของกรมประชาสงเคราะห์” โดยเป็นการศึกษาจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับ เด็กพิการทุกระดับในสถานสงเคราะห์เด็กพิการ ๓ แห่ง พบว่าการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการมี ความสำคัญและจำเป็นมาก เพราะเป็นวิธีการที่จะพัฒนาความสามารถของเด็กเพื่อประโยชน์ใน การทำงานและการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม การฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการไม่เพียงแต่เป็นเรื่อง ของสังคมเท่านั้นแต่จะเกี่ยวข้องในเชิงเศรษฐกิจด้วย ในวิธีการดำเนินงานเพื่อด้านอาชีพนั้นควรจะ สามารถยืดหยุ่นเวลาของหลักสูตรได้ การฝึกประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ รวมถึงการทำงานเป็น ทีมเพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีเมื่อออกสู่สังคมภายนอก

ในแง่ของแผนและนโยบายนั้นผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ในแง่ของการวางแผนการทำงาน ในระยะยาว การประสานงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการนำระบบเครือข่าย องค์กระบวนการสนับสนุนทางสังคมมาสนับสนุนการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพ

สถาพร เกิดสว่างเนตร (๒๕๓๘)^{๑๗} ศึกษาเรื่อง “ความต้องการในการออกกำลังกายและ การเล่นกีฬาของผู้พิการที่นั่งบนรถเข็น” จากคนพิการที่นั่งรถเข็นจำนวน ๑๖๘ คน พบว่าคนพิการ ที่นั่งรถเข็นมีความต้องการออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาเป็นจำนวนมาก และเพื่อให้คนพิการ

^{๑๕} จิตรา ศิริสมบุญธาดา. (๒๕๓๗). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อมโนภาพแห่งตนของคนพิการ. (วิทยานิพนธ์ที่พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒน บริหารศาสตร์). หน้า (๑) - (๒). ๑๐๒.

^{๑๖} รวมพร ถาวรอนุกุลกิจ. (๒๕๓๘). แนวทางการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการในสถานสงเคราะห์ของกรมประชาสงเคราะห์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคม สงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์). หน้า (๑) - (๑).

^{๑๗} สถาพร เกิดสว่างเนตร. (๒๕๓๘). ความต้องการในการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาของผู้พิการที่นั่งบนรถเข็น. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหา บัณฑิต ภาควิชาพลศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย). หน้า ๖.

สามารถเข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้ได้ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่การเดินทางขนส่ง อาคารสถานที่ ห้อง
สุขา ฯลฯ จะต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ

ชนนาถ ไชตินันท์ (๒๕๔๒)^{๑๑} ศึกษาเรื่อง “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการ
กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันกับความสามารถในการพึ่งตนเองของคนพิการ กรณีศึกษา : งานฝึก
ทักษะคนพิการ (Independent Living Unit) ศูนย์สิทธิรณรงค์เพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์
แห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข” ได้เสนอแนะว่าคนพิการและครอบครัวคนพิการควรทำความเข้าใจ
และให้ความสำคัญกับการจัดการกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันว่าเป็นเรื่องของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดย
ให้ความร่วมมืออย่างแท้จริงเพราะจะก่อให้เกิดผลดีแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง นอกจากนั้นแล้วยังได้
เสนอแนะอีกว่าสื่อมวลชนควรมีบทบาทในการถ่ายทอดข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องของคนพิการให้
สาธารณะชนได้รับทราบอย่างต่อเนื่อง อันจะทำให้เกิดกระแสในสังคมจนเกิดเป็นจิตสำนึก และ
เล็งเห็นความสำคัญให้คนพิการมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในสังคมต่อไป

ด้านภาครัฐผู้วิจัยได้เสนอแนะให้มีการสนับสนุนเชิงนโยบายและออกกฎหมายที่จะให้มี
การพัฒนาทั้งต่อตัวคนพิการเองและให้มีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยความสะดวกแก่คนพิการ
รวมทั้งกฎหมายเกี่ยวกับการจ้างงาน

จากผลการวิจัยแต่ละเรื่องที่ได้กล่าวมาชี้ให้เห็นว่าสภาวะทางเศรษฐกิจที่ด้อยกว่าหรือความ
ยากจนมีผลต่อสภาวะความพิการได้ และยังไปกว่านั้นเมื่อความพิการเกิดขึ้นกับใครแล้วก็มักจะ
นำคนนั้นไปสู่อีกสภาวะหนึ่ง ซึ่งโดยส่วนมากในระยะเริ่มต้นมักจะเป็นสภาวะที่ต่ำหรือมีปัญหา
มากมาย สิ่งสำคัญคือการรับรู้ของประชาชนไม่ว่าจะเป็นตัวคนพิการเองหรือผู้แวดล้อม เช่น
ครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง ที่จะต้องรับรู้และยอมรับว่าคนพิการนั้นเป็นผู้ที่สามารถพัฒนา
ศักยภาพของตนได้ และเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของสังคม การฟื้นฟูสมรรถภาพความพิการด้าน
อาชีพแก่คนพิการที่เหมาะสมในระดับหนึ่งจนเป็นที่ยอมรับของสังคม จะช่วยพัฒนามโนภาพแห่ง
ตนของคนพิการในทุกๆ ด้านไปในทางที่ดีได้ การพัฒนามโนภาพแห่งตนให้กับคนพิการนั้นจะต้อง
ทำตั้งแต่วัยเด็กหรือเมื่อแรกพบความพิการ รวมถึงการพัฒนาหรือฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการที่จะ
ต้องมีการวางแผนการทำงานในระยะยาว การประสานงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
รวมทั้งการนำระบบเครือข่ายองค์กรระบบการสนับสนุนทางสังคมมาสนับสนุนการทำงานให้เกิด
ประสิทธิภาพ

^{๑๑} ชนนาถ ไชตินันท์ (๒๕๔๒). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันกับความสามารถในการพึ่งตนเองของคนพิการ กรณี
ศึกษา : งานฝึกทักษะคนพิการ (Independent Living Unit) ศูนย์สิทธิรณรงค์เพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์แห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข. (ภาคพิมพ์
ปัญหาวิทยาศาสตร์สุขภาพบัณฑิต โครงการบัณฑิตศึกษากาพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์). หน้า ii - iii.

คนพิการมีความต้องการเล่นกีฬาหรือการออกกำลังกาย และเพื่อให้คนพิการสามารถเข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้ได้ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่การเดินทางขนส่ง อาคารสถานที่ ห้องสุขา ฯลฯ จะต้องเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ ในการสร้างความเข้าใจนี้ สื่อมวลชนควรมีบทบาทในการถ่ายทอดข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องของคนพิการให้สาธารณชนได้รับทราบอย่างต่อเนื่อง อันจะทำให้เกิดกระแสในสังคมจนเกิดเป็นจิตสำนึก และเล็งเห็นความสำคัญให้คนพิการมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในสังคม รวมทั้งภาครัฐที่จะต้องให้การสนับสนุนเชิงนโยบายและออกกฎหมายที่จะให้มีการพัฒนาทั้งต่อตัวคนพิการเองและให้มีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยความสะดวกแก่คนพิการ รวมทั้งกฎหมายเกี่ยวกับการจ้างงาน เพื่อเปลี่ยนสถานะชีวิตที่ตกต่ำหรือไร้ค่าเมื่อพิการเป็นชีวิตที่มีคุณค่าในสังคม

๒.๔.๒ ผลงานวิจัยด้านการฝึกอาชีพและโอกาสการมีงานทำของคนพิการ

สุปรีดา คงธรรม (๒๕๒๒)^๓ ศึกษาเรื่อง “การศึกษาปัญหา ความต้องการ และอุปสรรคของคนพิการที่รับการฝึกอาชีพ ณ ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดง กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย” โดยศึกษาจากคนพิการผู้ฝึกวิชาชีพจำนวน ๔๗ คน และครูฝึกวิชาชีพ ๖ คน มีข้อค้นพบและข้อเสนอแนะที่น่าสนใจดังนี้

๑. คนพิการเห็นว่าสภาพความเป็นอยู่และกฎข้อบังคับว่าอยู่ในระดับที่ดี แต่ครูฝึกส่วนมากมีความเห็นว่าเป็นไม่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นวิชาชีพที่เปิดสอน ระยะเวลา อุปกรณ์ในการฝึก จำนวนคนพิการ สถานที่ และกฎข้อบังคับ
๒. ครูฝึกเห็นว่าการทดสอบความสามารถของคนพิการก่อนการฝึกวิชาชีพยังไม่เพียงพอ ในการฝึกวิชาชีพคนพิการสองในสามสนใจการเรียนพอสมควร ทำให้การพัฒนาของคนพิการเมื่อได้รับการฝึกอาชีพแล้วมีเพียงปานกลาง นักเรียนส่วนน้อยที่สนใจเรียนมากผู้ที่พัฒนามากจึงมีน้อยมากเช่นกัน
๓. ทั้งคนพิการและครูฝึกเห็นท้อกันว่าคุณภาพการจัดการเรียนการสอนยังต้องปรับปรุงทั้งคุณภาพและปริมาณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน
๔. ครูฝึกเห็นว่าวิชาชีพที่ฝึกสอนไม่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานในท้องถิ่นที่คนพิการมีภูมิลำเนาอยู่ แต่คิดว่าคนพิการคงสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้บ้าง ซึ่งในเรื่องนี้คนพิการมีความต้องการความช่วยเหลือด้านเงินลงทุนหรือเครื่องมือในการ

^๓ สุปรีดา คงธรรม (๒๕๒๒). การศึกษาปัญหา ความต้องการ และอุปสรรคของคนพิการที่รับการฝึกอาชีพ ณ ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดง กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย. (วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์). หน้า ๕-๖.

ประกอบอาชีพ รวมทั้งต้องการให้จัดหางานให้ทำได้ทันที พร้อมทั้งคำแนะนำในการเตรียมตัวสำหรับอนาคต

๕. ครูฝึกเห็นว่าศูนย์ฯควรปรับปรุงในด้านสาเหตุของความล้มเหลวในการฝึกอาชีพของคนพิการ ส่วนตัวคนพิการเองเห็นว่าภาครัฐควรเน้นการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบเกี่ยวกับการฝึกอาชีพของคนพิการมากกว่านี้

โกมินทร์ ขาวนาได้ (๒๕๓๑)^{๑๑} ศึกษาเรื่อง "การปรับตัวด้านเศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ ของลูกจ้างพิการที่ได้รับอุบัติเหตุจากการทำงานที่ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพจากศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนงาน กรมแรงงาน" เป็นการศึกษาจากคนพิการที่ผ่านการฟื้นฟูแล้ว ๔๘ คน นายจ้างที่รับคนพิการเข้าทำงาน ๓๔ คน ครอบครัวของคนพิการ ๕๑ คน และเจ้าหน้าที่ศูนย์ ๓๕ ราย โดยมีข้อค้นพบและเสนอแนะดังนี้

๑. คนพิการที่เข้ารับการฝึกอาชีพสามารถปรับตัวด้านเศรษฐกิจและสังคมได้ดี สามารถกลับเข้าทำงานและมีความพอใจในงานที่ทำ แต่การปรับตัวด้านจิตใจนั้นยังไม่สามารถปรับได้ดีนัก
๒. นายจ้างพอใจกับความสามารถของคนพิการที่ผ่านการฟื้นฟูและฝึกอาชีพโดยเห็นว่ามี ความสามารถในการประกอบอาชีพดีเช่นก่อนพิการ แต่มีความเห็นสำหรับศูนย์ฝึกอาชีพ ให้ประสานงานกับนายจ้างให้ใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น เพื่อจะได้ร่วมกันฝึกคนพิการให้ตรงกับ ความต้องการของนายจ้างหรือตลาดงานให้มากยิ่งขึ้น รวมทั้งการประสานเพื่อส่งต่อ ระวังกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ
๓. ควรจะมีการกำหนดกฎหมายหรือระเบียบที่ห้ามไม่ให้นายจ้างออกกฎหรือระเบียบที่กีดกัน คนงานพิการ ในทางกลับกันได้เสนอความเห็นให้สถานประกอบการที่มีคนงานตั้งแต่ ๕๐๐ คนขึ้นไปรับคนพิการเข้าทำงานเป็นกรณีพิเศษ จัดให้มีการประกาศเกียรติคุณ นายจ้างที่รับคนพิการเข้าทำงาน รวมถึงควรปรับปรุงห้องน้ำ อาคารสถานที่ให้คนพิการ สามารถเข้าใช้ได้โดยสะดวก
๔. ทุกฝ่ายเห็นพ้องกันอย่างมากว่าควรจะมีการเน้นประชาสัมพันธ์การฟื้นฟูและฝึกอาชีพให้ สังคมในวงกว้างรับทราบข้อมูล รวมทั้งการทำความเข้าใจกับคนพิการอื่นที่ยังไม่ได้รับการ ฟื้นฟูให้เข้ามารับการฟื้นฟูมากยิ่งขึ้น

^{๑๑} โกมินทร์ ขาวนาได้. (๒๕๓๑). การปรับตัวด้านเศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ ของลูกจ้างพิการที่ได้รับอุบัติเหตุจากการทำงาน : ศึกษาเฉพาะกรณีลูกจ้าง พิการที่ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพจากศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนงาน กรมแรงงาน. (วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์). หน้า ๘๔ - ๘๘.

อรพินทร์ พิทักษ์มหาเกตุ (๒๕๓๗)^{๑๖} ศึกษาเรื่อง “ปัญหาการเข้าสู่แรงงานของคนพิการที่เคยได้รับการฟื้นฟูอาชีพจากศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ” โดยศึกษาแบบสัมภาษณ์เจาะลึกคนพิการ ๑๐๐ คนที่เคยผ่านการฟื้นฟูอาชีพจากศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการแห่งหนึ่ง โดยพบว่าภายหลังจากฟื้นฟูอาชีพทำให้คนพิการมีงานทำมากยิ่งขึ้น แต่อาชีพที่ทำเกินกว่าครึ่งที่ไม่ตรงกับสาขาวิชาชีพที่เรียนมา สภาพการทำงานยังไม่มีคุณภาพเพียงพอไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อมและงานที่หนักเกินไปไม่เหมาะกับสภาพความพิการ ส่วนใหญ่ได้ค่าจ้างต่ำกว่าค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ ขาดสวัสดิการ ถูกเอารัดเอาเปรียบ ในการแก้ไขปัญหาภาครัฐจะต้องให้โอกาสแก่คนพิการมากยิ่งขึ้นทั้งด้านการศึกษาและโอกาสในการทำงาน ควรจัดให้มีการฝึกวิชาชีพที่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานและความมั่นคง รวมทั้งการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระตามที่คนพิการต้องการ

อุบล ทองสุขมาก (๒๕๓๙)^{๑๗} ศึกษาเรื่อง “ประสิทธิผลของการปฏิบัติตามนโยบายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ : ด้านการศึกษา” โดยการศึกษาด้านนโยบายและสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องพบว่าประสิทธิผลของการปฏิบัติตามนโยบายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการด้านการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ การจัดการศึกษาไม่ได้เชื่อมโยงหรือสนับสนุนเกี่ยวกับด้านวิชาชีพเลย ซึ่งข้อเสนอแนะที่สำคัญประการหนึ่งที่น่าสนใจคือการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการจะต้องพิจารณาทั้งสายสามัญและสายอาชีพ

สมพร แซ่เอ็ง (๒๕๔๐)^{๑๘} ศึกษาเรื่อง “ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในงานของคนพิการในสถานประกอบการเอกชนในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล” โดยศึกษาจากคนพิการทางการเคลื่อนไหวจำนวน ๒๕๒ คน ผลการศึกษาพบว่าความแตกต่างของสภาพความพิการและพื้นฐานการศึกษาไม่มีผลต่อความพึงพอใจในงาน ส่วนอายุ วุฒิการศึกษา ความคิดเห็นที่มีต่อลักษณะงาน รายได้ ความมั่นคงในงาน ความก้าวหน้า สัมพันธภาพกับเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา และสภาพแวดล้อมมีผลต่อความพึงพอใจในงาน

ชรินทร์ คุ้มประพันธ์ (๒๕๔๑)^{๑๙} ศึกษาเรื่อง “ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอาชีพต่อกิจกรรมการฝึกอาชีพของศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ บ้านทองพูนเผ่าพันธ์ จังหวัดอุบลราชธานี” โดยศึกษาจากผู้เข้ารับการฝึกอาชีพทุกคนรวม ๙๕ คน พบว่าคนพิการที่เข้ารับการฝึกอาชีพมีความ

^{๑๖} อรพินทร์ พิทักษ์มหาเกตุ (๒๕๓๗) ปัญหาการเข้าสู่แรงงานของคนพิการที่เคยได้รับการฟื้นฟูอาชีพจากศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ หน้า ๙.

^{๑๗} อุบล ทองสุขมาก (๒๕๓๙) ประสิทธิผลของการปฏิบัติตามนโยบายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ : ด้านการศึกษา, (ภาคนิพนธ์ที่แผนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์) หน้า (๑) - (๒), ๘๕.

^{๑๘} สมพร แซ่เอ็ง (๒๕๔๐) ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในงานของคนพิการในสถานประกอบการเอกชนในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล, (ปริญญาโทบริหารศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร) หน้า บทคัดย่อ.

^{๑๙} ชรินทร์ คุ้มประพันธ์ (๒๕๔๑) ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอาชีพต่อกิจกรรมการฝึกอาชีพของศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ บ้านทองพูนเผ่าพันธ์ จังหวัดอุบลราชธานี, (ภาคนิพนธ์ที่แผนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์) หน้า (๑) - (๒).

ที่พอใจต่อกิจกรรมการฝึกอาชีพของศูนย์ในระดับต่ำ และได้เสนอแนะต่อผู้บริหารให้พิจารณาปรับปรุงการจัดการด้านการฝึกอาชีพ การหาวัสดุอุปกรณ์เพื่อการฝึกอาชีพ การอบรมความรู้พิเศษให้แก่ผู้รับการฝึกอาชีพ บริการให้คำแนะนำ การให้ข่าวสารทางสังคมและการจัดกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ

สุรพล ปธานวนิช ศักดิ์ศรี บริบาลบรรพตเขตต์ และภาวณา พัฒนศรี (๒๕๔๑)^{๕๕} ศึกษาเรื่อง "ชีวิตการทำงานของลูกจ้างพิการในประเทศไทย" ศึกษาจากสถานประกอบการ ๑๖๐ แห่ง ซึ่งแต่ละแห่งจะประกอบไปด้วยแบบสอบถาม ๓ ชุดสำหรับนายจ้าง หัวหน้างาน และลูกจ้างพิการ จากการศึกษาพบว่า

๑. คนพิการมีศักยภาพในการทำงานเฉลี่ยร้อยละ ๘๒ - ๘๗ ของลูกจ้างไม่พิการ และศักยภาพนี้สามารถพัฒนาได้โดยการให้โอกาสและเพิ่มความพยายามให้มากยิ่งขึ้น หรือโดยการปรับเครื่องมือหรือกระบวนการทำงานให้เหมาะสมกับสภาพความพิการ
๒. สถานประกอบการที่มีลูกจ้างตั้งแต่ ๒๐๐ คนขึ้นไปยังรับคนพิการเข้าทำงานน้อยมาก เฉลี่ยประมาณร้อยละ ๑๕ - ๒๐ ของสถานประกอบการทั้งหมดเท่านั้น แต่ยังมีโอกาสที่จะเพิ่มปริมาณได้อีกมากโดยจะต้องจัดให้มีการพัฒนาคนพิการให้มีศักยภาพทางวิชาชีพ พัฒนาเครื่องมือหรือสื่อให้เหมาะสม เฝ้าระดมการประชาสัมพันธ์รวมทั้งการยกย่องสถานประกอบการที่รับคนพิการเข้าทำงาน
๓. คนพิการทางสติปัญญายังไม่มีโอกาสในการเข้าสู่ตลาดแรงงานเลย

ระวีภัทร์ วงษ์ภักดี (๒๕๔๒)^{๕๖} ศึกษาเรื่อง "สิทธิและโอกาสในการประกอบอาชีพของคนพิการ : ศึกษากรณีผู้พิการทางการมองเห็น" ศึกษาโดยการสัมภาษณ์คนตาบอดที่มีอาชีพ ๒๖ คน ไม่มีอาชีพ ๔ คน และหัวหน้าหรือนายจ้าง ๕ คน พบว่าคนตาบอดยังถูกกีดกันหรือรังเกียจทำให้กลายเป็นส่วนเกินของสังคม ขาดการรับรู้ข่าวสารหรือเข้าถึงบริการของรัฐ โอกาสในการประกอบอาชีพไม่ว่าจะเป็นอาชีพอิสระ ลูกจ้าง หรือเป็นครู ยังจำกัดและเต็มไปด้วยอุปสรรคมากมาย คนตาบอดต้องมีความอดทนและต่อสู้อย่างมากจึงจะสามารถพึ่งพิงตนเองได้ ด้วยเจตคติของคนในสังคมยังไม่ยอมรับในความสามารถของคนตาบอด แม้แต่นายจ้างที่รับคนตาบอดเข้าทำงานก็มักจะรับเข้าทำงานด้วยความลงสารหรือเป็นเพราะนโยบายของหน่วยงาน แต่ไม่ได้เกิดจากการตระหนักถึงสิทธิและศักยภาพของคนตาบอด คนตาบอดจึงมีทางเลือกของอาชีพที่จำกัด

^{๕๕} สุรพล ปธานวนิช ศักดิ์ศรี บริบาลบรรพตเขตต์ และภาวณา พัฒนศรี. (๒๕๔๑). ชีวิตการทำงานของลูกจ้างพิการในประเทศไทย. บทคัดย่อ.

^{๕๖} ระวีภัทร์ วงษ์ภักดี. (๒๕๔๒). สิทธิและโอกาสในการประกอบอาชีพของคนพิการ : ศึกษากรณีผู้พิการทางการมองเห็น. (ภาคนิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการจัดการโครงการสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญเฉลิมพระเกียรติ) หน้า (๑) - (๑), ๖๓.

ผู้วิจัยได้เสนอแนะแนวทางให้ภาครัฐบังคับใช้กฎหมายและระเบียบต่างๆ ที่มีให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างจริงจัง รวมทั้งการเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำงานในเชิงรุกโดยการประสานความร่วมมือระหว่างกัน

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นพบว่าพื้นฐานสำคัญของมนุษย์คือการศึกษาแต่การศึกษาสำหรับคนพิการในประเทศไทยอยู่ในระดับต่ำ และการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในอดีตก็ไม่มีทิศทางอย่างชัดเจนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับคนพิการ ไม่ได้เชื่อมโยงหรือสนับสนุนเกี่ยวกับด้านวิชาชีพเลย เมื่อสืบกว่าปีมาแล้วที่มีการศึกษาปัญหา ความต้องการ และอุปสรรคของคนพิการที่รับการฝึกอาชีพ ณ ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดง ผลของการศึกษาชี้ชัดให้เห็นถึงพลังความคิดและความตั้งใจของครูฝึกที่ต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการ จากผลการวิจัยสู่แนวทางปฏิบัติมีการพัฒนาขึ้นในระดับหนึ่ง แต่ปัญหาในลักษณะเดียวกันที่เกิดขึ้นเมื่อสืบกว่าปีมาแล้วกลับเกิดขึ้นในศูนย์ฝึกอาชีพอีกแห่งหนึ่งทั้งๆ ที่หน่วยงานเหล่านี้อยู่ภายใต้การบริหารของกระทรวงเดียวกันมาโดยตลอด

ปัญหาภายในศูนย์ฝึกอาชีพได้ส่งผลถึงการเข้าสู่แรงงานของคนพิการ ความขาดแคลนด้านงบประมาณเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ทำให้เกิดปัญหาคุณภาพในการทำงานของคนพิการ คนพิการส่วนใหญ่ได้ค่าจ้างต่ำกว่าค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ ขาดสวัสดิการ ถูกเอารัดเอาเปรียบ และอื่นๆ

ปัญหาด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพสำหรับคนพิการนั้นไม่ใช่มีเฉพาะด้านวิชาชีพ แต่จะต้องรวมถึงการปรับตัวด้านจิตใจของคนพิการ การประสานงานอย่างใกล้ชิดระหว่างศูนย์ฝึกอาชีพและสถานประกอบการ ทั้งสองฝ่ายควรจะทราบข้อมูลซึ่งกันและกันไม่ว่าจะเป็นด้านความต้องการตลาดแรงงาน ที่ศูนย์ฝึกอาชีพจะต้องทราบและปรับแนวทางการฝึกอาชีพให้ตรงตามความต้องการ การประสานแจ้งให้สถานประกอบการทราบถึงกำลังการผลิตและคุณภาพของผู้สำเร็จการฝึกวิชาชีพ

กล่าวถึงคนพิการนั้นมีความหลากหลายในสภาพความพิการ คนพิการแต่ละประเภทก็จะมี ความแตกต่างกันบ้างตามปัญหาที่แต่ละคนพบ อย่างไรก็ตามการจัดบริการใดๆ ควรคำนึงถึงประชากรโดยส่วนรวมเป็นสำคัญ งานที่เกี่ยวข้องกับประชาชนหรือพลเมืองในประเทศก็จะต้องไม่ ลืมกลุ่มคนพิการ ผู้สูงอายุ เด็ก สตรี เป็นต้น เช่นเดียวกันงานด้านคนพิการก็ควรที่จะคำนึงถึงคน พิการทุกประเภททุกพื้นที่ไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรือชนบท เช่น การให้บริการฝึกอาชีพอย่างกว้าง ขวางสำหรับคนพิการทางการเคลื่อนไหวแต่มีไม่มากนักสำหรับคนตาบอด ซึ่งแนวทางการพัฒนา อาชีพนั้นนอกจากงานประจำในสถานประกอบการแล้ว ยังมีการส่งเสริมอาชีพอิสระ การรับงานไป

ทำที่บ้าน การจ้างงานโดยมีภาครัฐสนับสนุน และอื่นๆ ซึ่งจะต้องมีการคิดค้นหรือวิจัยอาชีพใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพความพิการและสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

ผลการวิจัยได้ระบุถึงอายุ วุฒิการศึกษา ความคิดเห็นที่มีต่อลักษณะงาน รายได้ ความมั่นคงในงาน ความก้าวหน้า สัมพันธภาพกับเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา และสภาพแวดล้อม มีผลต่อความพึงพอใจในงาน หากสามารถทำให้คนพิการมีงานทำและมีความพึงพอใจในงาน ปัญหาการพึ่งพิงต่อสังคมก็จะหมดไป ทั้งนี้กลไกทางกฎหมายมีส่วนสำคัญในการสร้างให้สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นด้วย รวมทั้งการประชาสัมพันธ์เพื่อความเข้าใจแก่คนในสังคม ความร่วมมือในการทำงานอย่างจริงจังและจริงจังจากคนพิการ ครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาคนพิการสู่ความพร้อมในการออกไปประกอบอาชีพในสังคม

๒.๔.๓ ผลงานวิจัยด้านเจตคติและความพร้อมของสถานประกอบการต่อการรับคนพิการเข้าทำงาน

สิรินาท บุญเกียรติ (๒๕๓๕)^{๓๓} ศึกษาเรื่อง “การเตรียมการของสถานประกอบการในการจ้างงานคนพิการ : ศึกษาเฉพาะสถานประกอบการที่เข้าร่วมการสัมมนาเรื่อง พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ” โดยศึกษาจากสถานประกอบการ ๖๐ แห่งซึ่งแต่ละแห่งมีทุนจดทะเบียนประกอบกิจการมากกว่า ๑๐ ล้านบาทขึ้นไปทั้งหมด จากการศึกษาพบว่านายจ้างเห็นด้วยว่าคนพิการทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความเคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สถานประกอบการมีความพร้อมที่จะให้โอกาสที่เท่าเทียมกันระหว่างคนพิการกับคนไม่พิการ ในการพิจารณาคัดเลือกบุคคลเข้าทำงานและการพิจารณาค่าตอบแทนทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งนี้คนพิการจะต้องสามารถเสนอผลงานในการทำงานในระดับเดียวกับพนักงานทั่วไป

ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการจ้างงานคนพิการนั้น การศึกษาดังกล่าวพบว่านายจ้างยังไม่แน่ใจว่าการรับคนพิการเข้าทำงานนั้น จะเป็นการเพิ่มภาระให้แก่สถานประกอบการหรือไม่ เนื่องจากยังไม่ทราบถึงความสามารถของคนพิการแต่ละคน นอกจากนั้นนายจ้างยังไม่แน่ใจว่าจะสามารถเตรียมการด้านการจัดสภาพแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงเครื่องใช้อุปกรณ์ต่างๆ หรือการจัดสถานที่ใหม่ เนื่องจากนายจ้างพิจารณาถึงค่าใช้จ่ายที่สถานประกอบการต้องรับภาระในการจัดสภาพแวดล้อมใหม่ เปรียบเทียบกับการจ้างคนพิการเพียงไม่กี่คน

^{๓๓} สิรินาท บุญเกียรติ (๒๕๓๕). การเตรียมการของสถานประกอบการในการจ้างงานคนพิการ : ศึกษาเฉพาะสถานประกอบการที่เข้าร่วมการสัมมนาเรื่อง พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. ๒๕๓๕. (วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์). หน้า ๖๔ - ๗๑.

ด้านที่สะท้อนต่อความสามารถของคนพิการนายจ้างยังไม่แน่ใจว่าคนพิการจะทำกิจกรรมทุกอย่างได้เหมือนคนไม่พิการ อีกทั้งไม่คิดว่าคนพิการจะมีขีดความสามารถในการทำงานเท่ากับคนไม่พิการ ซึ่งสืบเนื่องมาจากคนพิการจำนวนมากไม่คิดที่จะแสดงความสามารถของตนออกมาให้สังคมรับรู้ แต่กลับอาศัยความพิการเป็นเครื่องตบรองขอความสงสารและเห็นใจ แต่นายจ้างก็ยังมี ความเชื่อว่าคนพิการสามารถพัฒนาทักษะในการทำงานได้ และเห็นว่าคนพิการควรที่จะได้รับการฝึกให้เป็นคนที่พึ่งตนเองให้ได้มากที่สุด นอกจากนี้จากงานวิจัยนี้ผู้ศึกษายังให้ให้ข้อเสนอแนะที่ น่าสนใจดังนี้

๑. ภาครัฐและเอกชนจัดให้มีการส่งเสริมและพัฒนาคนพิการให้มีความพร้อมทั้งด้านจิตใจ และวิชาชีพ รวมทั้งการเสนอให้ภาครัฐกิจพิจารณารับคนพิการเข้าทดลองหรือฝึกงาน
๒. ภาครัฐและเอกชนควรส่งเสริมให้มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ ทั้งใน สถานประกอบการและสถานที่สาธารณะ
๓. ภาครัฐควรมีมาตรการที่จะส่งเสริมหรือจูงใจให้นายจ้างรับคนพิการเข้าทำงานให้มากยิ่งขึ้น เช่น มาตรการด้านภาษี เงินกู้ หรือการยกย่องและประกาศเกียรติคุณ เป็นต้น
๔. ภาครัฐควรจัดตั้งศูนย์ข้อมูลเฉพาะเรื่องคนพิการขึ้น รวมทั้งการณรงค์ประชาสัมพันธ์ เรื่องศักยภาพและความสามารถในการทำงานของคนพิการให้เป็นที่ยอมรับแก่นายจ้าง และเป็นที่ยอมรับกันในวงกว้าง

รังสิมา ศรีพุทธเกียรติ (๒๕๓๗)^{๖๖} ศึกษาเรื่อง “ความเป็นไปได้ของนายจ้างในการรับคน พิการเข้าทำงานในนิคมอุตสาหกรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีอุตสาหกรรมบางชั้นและลาดกระบัง” ศึกษาจากคนพิการที่ทำงานในสถานประกอบการ ๔ แห่งรวม ๔๒ คน และศึกษาจากนายจ้างใน สถานประกอบการ ๙๗ แห่ง ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

โรงงานที่ทราบว่าจะพระราชบัญญัติการฟื้นฟู ระบุให้สถานประกอบการรับคนพิการเข้า ทำงาน และได้สิทธิพิเศษทางภาษีคือนำค่าจ้างคนพิการมาคิดคำนวณค่าใช้จ่ายเป็นสองเท่า โรงงานในนิคมเหล่านี้ต้องการรับคนพิการเข้าทำงาน แต่หากพิจารณาตามข้อเท็จจริงแห่งการ จ้างงาน ผลการศึกษาระบุว่านายจ้างเพียงร้อยละ ๑๒.๔ เท่านั้นที่ตั้งใจรับคนพิการเข้าทำงาน นายจ้างส่วนหนึ่งมีความคิดเห็นว่าคนพิการมีความสามารถในการทำงานน้อยกว่าคนปกติ และ นายจ้างอีกส่วนหนึ่งเลือกที่จะไม่รับคนพิการเข้าทำงานแต่ยินดีจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนฯ

^{๖๖} รังสิมา ศรีพุทธเกียรติ. (๒๕๓๗). ความเป็นไปได้ของนายจ้างในการรับคนพิการเข้าทำงานในนิคมอุตสาหกรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีอุตสาหกรรมบางชั้น และลาดกระบัง. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายและการวางแผนสังคม สถาบันเทคโนโลยีสังคม (เกริก)). หน้า ๑๑๐ - ๑๑๔.

นายจ้างที่ไม่ทราบว่างกฎหมายได้ระบุให้รับคนพิการเข้าทำงานซึ่งมีเกือบครึ่งหนึ่งของทั้งหมดไม่ประสงค์ที่จะรับคนพิการเข้าทำงาน ทั้งนี้โดยภาพรวมแล้วห้างร้านบริษัทเหล่านี้ไม่ได้จัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้กับคนพิการเลย ไม่ว่าจะเป็นอาคารสถานที่ทำงาน บ้านพัก หรือสวัสดิการอื่นๆ ถึงแม้ว่าบางบริษัทจะมีคนพิการทำงานอยู่ก็ตาม

จากการศึกษาเมื่อมีการพิจารณาในแง่ของความต้องการของนายจ้างต่อคนพิการ นายจ้างประสงค์ที่จะรับคนพิการที่มีความพิการของนิ้วมือบางนิ้วหรือขาบางส่วนแต่สามารถเดินได้เท่านั้น สำหรับคนพิการที่มือซ้าย ขาซ้าย และขาขวา มีแนวโน้มจะไม่รับเข้าทำงาน และถ้ามีความพิการของมือขวา แขนซ้ายและแขนขวาจะไม่รับเข้าทำงานเลย

ด้านสภาพสังคมและจิตใจของลูกจ้างพิการ นายจ้างต้องการลูกจ้างที่มีนิสัยในการทำงาน ดังนี้คือ มีความรับผิดชอบมีระเบียบวินัยในการทำงานสูง รองลงมาคือความซื่อสัตย์สุจริต ซยันอดทนและรักความก้าวหน้าในการทำงาน จากการศึกษาข้อมูลลูกจ้างพบว่าลูกจ้างพิการมีนิสัยในการทำงานส่วนใหญ่ตรงกับความต้องการของนายจ้างอยู่แล้ว

สำหรับความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ นายจ้างต้องการคนพิการที่มีความรู้ความสามารถในการทำงานมาก่อนเป็นอันดับแรก รองลงมาคือต้องการผู้ที่มีความรู้ภาคปฏิบัติเพียงพอ และท้ายที่สุดคือต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ภาคทฤษฎีเพียงพอด้วย จากการศึกษาพบว่าลูกจ้างพิการยังขาดประสบการณ์ในการทำงานเป็นอย่างมาก (ร้อยละ ๘๑) เนื่องจากได้รับการฝึกภาคปฏิบัติจากศูนย์ฝึกอาชีพคนพิการน้อยเกินไป

ในงานวิจัยนี้ยังชี้ลงไปอีกว่าภาพของนายจ้างที่สะท้อนออกมายังตรงกันข้ามกับทัศนคติของลูกจ้างที่มองว่าตนเองมีความพร้อมทางด้านร่างกาย จิตใจและสังคม ตลอดจนมีความสามารถที่จะทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมได้ จึงเป็นปัญหาสำคัญส่วนหนึ่งในที่จะทำให้นายจ้างรับเข้าทำงาน ในตอนท้ายผู้วิจัยได้เสนอแนะให้มีการจัดการฝึกอาชีพให้เข้มข้นมีความครอบคลุมทั้งด้านการเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย ระเบียบวินัยและนิสัยในการทำงานที่ดี รวมถึงความสามารถในการทำงานในแต่ละวิชาชีพ สิ่งที่สำคัญคือภาครัฐจะต้องประสานกับสถานประกอบการอย่างใกล้ชิดเพื่อแสดงให้เห็นให้สถานประกอบการเหล่านั้นมีความเข้าใจและยอมรับในความสามารถในการทำงานของคนพิการ รวมทั้งการขอให้สถานประกอบการให้โอกาสโดยการลองรับคนพิการเข้าทำงานอีกด้วย

กัลปิงหา เฟอร์เรีย (๒๕๔๐)^{๖๖} ศึกษาเรื่อง "ทัศนคติของผู้บริหารต่อการรับคนพิการเข้าทำงาน : ศึกษาเฉพาะกรณีธุรกิจประกันชีวิต" โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารในบริษัทประกันชีวิต ๑๒ แห่งพบว่าสถานประกอบการมีความเข้าใจถึงพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการและตระหนักถึงความรู้ความสามารถของคนพิการเป็นอย่างดี แต่ในทางปฏิบัติทั้ง ๑๒ บริษัทมีลูกจ้างมากกว่า ๒๐๐ คนที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายนี้รวม ๙ แห่ง แต่มีบริษัทที่รับคนพิการเข้าทำงานเพียง ๔ แห่ง โดยอีก ๒ แห่งระบุว่าต้องการรับแต่ไม่มีคนพิการ ด้านความพร้อมในการรับคนพิการเข้าทำงานนั้นบริษัท ๑๐ แห่งเห็นว่าการรับคนพิการเข้าทำงานไม่เป็นการเพิ่มภาระ ทุกบริษัทเห็นพ้องกันในการคัดเลือกคนเข้าทำงานต้องพิจารณาตามความรู้ความสามารถ โดยมี ๓ บริษัทไม่เห็นด้วยว่าคนพิการสามารถทำงานได้ทัดเทียมคนไม่พิการ

ในการศึกษายังพบอีกว่าสิ่งที่ผู้บริหารให้ความสนใจเป็นสำคัญคือความรู้ความสามารถในการทำงานของคนพิการ และบริษัทยินดีที่จะจ่ายค่าจ้างโดยไม่คำนึงถึงสภาพคนพิการ แต่บริษัทไม่เห็นด้วยที่จะต้องจัดสิ่งอำนวยความสะดวกหรือสภาพแวดล้อมสำหรับคนพิการโดยเฉพาะ โดยคิดเห็นว่าเป็นความรับผิดชอบของคนพิการที่จะปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม

กองประสานการพัฒนาฝีมือแรงงานสตรีและเด็ก กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน (๒๕๔๒)^{๖๗} ศึกษาเรื่อง "การประเมินความต้องการของสถานประกอบการ : การฝึกอาชีพคนพิการของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน" โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากสถานประกอบการ ๑๙๕ แห่ง พบว่าสถานประกอบการต้องการรับคนพิการเข้าทำงานร้อยละ ๔๒.๘ และไม่ต้องการรับร้อยละ ๕๗.๒ สถานประกอบการที่ไม่รับคนพิการเข้าทำงานเลือกที่จะส่งเงินเข้ากองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ หรือประกาศตำแหน่งงานที่กำหนดคุณสมบัติสูงๆ มากกว่าที่จะรับคนพิการเข้าทำงาน สถานประกอบการได้เน้นให้มีการฝึกให้คนพิการมีความอดทนทั้งร่างกายและจิตใจ จัดหลักสูตรการฝึกให้เข้มข้นและมีคุณภาพ อีกทั้งภาครัฐควรเป็นแบบอย่างในการรับคนพิการเข้าทำงาน รวมถึงการเปิดโอกาสและจัดสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่เอื้ออำนวยต่อคนพิการให้เข้ามามีส่วนร่วมในสังคม

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าในภาพรวมของการศึกษาด้านเจตคติและความพร้อมของสถานประกอบการในการรับคนพิการเข้าทำงาน ผลการศึกษามักจะออกมาในลักษณะที่สอดคล้องกันว่าสถานประกอบการตระหนักถึงสิทธิและความเสมอภาคของคนพิการในสังคม

^{๖๖} กัลปิงหา เฟอร์เรีย. (๒๕๔๐). ทัศนคติของผู้บริหารต่อการรับคนพิการเข้าทำงาน. ศึกษาเฉพาะกรณีธุรกิจประกันชีวิต. (ภาคนิพนธ์) วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต. หน้า (๑) - (๑). ๒๕ - ๓๔.

^{๖๗} กองประสานการพัฒนาฝีมือแรงงานสตรีและเด็ก กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน. (๒๕๔๒). การประเมินความต้องการของสถานประกอบการ: การฝึกอาชีพคนพิการของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน. หน้า ๓ - ๔.

นายจ้างยินดีรับคนพิการเข้าทำงานด้วยเกณฑ์และค่าจ้างที่เป็นธรรมเช่นเดียวกับลูกจ้างอื่นๆ หากคนพิการเหล่านั้นมีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะทำงาน

ในทางปฏิบัติ นายจ้างยังไม่มั่นใจว่าคนพิการจะสามารถทำงานได้ทัดเทียมกับลูกจ้างอื่น ปัญหาสำคัญคือนายจ้างขาดข้อมูลข่าวสารด้านการจ้างงานคนพิการไม่ว่าจะเป็นคุณสมบัติและความรู้ความสามารถของคนพิการ การทำงานร่วมกับคนพิการ สภาพทางจิตใจ การเข้าสังคม นายจ้างเข้าใจว่าการรับคนพิการเข้าทำงานนั้นต้องให้การดูแลคนพิการเป็นพิเศษ และมีข้อวิตกกังวลอีกหลายประการที่ทำให้ นายจ้างไม่ตัดสินใจรับคนพิการเข้าทำงาน ส่วนการรับคนพิการเข้าทำงานนั้นส่วนหนึ่งเกิดจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. ๒๕๓๔ และนายจ้างส่วนหนึ่งเลือกที่จะส่งเงินเข้ากองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการแทนการรับคนพิการเข้าทำงาน และมีนายจ้างอีกส่วนหนึ่งที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม จากผลการวิจัยหลายชิ้นเชื่อได้ว่าหากนายจ้างได้รับข้อมูลที่เพียงพอ มีคนพิการที่มีความสามารถ มีเจ้าหน้าที่ประสานงานที่สามารถให้ความช่วยเหลือหรือคำแนะนำเกี่ยวกับการจ้างงานคนพิการ ตลอดจนการสนับสนุนด้านกลไกทางกฎหมายและงบประมาณในการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อคนพิการ สนับสนุนด้านสื่อและอุปกรณ์ที่จำเป็น สถานประกอบการส่วนมากจะรับคนพิการเข้าทำงานอย่างแน่นอน

๒.๙.๔ ผลงานวิจัยด้านกลไกบริหารและการส่งเสริมอาชีพคนพิการ

บริษัท อินฟอร์เมชั่น โพรไวเดอร์ แอนด์ คอนซัลแตนท์ จำกัด (๒๕๔๐)^{๓๓} ศึกษาเรื่อง "การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการเรียนการสอนด้านอาชีวศึกษาสำหรับคนพิการ" โดยศึกษาจากคนพิการที่ศึกษาระดับมัธยมศึกษาและผู้ปกครองจำนวน ๒๕๗ คน โรงเรียนอาชีวศึกษา ๑๒ แห่ง และสถานประกอบการ ๔๑ แห่ง สรุปข้อค้นพบว่าคนพิการร้อยละ ๔๒ สนใจศึกษาต่อระดับ ปวช. หรือปวส. และร้อยละ ๕๘ ไม่สนใจในด้านนี้โดยส่วนหนึ่งจะศึกษาต่อสายสามัญ ในขณะที่คนพิการร้อยละ ๘๗.๕ คิดว่าคนพิการอื่นคงสนใจเรียนต่อด้านวิชาชีพ ในขณะที่ผู้ปกครองร้อยละ ๙๒.๘ สนใจให้บุตรหลานศึกษาต่อสายอาชีวศึกษา

ด้านโรงเรียนมีถึงร้อยละ ๘๓ แสดงความยินดีและพร้อมที่จะเปิดรับคนพิการเข้าเรียน แต่ขอให้คนพิการสามารถช่วยเหลือตนเองได้ อย่างไรก็ตามโรงเรียนเหล่านี้คิดว่าการจัดโรงเรียนเฉพาะสำหรับคนพิการน่าจะเหมาะสมกว่า ในขณะที่คนพิการเพียงร้อยละ ๓๐ อยากเรียนใน

^{๓๓} บริษัท อินฟอร์เมชั่น โพรไวเดอร์ แอนด์ คอนซัลแตนท์ จำกัด. (๒๕๔๐). การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการเรียนการสอนด้านอาชีวศึกษาสำหรับคนพิการ. หน้า ๑๔ - ๑๕.

โรงเรียนเฉพาะ และมีคนพิการร้อยละ ๔๑.๖ อยากเรียนร่วมกับโรงเรียนทั่วไป ส่วนร้อยละ ๒๘.๔ เห็นว่าให้มีการเรียนร่วมในบางรายวิชานั้น ซึ่งสอดคล้องกับผู้ปกครองคนพิการที่อยากให้มีการเรียนร่วมร้อยละ ๔๖.๔ และโรงเรียนเฉพาะร้อยละ ๓๙.๓

อย่างไรก็ตามการศึกษานี้ได้ค้นพบว่าสถานประกอบการถึงร้อยละ ๕๘.๕ ไม่แสดงความสนใจที่จะรับคนพิการที่สำเร็จการศึกษาระดับปวช. หรือปวส. เข้าทำงาน มีเพียงร้อยละ ๓๖.๕ ที่สนใจในขณะที่อีกร้อยละ ๕ ไม่แน่ใจ

รายงานการวิจัยนี้ได้สรุปเป็นข้อเสนอแนะในการจัดตั้งสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษา สำหรับคนพิการโดยเฉพาะ พร้อมด้วยข้อคิดเห็นต่อความเป็นไปได้ของโครงการอีกหลายแง่มุม

กรมประชาสงเคราะห์ (๒๕๓๔)^๓ ศึกษาเรื่อง "การศึกษารูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมในการจัดบริการสวัสดิการสังคมให้กับคนพิการและทุพพลภาพของกรมประชาสงเคราะห์ : กรณีบริการในรูปแบบสถาบัน" โดยศึกษาหน่วยงานที่เป็นสถานสงเคราะห์ ๒ แห่ง ศูนย์ฝึกอาชีพ ๔ แห่ง และโรงงานในอารักขา ๑ แห่ง มีกลุ่มเป้าหมายเป็นคนพิการ ๑๔๒ คน เจ้าหน้าที่ของรัฐ ๕๘ คน และจากเจ้าหน้าที่ขององค์กรในลักษณะเดียวกันของเอกชนอีก ๑๓ แห่ง ผลการศึกษาพบว่า

๑. ผู้ใช้บริการโดยรวมพอใจกับบริการที่ได้รับแต่จะมีอุปสรรคอยู่บ้างในเรื่องสภาพแวดล้อมภายในได้แก่ลักษณะของอาคารสถานที่ ห้องน้ำ ห้องส้วม ทางเดินระหว่างอาคาร ที่ไม่ค่อยจะสะดวกต่อการใช้งานของคนพิการ
๒. ทั้งคนพิการและครูฝึกต่างเห็นพ้องกันว่าคุณภาพการฝึกวิชาชีพยังต่ำ ขาดแคลนอุปกรณ์การฝึก ขาดแคลนครูสอนคนพิการทั้งปริมาณและคุณภาพ ด้านกฎระเบียบหย่อนยานไม่ถือปฏิบัติโดยเคร่งครัด
๓. ครูฝึกมีความเห็นว่าคนพิการผู้รับการฝึกมีการพัฒนาตนเองในระดับปานกลาง ไม่อดทน ไม่ช่วยเหลือตนเองเท่าที่ควร และความพิการเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาตนเอง
๔. มุมมองจากเจ้าหน้าที่องค์กรเอกชนเห็นว่าบริการของกรมประชาสงเคราะห์ไม่มีคุณภาพ ลำช้า การฝึกอาชีพไม่สามารถจัดหางานให้กับคนพิการได้อย่างแท้จริง นอกจากนั้นยังขาดการประชาสัมพันธ์และไม่สนใจในการทำงานร่วมกันกับองค์กรเอกชน
๕. ความเห็นในภาพรวมของผู้วิจัยคือการจัดบริการในรูปแบบสถาบันนี้ควรจัดสำหรับคนพิการที่จำเป็นจริงๆ ในการทำงานควรทำงานร่วมกับองค์กรภาคเอกชนให้มากขึ้น

^๓ กรมประชาสงเคราะห์ (๒๕๓๔) การศึกษารูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมในการจัดบริการสวัสดิการสังคมให้กับคนพิการและทุพพลภาพของกรมประชาสงเคราะห์ : กรณีบริการในรูปแบบสถาบัน, หน้า ก - ๖.

กองวิชาการและแผนงาน กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน (๒๕๓๗)^{๑๑๖} ศึกษาเรื่อง “การเข้าสู่ระบบพัฒนาฝีมือแรงงาน : กรณีศึกษาผู้เข้ารับการฝึกอาชีพ ณ สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานกลาง ปี ๒๕๓๗” โดยศึกษาจากผู้เข้าอบรมสาขาต่างๆ ๔๘๑ คน จากการศึกษาพบว่าผู้เข้าอบรมทราบข่าวการฝึกอบรมจากบุคคลใกล้ชิดในครอบครัว เพื่อนร่วมงานหรือหัวหน้างาน ผู้เข้าอบรมเหล่านี้ต้องการความรู้เพิ่มเติมจึงได้สมัครเข้าอบรม เกือบทั้งหมดมีความพึงพอใจต่อการให้บริการของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน เนื่องจากเป็นที่ยอมรับของนายจ้างมากยิ่งขึ้นในการเข้าไปทำงาน

ผู้เข้าอบรมมีความเห็นอยากให้กรมพัฒนาฝีมือแรงงานเพิ่มเติมในส่วนของการจัดทัศนศึกษาสถานประกอบการ การประกวดฝีมือแรงงาน และการสร้างเครือข่ายระหว่างผู้สำเร็จการฝึกแต่ละรุ่น

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (๒๕๓๙)^{๑๑๗} ศึกษาเรื่อง “การติดตามผลการปฏิบัติงานทำของผู้สำเร็จการฝึกอาชีพหลักสูตรฝึกเตรียมเข้าทำงานและฝึกอาชีพในชนบท ปี ๒๕๓๘” โดยเป็นการศึกษาจากผู้สำเร็จการฝึกผู้ปกครองหรือญาติและทั้งนายจ้างรวม ๑,๔๘๔ คน การศึกษานี้ไม่เกี่ยวข้องกับคนพิการโดยตรงแต่ผลการศึกษามีความน่าสนใจในแง่ของผลการฝึกที่น่าจะขยายไปสู่กลุ่มคนพิการ สามารถสรุปได้ดังนี้

๑. ทุกฝ่ายมีความพอใจต่อการจัดการฝึกซึ่งผู้ฝึกสามารถหางานได้ภายในระยะเวลาไม่เกิน ๓ เดือนเมื่อจบการฝึกแล้ว และทำให้ผู้สำเร็จการฝึกมีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิมเฉลี่ยเดือนละ ๓๙๙ บาท ผู้สำเร็จการฝึกวางเป้าหมายเมื่อมีประสบการณ์ในการทำงานแล้วจะประกอบอาชีพอิสระหรือเป็นเจ้าของกิจการมากกว่าเป็นลูกจ้าง
  ๒. ในแง่ของการให้บริการควรจัดให้มีการศึกษารายละเอียดของตลาดแรงงานให้มากขึ้น เนื่องจากในบางพื้นที่วิชาชีพที่ฝึกยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และควรจัดทำฐานข้อมูลด้านอาชีพให้ครอบคลุมทุกด้านและทันสมัยต่อการใช้งานเสมอ
- วาสนา ตะเกาพงษ์ (๒๕๓๗)^{๑๑๘} ศึกษาเรื่อง “การสร้างโอกาสการมีงานทำของคนพิการ”

โดยศึกษาจากสถานประกอบการ ๑๓๐ แห่ง และคนพิการ ๖๐ คน มีข้อค้นพบและเสนอแนะว่า

^{๑๑๖} กองวิชาการและแผนงาน กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน (๒๕๓๗). การเข้าสู่ระบบการพัฒนากฝีมือแรงงาน : กรณีศึกษาผู้เข้ารับการฝึกอาชีพ ณ สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานกลาง ปี ๒๕๓๗. บทความวิจัย.

^{๑๑๗} คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (๒๕๓๙). การติดตามผลการปฏิบัติงานทำของผู้สำเร็จการฝึกอาชีพหลักสูตรฝึกเตรียมเข้าทำงานและฝึกอาชีพในชนบท ปี ๒๕๓๘. หน้า ๑๐๗ - ๒๐๒.

^{๑๑๘} วาสนา ตะเกาพงษ์. (๒๕๓๗). การสร้างโอกาสการมีงานทำของคนพิการ. (วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์). หน้า ๑๔๗ - ๑๕๗.

๑. นายจ้างมีเจตคติที่ดีต่อคนพิการและเห็นด้วยกับการเปิดโอกาสให้คนพิการเข้าทำงานในสถานประกอบการ แต่นายจ้างยังไม่พร้อมที่จะรับคนพิการเข้าทำงาน โดยอ้างเหตุผลถึงความไม่พร้อมในการด้านอาคารสถานที่ และการให้ความช่วยเหลือคนพิการ
๒. คนพิการมีความมั่นใจและพร้อมที่จะประกอบอาชีพโดยร้อยละ ๔๓.๓ ต้องการประกอบอาชีพอิสระ และร้อยละ ๔๖.๗ ต้องการเป็นลูกจ้างในสถานประกอบการ แต่คนพิการก็ยังมีความเห็นว่าคุณภาพการของตนเองจะเป็นอุปสรรคต่อการทำงานในสถานประกอบการ ไม่ว่าจะเป็นการเดินทาง การยอมรับของเพื่อนร่วมงาน และความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน เป็นต้น
๓. หากมีการสนับสนุนหรือการส่งเสริมอาชีพอิสระ คนพิการที่ต้องการประกอบอาชีพเป็นลูกจ้างก็อาจจะให้ความสนใจอาชีพอิสระมากยิ่งขึ้น ส่วนคนพิการที่ต้องการประกอบอาชีพอิสระนั้นต้องการการสนับสนุนด้านเงินทุนตลอดจนคำแนะนำในการประกอบอาชีพ การหาตลาดและวัตถุดิบ เป็นต้น
๔. แนวทางการสร้างโอกาสการมีงานทำของคนพิการคือการสร้างกลไกการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการให้มีคุณภาพและปริมาณตรงตามความต้องการของตลาด การเร่งประชาสัมพันธ์เรื่องกฎหมายเกี่ยวกับคนพิการ การจัดหาแหล่งงานเพื่อรองรับคนพิการที่ผ่านกระบวนการฟื้นฟูแล้ว การจัดหาตลาดสำหรับการจำหน่ายสินค้าหรือบริการจากคนพิการ การจัดหาสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่อำนวยความสะดวกแก่คนพิการ การกระตุ้นให้สถานประกอบการร่วมความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่สร้างกฎระเบียบมากีดกันคนพิการ รวมทั้งการส่งเสริมหรือยกย่องสถานประกอบการที่รับคนพิการเข้าทำงาน

ดุษฎี วิสุทธิศักดิ์ชัย (๒๕๔๑)^{๑๖} ศึกษาเรื่อง "การปฏิบัติตามนโยบายการจัดการแข่งขันกีฬาคนพิการ ครั้งที่ ๗" โดยการศึกษา นโยบายและสัมพันธภาพผู้ที่เกี่ยวข้องพบว่านโยบายของรัฐบาลต่อการจัดการแข่งขันครั้งนี้ไม่มีความต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากปัญหาการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อยครั้ง ส่วนการจัดกระบวนการและองค์การบริหารมีความชัดเจน แต่ติดขัดด้วยระบบของทางราชการที่ส่งผลกระทบต่องบประมาณ รวมถึงการขาดผู้เชี่ยวชาญด้านกีฬาคนพิการ ส่วนผลของการจัดการแข่งขันมีผลสำคัญยิ่งต่อการกระตุ้นให้คนในสังคมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ตระหนักถึงศักยภาพและความสามารถของคนพิการ และให้ความสนใจต่อการสร้างความเสมอภาคให้กับคนพิการดังเจตนารมณ์ของการจัดการแข่งขัน

^{๑๖} ดุษฎี วิสุทธิศักดิ์ชัย (๒๕๔๑) การปฏิบัติตามนโยบายการจัดการแข่งขันกีฬาคนพิการ ครั้งที่ ๗. (ภาคพันธกิจและบริหารศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา) บันทึกรายงานวิจัยทางสังคมศาสตร์. หน้า (๑) - (๒).

เอมอร ไชยบัวแดง (๒๕๓๙)^{๓๓} ศึกษาเรื่อง "ประสิทธิผลของการปฏิบัติตามนโยบายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ : ด้านสังคม" โดยการศึกษาด้านนโยบายและสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องพบว่าประสิทธิผลของการปฏิบัติตามนโยบายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการด้านสังคมเมื่อพิจารณาจากด้านกายภาพทั้งอาคาร สถานที่ และบริการสาธารณะ มีประสิทธิผลระดับต่ำ และด้านการดำเนินการของหน่วยงานที่รับผิดชอบมีประสิทธิผลระดับต่ำเช่นกัน ทั้งนี้ด้านข้อเสนอแนะได้ระบุให้มีการร่วมมือระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในการฝึกกำลังในการทำงานร่วมกัน รวมทั้งบทบาทของสื่อมวลชนที่ควรเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับคนพิการสู่สาธารณชนอย่างต่อเนื่อง

งานวิจัยที่ทบทวนมาข้างต้นสามารถรายงานถึงการทำงานเพียงด้านเดียวโดยขาดการประสานงานร่วมกัน ทำให้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงานไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ การจัดสวัสดิการหรือการให้บริการด้านอาชีพที่ดี จำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายเพื่อให้ทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การให้บริการฝึกอาชีพของกรมพัฒนาฝีมือแรงงานที่มีการวิจัยถึงผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน ก็ควรที่จะมีการขยายโอกาสในการให้บริการแก่คนพิการให้มากยิ่งขึ้นด้วย รวมถึงการวางแผนร่วมกันของหน่วยผลิต เช่น กรมอาชีวศึกษา กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กรมประชาสัมพันธ์ เรื่องกฎหมายเกี่ยวกับคนพิการ การจัดหาแหล่งงานเพื่อรองรับคนพิการที่ผ่านกระบวนการฟื้นฟูแล้ว การจัดหาตลาดสำหรับการจำหน่ายสินค้าหรือบริการจากคนพิการ การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่อำนวยความสะดวกแก่คนพิการ การกระตุ้นให้สถานประกอบการร่วมความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่สร้างกฎระเบียบมากีดกันคนพิการ รวมทั้งการส่งเสริมหรือยกย่องสถานประกอบการที่รับคนพิการเข้าทำงาน

ในการการสร้างโอกาสการมีงานทำของคนพิการเมื่อนายจ้างยินดีที่จะรับคนพิการเข้าทำงาน คนพิการมีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะทำงานหรือการประกอบอาชีพอิสระ จากรายงานผลการวิจัยได้ระบุถึงการสร้างกลไกการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการให้มีคุณภาพและปริมาณตรงตามความต้องการของตลาด การเร่งประชาสัมพันธ์เรื่องกฎหมายเกี่ยวกับคนพิการ การจัดหาแหล่งงานเพื่อรองรับคนพิการที่ผ่านกระบวนการฟื้นฟูแล้ว การจัดหาตลาดสำหรับการจำหน่ายสินค้าหรือบริการจากคนพิการ การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่อำนวยความสะดวกแก่คนพิการ การกระตุ้นให้สถานประกอบการร่วมความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่สร้างกฎระเบียบมากีดกันคนพิการ รวมทั้งการส่งเสริมหรือยกย่องสถานประกอบการที่รับคนพิการเข้าทำงาน

อย่างไรก็ตามในโลกแห่งความเป็นจริงภายใต้ระบบการบริหารราชการในปัจจุบันที่ผลการวิจัยได้ชี้ให้เห็นถึงบทเรียนของการขาดความต่อเนื่องอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล หรือการ

^{๓๓} เอมอร ไชยบัวแดง. (๒๕๓๙). ประสิทธิผลของการปฏิบัติตามนโยบายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ : ด้านสังคม. (ภาคนิพนธ์ที่พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์). หน้า (๔) - (๗)

เปลี่ยนแปลงผู้บริหาร การขาดแคลนผู้ชำนาญการเฉพาะเรื่อง เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องควรจะตระหนัก และหาแนวทางในการป้องกันหรือแก้ไข รวมถึงบทบาทของสื่อมวลชนที่ควรจะได้เผยแพร่ข่าวสาร เกี่ยวกับคนพิการสู่สาธารณชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่วนหนึ่งจะส่งผลต่อการประสานในการทำงาน อย่างต่อเนื่องสืบไป

๒.๑๐ กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่าหากทุกคนต่างเคารพในสิทธิมนุษยชน ต่างให้เกียรติซึ่งกันและกันด้วยความสมานฉันท์จะทำให้เกิดสันติภาพและความสุขสงบ คนพิการจะสามารถอยู่ในสังคมได้โดยพึ่งพาตนเอง ไม่เป็นภาระแก่สังคมและสามารถสร้าง ประโยชน์แก่สังคมด้วย

ปัญหาความสามารถขจัดออกไปด้วยการให้ความเคารพต่อความเป็นมนุษย์ ไม่น่า สภาพความพิการมาจำกัดสิทธิในความเป็นมนุษย์ และนำกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ซึ่งมีอยู่หลากหลายแนวทางมาพัฒนาศักยภาพของคนพิการ ให้คนพิการได้ตระหนักในคุณค่าของ ตนเองและพร้อมที่จะดำเนินชีวิตด้วยการตัดสินใจของตนเองอย่างอิสระ สามารถประกอบอาชีพ และดำรงตนอยู่ในสังคมด้วยเกียรติและศักดิ์ศรี และโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมจะช่วย เสริมฐานความสุขสมบูรณ์ให้คนพิการมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้การดำเนินงานทั้งหลายจะประสบผลสำเร็จ องค์ประกอบที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งคือกลไกการบริหารจัดการและกลไกทางกฎหมายซึ่งเป็น เครื่องมือสำคัญ

ในการศึกษาแนวทางการส่งเสริมอาชีพคนพิการนี้เป็นการศึกษาองค์ประกอบที่สำคัญ ๔ ส่วนคือในส่วนของคนพิการ สถานฝึกหรือพัฒนาทักษะทางอาชีพ สถานประกอบการหรือผู้ใช้ บริการ และกลไก ทั้งนี้กลไกจะประกอบไปด้วยกลไกการบริหารจัดการและกลไกทางกฎหมาย

ภายใต้องค์ประกอบหลักทั้ง ๔ ส่วนนี้จะประกอบไปด้วยสาระสำคัญของแต่ละส่วนที่จะ เป็นตัวบ่งชี้ถึงการขับเคลื่อนให้เกิดการส่งเสริมอาชีพคนพิการ หากขาดซึ่งสาระสำคัญอย่างใด อย่างหนึ่งในองค์ประกอบใดก็จะทำให้การส่งเสริมอาชีพคนพิการไม่มีความสมบูรณ์

อย่างไรก็ตามนอกจากองค์ประกอบหลักทั้ง ๔ ส่วนที่กล่าวมาแล้วจากผลการวิจัยหลาย เรื่องพบว่าอุปสรรคสำคัญต่อการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการคือเจตคติของสังคมและสภาพ แวดล้อมทางกายภาพ ที่ปิดกั้นโอกาสในการพัฒนาคนพิการหลายๆ ด้าน สาระที่กล่าวมาสามารถ แสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ ๒.๑
สรุปกรอบแนวคิดในการศึกษา

